

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

**Avalik-õigusliku telekanali (Eesti Televisioon) roll avaliku
diskussiooni foorumina saate „Vabariigi kodanikud“ näitel**

Bakalaureusetöö

Maris Talvari

Juhendaja: Ragne Kõuts-Klemm

Tartu
2009

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Uurimuse teoreetilised ja empiirilised lähtekohad	4
1.1. Mis on avalikkus (public sphere).....	4
1.2. ETV avalik-õiguslik telekanalina avaliku mõtteruumi kujundamisel	8
1.3. Saade „Vabariigi kodanikud“	14
1.3.1. Probleemi püstitus	15
2. Uurimisküsimused	15
3. Analüüsi meetod ja valim	16
3.1. Valim ja analüüsi käik	16
3.2. Analüüsi meetod	17
4. Saadete analüüsi tulemused	19
4.1. 3. oktoobri saade – kodakondsuse valimine	19
4.1.1. Teema kajastamine meedias pärast saadet	19
4.1.2. Teema olulisus inimestele	20
4.1.3. Saatekülaliste tausta kokkuvõte.....	21
4.2. 10. oktoobri saade – finantskriis	21
4.2.1. Saatekülaliste tausta kokkuvõte.....	21
4.3. 17. oktoobri saade – laste turvalisus	22
4.3.1. Teema kajastamine meedias pärast saadet	22
4.3.2. Teema olulisus inimestele	23
4.3.3. Saatekülaliste tausta kokkuvõte.....	24
4.4. 24. oktoobri saade – riigireetmine	24
4.4.1. Teema kajastamine meedias pärast saadet	25
4.4.2. Teema olulisus inimestele	25
4.4.3. Saatekülaliste tausta kokkuvõte.....	26
4.5. 31. oktoobri saade – USA presidendivalimised	26
4.5.1. Teema kajastamine meedias pärast saadet	26
4.5.2. Teema olulisus inimestele	26
4.5.3. Saatekülaliste tausta kokkuvõte.....	27
5. Intervjuude analüüsi tulemused	28
6. Järeldused, vastused uurimisküsimustele	43
7. Diskussioon	52
Kokkuvõte	58
Summary.....	61
Kasutatud allikad	64
Lisad	71
Lisa 1. Saatekülaliste tutvustus.....	71
Lisa 2. Saate „Vabariigi kodanikud“ kõik saates käsitletud teemad	76
Lisa 3. Intervjuu kava	78
Lisa 3. Intervjuude transkriptsioonid.....	80
Lisa 3.1. Arne Rannamäe.....	80
Lisa 3.2. Epp Ehand.....	89
Lisa 3.3. Krista Rannamäe.....	92
Lisa 3.4. Andres Kuusk	96

Sissejuhatus

Avalik-õiguslikule ringhäälingule on seaduses ette nähtud kindlad ülesanded ja kohustused. Avalik-õiguslik televisioon peab pakkuma uudiseid, vähemustele suunatud saateid ning aktuaalseid teemasid käsitlevaid saateid. Samas pakub kommertstelevisioon üha enam konkurentsi avalik-õiguslikule telekanalile, mistõttu aina rohkem on võtnud avalik-õiguslik telekanal üle kommertstelevisiooni iseärasusi, näidates *infotainment*'i laadseid saateid, kus ühelt poolt justkui arutatakse ühiskonna ning poliitika valdkonda puudutavaid küsimusi, kuid siiski ei laskuta sügavamasse analüüsi.

Avalik-õigusliku ringhäälingu ülesandeks on pakkuda inimestele mitmekesist ja konstruktiivset diskussiooni ja nagu ütleb ERR arengukava – olla ühiskonnale oluliste mõttevahetuste toimumise foorumiks.

Kas ja millisel määral avalik-õigusliku televisiooni (Eesti Televisioon) eetris olev ühiskonnaelu aktuaalseid teemasid käsitlev vestlussaade „Vabariigi kodanikud“ kujutab endast mõttevahetuse foorumit, mis pakub inimestele mitmekesist ja konstruktiivset diskussiooni? Analüüsides avalik-õigusliku telekanali saadet „Vabariigi kodanikud“, püüab töö autor antud valdkonda valgustada ja edaspidi nendele küsimustele ka vastata.

Töö esimeses osas kirjutan avalikkuse mõistest. Peaasjalikult tuginen Jürgen Habermasi „ideaalse avalikkuse“ teooriale. Seejärel annan lühikese ülevaate teiste autorite poolt toodud kriitikast Habermasi teooriale. Lisaks sellele on välja toodud David Croteau' ja William Hoynes'i avaliku sfääri meedia mudel. Töös on ära toodud ka Eesti Rahvusringhäälingu (ERR) arengukava aastateks 2009-2012. Annan ülevaate ERR ja TNS Emori poolt koostatud Eesti Televisiooni 2008. aasta aruandest. Samuti on lisatud mõned Mina.Maailm.Meedia. 2008 uuringu tulemused. Lisaks mainin ära saate tegeliku põhjuse, mis selgus Jaanus Noormetsa bakalaureusetööst „Telesaadete loomine Eestis ETV päevakajasaadete ja Kanal 2 telemängude näitel“ (2008) ning toetudes TNS Emori andmetele ning ERR-i poolt koostatud meediateemalisele arvamusuuringule toon välja saate vaadatavuse.

Töö empiirilises osas on ETV vestlussaate „Vabariigi kodanikud“ oktoobrikuu 5 saadet. Kõigepealt iseloomustan saadet lühidalt, siis kirjeldan selle ülesehitust ning analüüsin saatejuhi rolli. Annan lühikese ülevaate saate teema kajastusest meedias ning uurin inimeste suhtumist saatesse üldiselt ja arutluse all olnud teemadesse. Seejärel toon välja peamised aspektid, mis selgusid saate tegijatega läbiviidud intervjuudest.

1. Uurimuse teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

1.1. Mis on avalikkus (*public sphere*)

Saksamaal kujunes 18. sajandi lõpuks välja „väike, kuid kriitiliselt diskuteeriv avalikkus“. Koos peamiselt linnakodanikest ja kodanlastest koosneva, õpetlaste vabariigi piiresst väljuva üldise lugeva publiku kujunemisega. (Habermas 2001:13)

Jürgen Habermasi jaoks on avalikkuse mõiste seotud "arutleva demokraatia" (*deliberative democracy*) ideaaltüüpilise mudeliga. Arutlevas demokraatias on otsuste legitiimsuse tagamiseks mitte ainult enamuse ühiskonnaliikmete esindatus otsustamisel, vaid eelkõige otsustamisele eelnev arutus. Arutus koosneb ratsionaalsest, neutraalsest, avatud ja domineerimisest vabast kommunikatsioonist kõigi nende vahel, keda kõnealused otsused puudutavad; selle eesmärgiks on jõuda konsensuseni, mille õigustatust kõik osalejad tunnistavad. See leiab aset avalikkuses (*Öffentlichkeit; public sphere*). (Mikko Lagerspetz: 2005)

Poliitiliselt toimivas arutelus sai konflikte lahendada suhteliselt homogeensete huvide baasil ja suhteliselt mõistuspärase kaalutlemise vormis. Parlamendi ette toodud konfliktid said pretendeerida ratsionaalsele ja järjepidevale lahendamisele abstraktsete ja generaalsete seaduste raames üksnes sellepärast, et privaatsfäärina neutraliseeritud kaubaühiskonnas (*Verkehrsgesellschaft*) vahendati arvukaid materiaalseid otsuseid turumehhanismiga ja neid tehti põhimõtteliselt mittepoliitiliselt. Poliitiline avalikkus oli – küll vaid eraisikutele kui eraomanikele ühise huvi raames – individuaalsete erahuvide

konkurentsist sel määral vabastatud, et poliitilist kompromissi eeldavad otsused tehti poliitilise arutluse menetluse abil. Niipea aga, kui erahuvisid sunniti kollektiivselt organiseerununa poliitilist kuju võtma, pidi avalikult hakkama lahendama ka konflikte, mis poliitilise kompromissi struktuuri põhimõtteliselt muutsid. (Habermas 2001: 45)

Kodanliku avalikkuse mudel arvestas avaliku sfääri range lahutusega privaatsest sfäärist, kusjuures publikuks koondunud eraisikute avalikkus ise, mis vahendab riigile ühiskonna vajadusi, arvati privaatse sfääri alla. (Habermas 2001: 236)

Habermas peab 18. sajandi kohvikuid (*coffe house*) ideaalseks foorumiks, kus inimesed loevad ajalehti ja ajakirju ning arutus toimub näost-näku. Diskussioon toimub põhimõttel, et mitte ainult kohalolijate huvid oleksid kaitstud, vaid arvesse on võetud ühiskonna huvid tervikuna. Avalik sfäär on avatud kõigile.

Habermas väidab, et tervikliku ning omaette oleva avaliku sfääri moodustas alguses meedia, kuid hiljem kommertsialiseerumise ning reklaamiäri mõjul meedia distantseerus sellest. Habermasi teooriat on kritiseeritud selle idealiseerimise ning romantiseerimise pärast (Habermasi jaoks moodustas avalikkuse eelkõige eliit, kellel oli aega käia kohvikutes ning omavahel arutleda). (Boyd-Barrett: 1995)

Oliver Boyd-Barrett'i (1995: 230) sõnul on Habermasi teooria pessimistlik massimeedia tekkimise hindamisel. Ta märgib, et ajalehed, raadio ja televisioon võimaldavad siiaamaani diskussiooni foorumi olemasolu, kus targad inimesed arutavad avaliku huvi teemade üle ja millel on võimalus mõjutada poliitiliste otsuste tegemist. Tänapäeva meedia mõjul on Habermasi näost-näku suhtlemise ja sellise avalikkuse idee sageli tagaplaanil, kuid see avalikkuse vorm on lihtsalt muundunud teistsugusteks diskussiooni foorumiteks. Samas konsensuse printsiipi peab Boyd-Barrett tänapäeval liiga lihtsameelseks. On küll tõsi, et 18. ja 19. sajandil kommertsialiseerumine mõjutas massimeedia teket, kuid see väiksem ideaalne avalikkus, mis koosnes peaaesjalikult eliidist, arutasid n-õ nendel teemadel, mis olid tähtsad nende endi, eliidi seas, mitte ei koorunud välja laiema avaliku huvi seest.

Olenemata kriitikast arvab John B. Thompson (1995: 257), et Habermasi kontseptsioon avalikust sfäärist on oma põhiolemuselt dialoog. See põhineb ideel, et inimesed tulevad kokku ja peavad omavahel dialoogi, võrdsete osavõtjatena, mis toimub näost-näkku suhtluse põhjal.

David Croteau' ja William Hoynes'i (2001: 20) arvates saab massimeedia kaasa aidata ühiskonnas demokraatlike protsesside arengule, luues dialoogi pidamise jaoks ühiskonnas sotsiaalse ruumi (*social space*).

Avaliku sfääri mudel näeb inimesi ennekõike kodanikena, mitte tarbijatena. Veelgi enam, massimeedia peaks „teenima“ neid kodanikke, mitte võtma neid võimaliku tarbija sihtmärgina. Graham Murdock (Croteau ja Hoynes'i kaudu 2001: 21) toob välja kolm võimalust, kuidas kommunikatsioonisüsteemid on tähtsad kodanikuühiskonna ülesehitamisel.

Esiteks, et inimesed saaksid kasutada oma kodanikuõigusi, peab nendel olema ligipääs informatsioonile, nõuannetele ja analüüsile, mis teevad arusaadavaks nende õigused, mille abil nad saaksid neid ka taotleda. Teiseks peab neil olema hea juurdepääsu võimalus informatsioonile, interpretatsioonile ja debattidele, et teha otsuseid. Samas peab inimestel olema võimalus esitada kommunikatsioonikanalite kaudu ka omapoolset kriitikat ja alternatiivseid ettepanekuid. Kolmandaks peavad kodanikud keskse kommunikatsioonisektori esindatuse kaudu ära tundma oma püüdlusi ja arendama ja laiendama oma esindatust.

Croteau ja Hoynes (2001: 37) on välja toonud avaliku sfääri meedia mudeli.

Tabel 1. Avaliku sfääri mudel¹ Croteau ja Hoynes 2001 lk 37

Meedia kontseptsioon	Avalikud ressursid teenivad avalikkust
Meedia peamine eesmärk	Edendada aktiivset kodanikuühiskonda informatsiooni, hariduse ja sotsiaalse integratsiooni kaudu

¹ Antud tabelis on välja toodud turu mudeli ja avaliku sfääri mudeli võrdlus, kuid käesolevas töös on ära märgitud vaid avaliku sfääri mudel.

Kuidas nähakse auditooriumi?	Kodanikena
Mida meedia julgustab inimestel teha?	Õppida olema aktiivsed kodanikud
Milline on avalik huvi?	Mitmekülgne, oluline ja innovatiivne sisu, isegi kui see alati populaarne ei ole
Milline on mitmekülgse ja innovatiivse roll?	Innovatsioon seob inimesi. Mitmekülgsus esindab meedia missiooni hõlmata võimalikult lai avalikkuse huvide spekter
Kuidas tajutakse regulatsiooni?	Kasulik vahend kaitsmaks avalikku huvi
Kelle ees meedia annab aru?	Avalikkusele ja valitsuse esindajatele
Kuidas mõõdetakse edu?	Teenides avalikku huvi

Antud tabelist võtan arvesse ja analüüsin oma töös järgmisi elemente – auditooriumi nähakse kodanikena (mitte tarbijatena nagu turu mudeli puhul); avalik-õiguslik televisioon peaks edendama aktiivset kodanikuühiskonda, ta peab õpetama inimestel/kodanikel olema aktiivsed, pakkudes mitmekülgset ja olulist sisu isegi siis, kui see alati populaarne ei ole. Sest mitmekülgsus esindab meedia ühte eesmärki – hõlmata lai avalikkuse huvide spekter st. valida sisu selle järgi, et see pakuks huvi ja oleks oluline võimalikult paljudele inimestele. Sest meedia edu mõõdetakse selle järgi, kuivõrd ta teenib avalikku huvi.

1.2. ETV avalik-õigusliku telekanalina avaliku mõtteruumi kujundamisel

Rahvusringhäälingu arengukavas on kirjutatud, et avalik-õiguslik telekanal on avaliku mõtteruumi kujundamisel ja selle arengu eest hoolitsemisel tähtis institutsioon. Sest avalik huvi kujuneb just selles avalikus mõtteruumis. Ja avalik-õiguslik telekanal peab omakorda teenima avalikkust ja selle huve. Avalik mõtteruum on abstraktne koht, kus ühiskonna grupid kohtuvad kollektiivses arutelus, et läbi rääkida ühise huvi teemad. Avalikus mõtteruumis on võimalik saavutada teatud konsensuslik arusaam kogu ühiskonna liikmetele olulistest asjadest.

Rahvusringhääling, sh avalik-õiguslik telekanal, peab andma avalikkusele ressursid poliitiliste otsustuste langetamiseks – väärtused, teadmised, analüüsi- ja hindamisoskuse ning orienteerumisvõime poliitilisel maastikul. Avaliku mõtteruumi kujundajana vormib rahvusringhääling kodanikuühiskonda – vaba, teadlikku ja oma arvamust väljendavat inimeste ühendust, mis ei sõltu otseselt võimust või kommertshuvist.

Arengukavas on öeldud ka, et avalik-õiguslik ringhääling loob foorumi avalikuks diskussiooniks, milles saab väljendada nii laia arvamuste ja vaadete spektrit kui vähegi võimalik.

Kandes hoolt, et avalikkusel oleksid vajalikud ressursid poliitiliste otsuste tegemiseks, peab ERR oluliseks luua uusi arutlusdiskursusi. Selleks on programmides eetris aktuaalsaadet ja väitlused, milles osalevad nii riiklike institutsioonide kui ka kodanikuühenduste esindajad ja kus kodanikupositsiooni väljendavaid inimesi kaasatakse aktiivselt nii allikatena kui ka arvajatena. Saadete ja programmide juures arendatakse ka interaktiivseid arutelukeskkondi.

ERR arengukavas on ära märgitud erinevad tegevused aastaks 2009. Muuhulgas on kavas toota senisest suuremas mahus väitlus- ja aktuaalsaadet ühiskonnaelu teemadel ja kaasata kodanikke saadetes rohkem arutama.

Arengukava järgi peaks ETV looma diskussiooni foorumi, kus erinevad ühiskonna grupid – kodanikud, omavahel arutlevad. Arutluse teema peab järgima avaliku huvi printsiipi. Sest sellest sõltub, kuivõrd hea resurssipagasi saab avalikkus, et teha poliitilisi otsuseid.

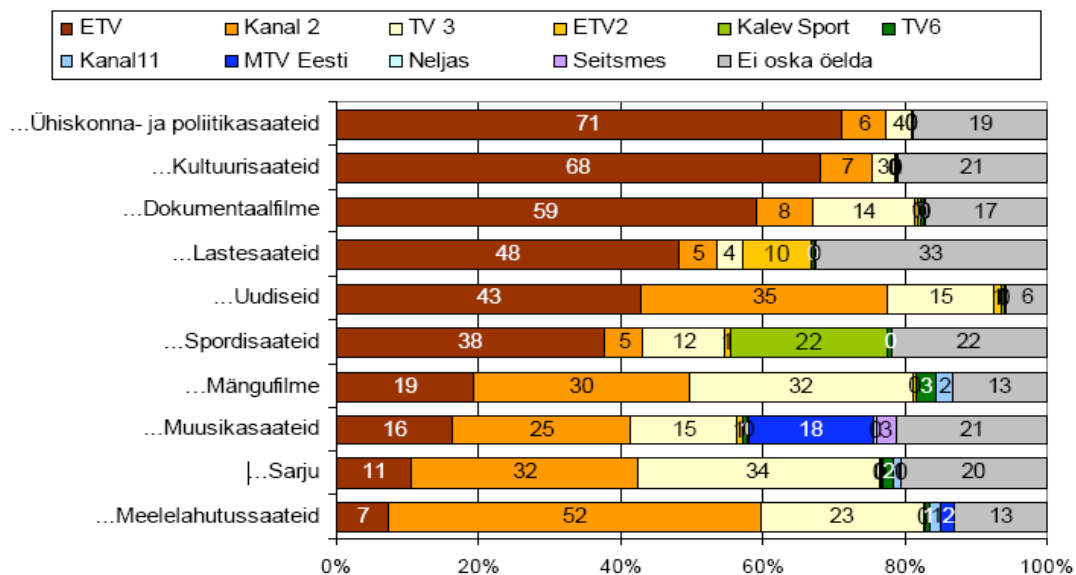
Eesti Televisiooni ülesandeks on vormida ka kodanikuühiskonda. Selleks peab ETV kaasama oma diskussiooni foorumitesse piisaval määral kodanikupositsiooni väljendavaid inimesi. Muuhulgas arendama ka interaktiivseid arutelukeskkondi, et hõlmatud oleks võimalikult suur osa tervest avalikkusest.

Eesti Televisiooni 2008. aasta aruande kohaselt pakub ETV programm oma edastatavast mahust 11% elu- ja ühiskonnaelusaateid (Kanal 2–8% ja TV3 6%), mis peaksid võimaldama luua uusi aruteludiskursusi luues selle kaudu avalikku sfääri. (Ülevaade Eesti Televisiooni arengust 2008: 9)

Sama uuring näitab, et eestlased hindavad kõige kõrgemalt ETV ühiskonna- ja poliitikasaateid. Muuhulgas kuuluvad sinna ka kultuurisaated, dokumentaalfilmid, lastesaated, uudised ja spordisaated.

Allolevalt jooniselt 1 on näha, et 71% vastajatest eelistab vaadata ühiskonna- ja poliitikasaateid just Eesti Televisioonist.

Milline Eesti telekanal pakub Teie arvates kõige sobivamaid...

Allikas: ERR elanikkonna meediateemaline küsitlus, november 2008

Joonis 1. Eesti telekanalite programmiosade eelistus (% , n=701)

Poliitika ja ühiskonnaelu teemadel arutlevatest saadetest olid 2008.a. sügisel ETV eetris näiteks sellised saated nagu „Aeg luubis“, „Foorum“, „Välisilm“ ja „Vabariigi kodanikud“. Saade „Vabariigi kodanikud“ erineb teistest saadetest selle poolest, et seal on rakendatud interaktiivsuse ideed – inimesed saavad saatesse helistada ja saata e-maili. Saatejuht võtab paar-kolm kõnet stuudios vastu ja loeb ette mõned e-mailid.

TNS Emori andmetel (2008) aga see ühiskondlikel teemadel arutlev saade siiski ETV kümne vaadatuima saate hulka ei mahu. Vaatajate lemmikuks on pigem meelelahutuslikku laadi teletoodang nagu „Õnne 13“, „Tuulepealne maa“ ja „Pealtnägija“.

Tabel 2. ETV 10 vaadatuimat saadet 2008.a. oktoobris (vaatajaid saate minuti kohta)

Nr	Saade	Kanal	Vaatajaid (tuh)	Vaatajaid %
1	ÕNNE 13	ETV	231	18
2	TUULEPEALNE MAA	ETV	210	16
3	PEALTNÄGIJA	ETV	209	16
4	AKTUAALNE KAAMERA	ETV	147	11
5	DOKF RINGVAADE NÕUKOGUDE EESTI: VARANDUS	ETV	131	10
6	SPORT 21.30	ETV	124	10
7	IN MEMORIAM - HENDRIK TOOMPERE OMAVAHEL	ETV	122	10
8	JALGPALLI MM VALIK: EESTI-HISPAANIA	ETV	119	9
9	CARTE BLANCHE: URMAS OTT	ETV	113	9
10	MEIE EUROOPAS	ETV	105	8

Allikas: TNS Emor, Teleauditooriumi mõõdikuring

Eesti Rahvusringhäälingu, koostöös TNS Emoriga, 2007. aastal läbi viidud arvamusuuringu kohaselt jälgib saadet „Vabariigi kodanikud“ alati 8% vastajatest, 14% vaatab saadet sageli, kuid mitte alati, 21% vaatab juhuslikult ning natuke rohkem kui pool vastajates (56%) ei vaata saadet üldse. (Eesti elanike meediateemaline uuring 2007: 24)

Ka uuringu Meema 2008.a. tulemused (vt tabel 3) ei erine väga ülaltooduga. Saadet jälgib alati umbes 10% vastajatest; pidevalt, kuigi mitte alati vaatab 11%; juhuslikult vaatab

21%; 20% jälgib saadet harva ja 40% ei vaata „Vabariigi kodanikke“ üldse. (Mina. Maailm. Meedia: 2008 sügis)

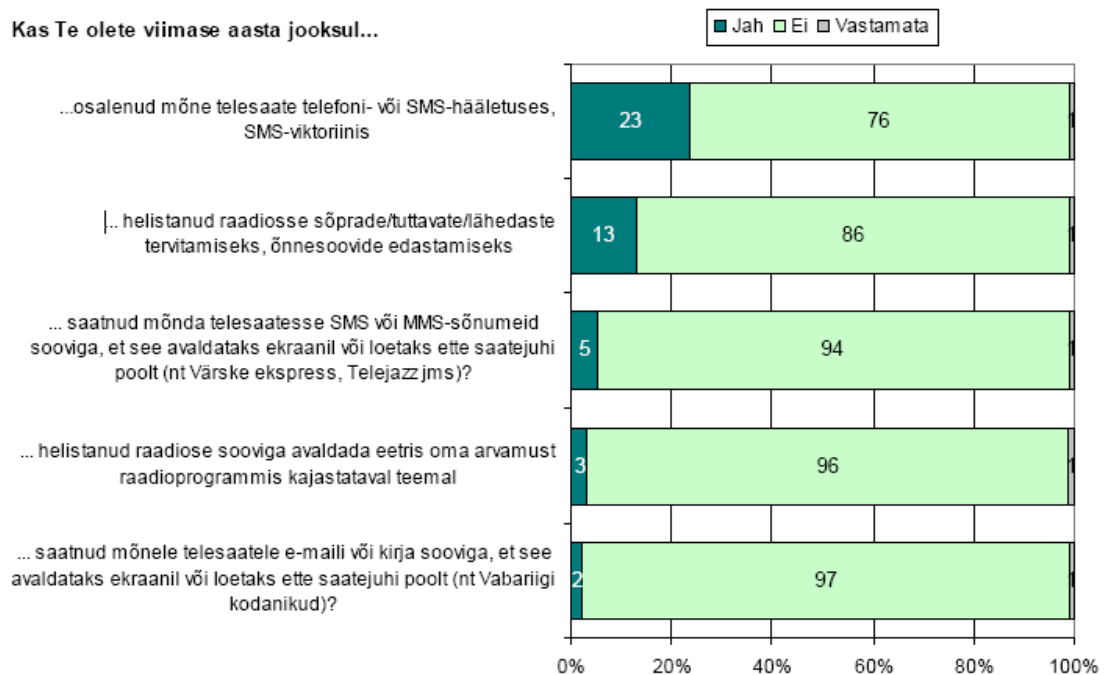
Tabel 3. Huvi mõningate elu- ja arutelusaadete vastu vanuserühmade lõikes (% rühmast)

		Kõik vastajad	Vanus					
			15-19	20-29	30-44	45-54	55-64	65-74
Aeg luubis	Ei jälgi üldse	40	66	55	33	21	14	14
	Väga harva	19	21	17	23	24	14	14
	Juhuslikult, vahete-vahel	23	9	15	25	27	31	28
	Pidevalt, kuigi mitte iga saadet	14	3	8	11	24	26	23
	Vaatan alati, kui saan	10	1	5	7	13	16	21
Pealtnägija	Ei jälgi üldse	8	16	14	5	4	5	7
	Väga harva	10	17	15	11	11	3	4
	Juhuslikult, vahete-vahel	23	37	29	26	20	15	13
	Pidevalt, kuigi mitte iga saadet	31	25	26	33	32	38	25
	Vaatan alati, kui saan	28	5	16	25	33	39	51
Ärapanija	Ei jälgi üldse	14	13	13	13	10	13	21
	Väga harva	14	15	16	14	12	12	16
	Juhuslikult, vahete-vahel	27	28	29	26	29	29	21
	Pidevalt, kuigi mitte iga saadet	26	28	25	27	29	27	18
	Vaatan alati, kui saan	19	15	17	20	21	18	23
Vabariigi kodanikud	Ei jälgi üldse	39	70	57	39	31	23	16
	Väga harva	20	17	17	25	16	18	23
	Juhuslikult, vahete-vahel	21	8	13	22	27	27	22
	Pidevalt, kuigi mitte iga saadet	11	1	6	10	14	19	12
	Vaatan alati, kui saan	10	3	7	4	12	13	27
Vastajaid Kokku	Arv	1035	99	209	284	171	160	112
		100	100	100	100	100	100	100

Allikas: Mina. Maailm. Meedia 2008 sügis

Saade “Vabariigi kodanikud” on loonud interaktiivse arutelukeskkonna – inimestel on võimalus kirjutada ja helistada saatesse.

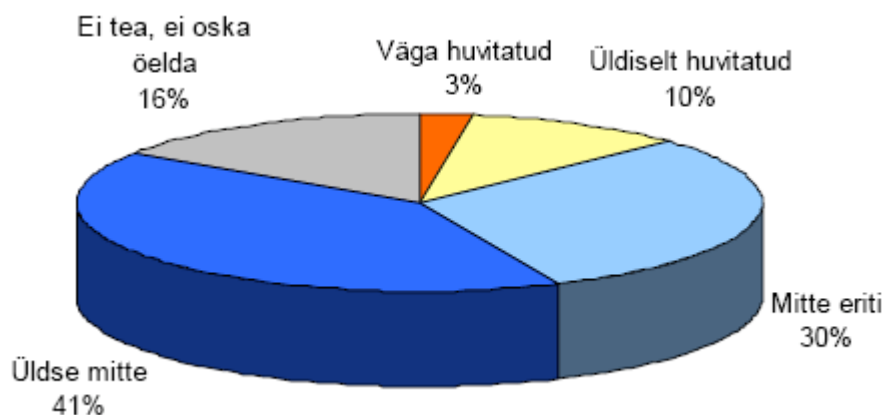
Võimalus on küll antud, aga toetudes jällegi ETV 2008. aasta aruandele (vt joonis 2) ainult 2% vastajatest on mõnele telesaatele e-maili või kirja saatnud selleks, et see avaldataks ekraanil või loetaks ette saatejuhi poolt.

Allikas: ERR elanikkonna meediateemaline küsitlus, november 2008

Joonis 2. Osalemine interaktiivsetes tele/raadiosaadetes (% , n=1004)

Ka elanike huvitatus võimalusest sekkuda saate käiku nt. telefonihääletuste, SMS-sõnumite ja e-mailide kaudu ei ole väga suur. Jooniselt 3 on näha, et tervelt 71% vastajatest ei ole sellest huvitatud. Vaid 13% vastajatest on sellest huvitatud.

Allikas: ERR elanikkonna meediateemaline küsitlus, november 2008

Joonis 3. Huvitatus võimalusest sekkuda saate käiku nt telefonihääletuste, SMSsõnumite, e-mailide kaudu jms (% , n=1004)

Jaanus Noormets (2008) kirjutab oma bakalaureusetöös „Telesaadete loomine Eestis ETV päevakajasaadete ja Kanal 2 telemängude näitel“, et päevakajasaadete tekke otsene põhjus ei lähtu avalikust huvist, mille oleks tinginud tungiv vajadus uute aruteluformaatide võimaldamine. Saadete „Revidendid“ ja Vabariigi kodanikud“ näitel ilmneb triviaalne põhjus, kus viimane loodi näiteks selleks, et leida telekanalis töötajale uut rakendust (Noormets 2008). Teisisõnu, mõtles Aarne Rannamäe „Vabariigi kodanikud“ välja seepärast, et „Aktuaalne kaamera“ oli end tema jaoks ammendanud, kuid ta tahtis ikkagi tööle jääda.

Eelpool olevad andmed näitavad, et inimesed eelistavad vaadata ühiskonna- ja poliitikasaateid just ETVst. Samas saade „Vabariigi kodanikud“ ETV kümne vaadatuima saate hulka ei kuulu. Kuna Eesti Televisioon peab oluliseks luua uusi arutlusdiskursusi, kaasates kodanikupositsiooni väljendavaid inimesi diskussiooni foorumitesse, siis selleks on määratud eetris aktuaalsed väitlused. Saadete juures rakendatakse ka interaktiivsuse ideed. Tekibki küsimus, mil määral ETV saade „Vabariigi kodanikud“ kujutab endast laiapõhjalist ja päevakajalist arutelu pakkuvat diskussiooni foorumit, kaasates ühiskonna erinevaid osapooli?

1.3. Saade „Vabariigi kodanikud“

Aarne Rannamäe juhitud vestlussaade „Vabariigi kodanikud“ on eetris igal reedel kell 20.05 ETVs, haarates enda alla 50 minutit ETV *prime-time*'st. Otsesaatesse kutsutakse kolm-neli külalist erinevatelt elualadelt, kes avaldavad oma arvamust vastava teema kohta. Saade pakub vaatajale interaktiivset arutelukeskkonda.

Saatel on kindel sissejuhatav struktuur, mis on samasugune iga saate alguses – saatejuhi lühike tervitus, saatekülalisi tutvustavad kommentaarid ja videolõigud ning saatejuhi n-ö soojendusküsimus igale külalisele personaalselt. Saatekülalist tutvustavas videolõigus kujutatakse külalist tema tegevusvaldkonnas. Videoklipi taustaks kõlab saatejuhi salvestatud kommentaar, milles tsiteeritakse külalist, tuginedes tema varasematele sõnavõttudele meedias. Sissejuhatavale osale järgneb teemaarendus, mida saatejuht Aarne Rannamäe küsimustega ja vahekommentaaridega suunab. Saatejuhi küsimused on teravad ning ärgitavad. Ühes saates arutletakse ühe teema üle ning lahatakse selle erinevaid aspekte.

Saatesse saab helistada ja saata e-maili, millest osa jõuab eetrisse. Samuti saab avaldada oma arvamust saate koduleheküljel. Arutelukeskkonna moodustavad stuudios saatejuht ja saatesse kutsutud külalised. Saate jooksul käivitatakse 2-3 videoklippi. Videoklipp juhatab sisse saate teema ja aitab seda lahti mõtestada. Arutellu on kaasatud ka vaataja, kellel on võimalik saatesse helistada või kirjutada e-mail ning seeläbi teha kuuldavaks oma arvamus. Saate jooksul näidatakse ekraanil kolme kuni nelja kommentaari ning lastakse eetris kõlada ka paaril telefonikõnel. Kohati jääb siiski tunne, et saate kohta öeldu – ka vaataja saab arvamust avaldada ja saatesse helistada – on kuidagi liiga paljulubav. Paari kommentaari ettelugemine ja ühe telefonikõne kõlamine jätab vaataja kaasamisest pealiskaudse mulje. Tõenäoliselt napib saateaega, et kaasata saatesse korralikult ka “vaataja hääl” ja seda analüüsida. Saatejuhi mõningasest kärsitusest jääb mulje nagu ei pühendataks helistaja kommentaarile piisavalt tähelepanu. Samas tuleb tunnistada, et sageli ei väljenda helistajad end selgelt ning kipuvad end rääkima unustama.

1.3.1. Probleemi püstitus

Uurimuse eesmärk on välja selgitada, kuidas avalik-õigusliku televisiooni (ETV) eetris olev ühiskonnaelu aktuaalseid teemasid lahkav vestlussaade „Vabariigi kodanikud“ kujutab endast mõttevahetuse foorumit, mis pakub mitmekülgset, aktuaalset ja ühiskonna erinevaid osapooli kaasava arutelu võimalust.

Uurimuse ülesehitamisel on lähtutud eeldusest, et ETV kui avalik-õiguslik televisioon, mille eesmärgiks on teenida avalikku huvi, peab looma avalikku diskussiooni ning arutlusdiskursusi, kujundama avalikku mõtteruumi ja seda arendama.

Kuna selle eesmärgi täitmiseks on Eesti Televisiooni eetris aktuaalsaadet ja väitlused, mille juures arendatakse ka interaktiivseid arutelukeskkondi, siis eelpool nimetatud aspekte uurin ETV päevakajalise ja interaktiivse vestlussaate „Vabariigi kodanikud“ näitel – kuidas ja kas täidab saade „Vabariigi kodanikud“ oma rolli avaliku diskussiooni foorumina?

2. Uurimisküsimused

Lähtudes eespool kirjeldatud uurimistest on töös püstitatud uurimisküsimused järgmised:

1. Mis on saate eesmärk ja kui hästi saade täidab seda?
2. Milline on saatejuhi roll saates?
3. Kuidas hindab saate meeskond saate vaadatavust?
4. Kuidas kaasatakse saate diskussiooni televaatajaid?
5. Kes on saates kõneisikud ja milliste kriteeriumide alusel neid valitakse?
6. Millised on saate teemad ja milliste kriteeriumide alusel valitakse need?
7. Milliseid hinnanguid annab vaataja saates käsitletu kohta?

3. Analüüsi meetod ja valim

3.1. Valim ja analüüsi käik

Saadete uurimisel on kasutatud kvalitatiivset analüüsi. Analüüsiks otsustasin valida 2008.a. oktoobri saated. Põhjus, miks valisin just oktoobrikuu saated, seisneb selles, et sel ajavahemikul toimus nii Eestis kui ka maailmas sündmusi, mis nõudsid avalikku diskussiooni. Teemadeks olid nii Eesti sisesed kui ka väljaspool Eestit toimuvad sündmused.

Tabel nr. 4 Bakalaureusetöös analüüsitavad viis oktoobrikuus eetris olnud saadet „Vabariigi kodanikud“

Saate „Vabariigi kodanikud“ kuupäev	Saate teema	Saatekülalised
3. oktoober. 2008	Kodakondsuse valimine	Mart Nutt, Ene Rebane, Raivo Vetik, Viktoria Ladõnskaja.
10. oktoober. 2008	Majanduskriis	Jüri Mõis, Janek Mäggi, Jaan Puusaag, Viljar Arakas.
17. oktoober. 2008	Leidlapse juhtum	Erki Korp, Liisa Pakosta, Mare Ainsaar, Arne Mikk.
24. oktoober. 2008	Riigireetmine	David Vseviiov, Igor Gräzin, Eerik-Niiles Kross.
31. oktoober. 2008	USA presidendivalimised	Jüri Estam, Mihkel Raud, Martin Helme, Maria Mälksoo.

Tabel nr. 5 Oktoobrikuu saadete vaadatavus

Kuupäev	Teema	Reiting	TOP 100
3. oktoober	Kodakondsuse valimine	7%	50
10. oktoober	Majanduskriis	7%	49
17. oktoober	Leidlapse juhtum	6%	58
24. oktoober	Riigireetmine	7%	50
31. oktoober	USA presidendivalimised	7%	52

Allikas: TNS Emor

Kuna saate „Vabariigi kodanikud“ analüüsi tegin tagasiulatuvalt, st pärast seda, kui kõik viis oktoobrikuu saadet olid eetris olnud, tegin saadete konteksti paigutamiseks ka

taustauuringu. Ühelt poolt analüüsisin iga kord eetris arutletud teema kajastamist teistes kanalites, st kuidas on trükimeedias käsitletud saatele eelneva nädala jooksul saate aruteluteemat. Teiselt poolt analüüsisin nendel teemadel kirjutatud artiklite online-kommentaare, et saada teada, kuivõrd oluline on teema inimestele ja millistel seisukohtadel ollakse. Kolmandaks tähendas taustauuring ka igas saates osalenud isikute tutvustust, hindamaks nende kompetentsust antud teemaga seoses. Selleks uurisin, mis valdkonnas nad on tegevad ja millised on nende varasemad sõnavõttud meedias, seda sõltumata saate teemast kui ka teemaga seoses (saatekülaliste tutvustus vt lisa.1). Need kolm aspekti annavad igale saatele konteksti ja neid on tutvustatud koos saadete analüüsiga tulemuste osas.

Samuti viisin läbi ka ekspertintervjuud saate tegijatega. Intervjuude analüüsimisel on rakendatud kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodit.

Intervjuuerisin nelja saate valmimisega seotud isikut Eesti Televisioonist:

1. Aarne Rannamäe – „Vabariigi kodanike“ saatejuht
2. Epp Ehand – saate toimetaja-produutsent
3. Krista Rannamäe – saate režissöör
4. Andres Kuusk – Eesti Televisiooni ühiskonna- ja poliitikasaadete juht

Intervjuud on läbi viidud 2009. aasta 30. märtsil Eesti Televisiooni majas.

3.2. Analüüsi meetod

Saadete sisu analüüsimisel rakendasin kvalitatiivanalüüsi meetodit. Et saate üldisemat iseloomu kindlaks teha ja tendentse märgata, vaatasin ka varasemaid saateid. Seejärel keskendusin juba sügavamalt oktoobrikuu saadete vaatamisele. Tegin kindlaks saate struktuuri – vaatasin, kuidas saadet alustatakse, milliseid saatele omased võtteid kasutatakse saate jooksul (videoklipid, telefonikõned), kuidas väljendub interaktiivsuse idee, kes on stuudiokülalisteks ning kuidas nende kommunikatsioon saatejuhiga toimub. Analüüsisin ka saatejuhi rolli. Selleks vaatasin saateid selle pilguga, et teha kindlaks just

saatejuhile omased tunnusjooned. Samuti uurisin seda, kuidas suhtleb saatejuht stuudiokülalistega.

Intervjueerimiseks saate tegijatega koostasintervjuu kava (vt lisa 2). Kavas olevate küsimuste esitamise järjekord sõltus intervjueeritavate vastustest. Vastavalt vajadusele on küsitud ka neid küsimusi, mis tekkisid siis, kui miski vajab täpsustamist. Intervjuu küsimused olid üles ehitatud nii, et need annaksid võimaluse vastata töös püstitatud uurimisküsimustele ning uurida töö peamist teemat: avalik-õigusliku telekanali (ETV) roll avaliku diskussiooni foorumina saate “Vabariigi kodanikud” näitel.

Järgnevalt on seletatud, milliseid meetmeid on rakendatud uurimisküsimusele vastamiseks:

Saate eesmärgi teen kindlaks ekspertintervjuude põhjal. Eesmärgi sõnastavad eelkõige saate tegijad ise. Samuti hindavad nad, kui hästi saade täidab oma eesmärgi.

Et teha kindlaks saatejuhi roll, vaatlen mitut saadet ning toon välja saatejuhi erinevad rollid ning üldised tendentsid. Samas uurin, mis on saatejuhi roll saate meeskonna vaatevinklist.

Saate vaadatavuse tegin kindlaks erinevate uuringute ja reitingute põhjal. Uurin, millisel seisukohal on saatemeeskond.

Kaasamise võimalused märgin ära saate sisuanalüüsi tehes ja uurin intervjuu käigus, kuidas saate tegijad ise näevad televaatajate kaasamise võimalusi ning kas ja kuidas vaatajate tagasisidet arvesse võetakse.

Et kõneisikuid iseloomustada, uurin nende tausta. Vaatan, kus valdkonnas on nad tegevad ja uurin nende sõnavõtte meedias. Saatesse kõneisikute valimise kriteeriumid sõnastab saate meeskond.

Et vaadata, millised teemad saates arutluse all on olnud, tegin trükimeedia eelneva nädala sisuanalüüsi. Kriteeriumid, mille alusel valitakse saate teema, sõnastavad saate tegijad. Vaatajate hinnanguid saates käsitletu kohta uurin netikommentaari ja saatereitingute põhjal. Samuti avaldavad arvamust selle kohta ka saate tegijad.

4. Saadete analüüsi tulemused

Järgnevalt on esitatud iga oktoobri saate kohta kokkuvõtlik ülevaade. See kätkeb endas kolme alajaotust (va 10. oktoobri teema finantskriis). Esimeses osas on lühidalt kirjutatud sellest, kuidas oli antud teemast meedias enne saate eetris olekut kirjutatud. Teine osa sisaldab teema kajastamise kokkuvõtet meedias pärast saadet. Kolmandas osas on käsitletud teema olulisust inimestele, võttes aluseks online-kommentaare.

4.1. 3. oktoobri saade – kodakondsuse valimine

3. oktoobri saate teemaks oli kodakondsuse valimine – kas Eesti või Venemaa passi eelistamisest või valiku tegemata jätmisest. Studiosse on kutsutud sel teemal vestlema poliitik Mart Nutt, kodakondsus- ja migratsiooniameti juht Ene Rebane, ühiskonnateadlane Raivo Vetik ja ajakirjanik Viktoria Ladõnskaja.

Kõige esimesena räägiti kodakondsuse valimisega seonduvast teemast 18. septembri Riigikogu istungil seoses Eesti inimarengu aruande esitamisega. Postimehes (18.09.2008) kirjutatakse, et professor Marju Lauristini sõnul on Eesti kodanikkonna rahvuslik struktuur märgtavalt muutunud. „Eesti kodanike hulk on tõusnud 80 protsendini ning üle poole venekeelsetest elanikest on Eesti passi omanikud. Seetõttu on prioriteetseks sihtrühmaks muutunud mitte kodakondsuseta isikud, vaid Eesti riigi venekeelne kodanikkond,“ sõnab Lauristin.

Teema tõusis meedias laiemalt päevakorraile siis, kui president Toomas-Hendrik Ilves jagas 30. septembril kuuekümmele inimesele kodakondsustunnistust. „President Toomas Hendrik Ilves soovitas sünnijärgsetel Eesti kodanikel aidata ja julgustada halli passiga kaasmaalasi Eesti kodanikuks pürgima.“ /.../ “Eesti riik peab presidendi sõnul küsima, kas on tehtud kõik enesest olenev, et võimaldada kodakondsuspoliitika aluseid muutmata Eesti kodakondsus neile, kel on see valik veel tegemata” (Postimees: 30.09.2008).

4.1.1. Teema kajastamine meedias pärast saadet

Teema oli päevakorras terve oktoobrikuu jooksul. Pärast saate “Vabariigi kodanikud” eetris olemist kirjutas Raul Sulbi (3.10.2008) Postimehes saates osalenud tegelaste seisukohtadest. Kirjutatud on, et Mart Nuti sõnul on Eesti viimase 15 aasta jooksul ajanud

liiga naiivset kodakondsuspoliitikat, kodakondsus- ja migratsiooniameti peadirektori Ene Rebase sõnul soovitakse kõige enam sellist passi, mis kõige rohkem praktilist kasu toob, ajakirjanik Viktoria Ladõnskaja arvamuse kohaselt õpitakse keel ikkagi ära ainult siis, kui selleks reaalselt tahtmist on. 15. oktoobril 2008.a. kirjutas Postimees, et passi saamine võib lihtsustuda juba lähiajal. Sõna võttis sotsioloog Andrus Saar, kelle arvates uusi kodanikke aitaks tuua eksamireform.

Kodakonsusteema tuli valitsuse kabinetistiigil arutlusele 30. oktoobril, kus otsustati, et riik hakkab kodakonduse saamise võimalusi reklaamima. Nagu selgub sama päeva Postimehe artiklist, soovis valitsus tõhusamalt informeerida määratlemata kodakondsusega lapsi ja nende vanemaid kodakondsuse omandamise võimalustest ning teha selles osas tihedamat koostööd ka koolidega. Ka Eesti Päevaleht pühendas kodakondsustele 30. oktoobri lehenumbris terve lehekülje. Meedias võtsid sõna antud temaga seoses veel riigikogu esimene aseesimees Kristiina Ojula, haridus- ja teadusminister Tõnis Lukas, Tallinna Ülikooli professor Rein Veidemann, riigikogu liige Silver Meikar, rahvastikuminister Urve Palo, Narvskaja Gazeta peatoimetaja Sergei Stepanov, poliitik Dmitri Klenski ning Narva linnavolikogu esimees Mihhail Stalnuhhin.

4.1.2. Teema olulisus inimestele

Antud teema tundus inimestele olevat hingelähedane, sest meedias kajastust leidvaid artikleid kommenteeriti palju. Valdav enamus oli kodakondsuspoliitika probleemide kohta negatiivselt meelestatud. Eelnevat iseloomustab järgmine lugeja kommentaar 30. septembri Postimehest: „*Parem, kui meil venemeelseid eesti kodanikke võimalikult vähem oleks. On meil ikka vaja venemeelset parlamenti, venemeelset valitsust ja varsti võib-olla ka venemeelset presidenti? Ma arvan, et tähtajatud elamislood tuleks tühistada ja hakata neid elamislubasid iga aasta tagant üle vaatama - sedamoodi neid ida poole vaatajaid vaikselt Venemaale tagasi surudes.*“

Samuti arvati, et kodakondsuspoliitika lõdvendamine annab rohelise tee Kremlile Eesti riigi siseasjadesse sekkuda.

4.1.3. Saatekülaliste tausta kokkuvõte

Kui vaadata saatekülaliste tausta (vt lisa 1), siis võib öelda, et kõik on teemaga seotud, aga iga üks on seotud spetsiaalselt ka mingisuguse kitsama valdkonnaga. Olgu selleks siis ajalugu või sotsiaalteadus. Ajaloo taustaga inimesel (Mart Nutt) on ülevaade ajas toimunud sellelaadsetest protsessidest, sotsiaalteadlane (Raivo Vetik) oskab näha teemaga seonduvaid sotsiaalseid aspekte, Ene Rebasel on teadmine kodakondsuse statistilise poolega, millal on kodakondsust näiteks rohkem taotletud ja Viktoria Ladõnskajal on ülevaatlik pilt sellest, mida kirjutatakse kodakondsusest meedias ja mis protsessid sellega seoses toimuvad. Lisaks sellele, kuna Ladõnskajal on seos slaavi päritoluga, siis oskab ta rääkida ka n-ö läbi venelase vaatevinkli.

4.2. 10. oktoobri saade – finantskriis

Arutluse all oli maailma pankade ja börside keeruline olukord. Selle üle, mida see tähendab ja kuidas mõjutab see Eestit, arutlesid studios ekspankur Jüri Mõis, kommunikatsiooniekspert Janek Mäggi ning ettevõtjad Jaan Puusaag ja Viljar Arakas.

Majandusteema on olnud juba mitmeid kuid ajakirjanduse agendas, seda nii sise- kui välispoliitika aspektist. Raskemad majandusolud sunnivad igähte oma isikliku või pere eelarve kriitiliselt üle vaatama. Hinnatõusu kannatavad inimesed on pidanud oma toidulaua katmiseks tegema üha karmimaid valikuid. Priit Pullerits küsib Postimehe artiklis (4.10.2008), kas praeguste raskuste taga kumab uus suur depressioon? Postimees viis läbi ka lugejate seas küsitlusi, kuidas inimesed kokku hoiavad ja millest ollakse valmis loobuma. Helmut Schmidt (1.10.2008) kirjutas Eesti Päevalehes nii Eesti majandusolukorrast kui ka Ameerika Ühendriikides toimuvast, nimetades olukorda suurimaks krahhiks peale aastat 1929. Samas lehenumbri kajastatakse maailma börsidel toimuvat, nt 9. oktoobril kirjutatakse EPL-is Islandi finantskrahhist.

4.2.1. Saatekülaliste tausta kokkuvõte

Jüri Mõis on olnud väga pikka aega seotud paganduse ja rahandusega (üks Hansapanga asutajatest). Samas on ta olnud ka siseminister, mis annab talle sügavamad teadmised Eesti sisepoliitikast. Jüri Mõisa varasematest sõnavõttudest meedias tuleb välja, et ta on

majanduse seisundi osas positiivselt meelestatud ja arvab, et Eestis kriisi ei ole. Tema seisukoht annab kindlasti studios ainek diskussiooniks teema üle. Janek Mäggi peetakse majandusküsimustes arvamusiidriks, tema näol on tegemist noore novaatorliku persooniga selles valdkonnas. Jaan Puusaag ja Viljar Arakas esindavad aga edukaid ettevõtjaid, kellel on teadmised majanduse ja ettevõtluse vahelisest hetkeolukorrast.

4.3. 17. oktoobri saade – laste turvalisus

17. oktoobril diskuteeriti saates laste turvalisuse ja majandusliku kindlustatuse üle. Studios arutlesid sel teemal Tallinna Laste Turvakeskuse juht Erki Korp, lastevanemate liidu eestseisuse liige Liisa Pakosta, perepoliitika ekspert Mare Ainsaar ning isa ja vanaisa Arne Mikk.

Laupäeval, 11. oktoobril, jahmatas avalikkust Tartu maanteelt leitud vanemate poolt mahajäetud väike tüdruk. Esmaspäeval, 13. oktoobril, küsis Postimees oma juhtkirjas, kui võrd me märkame oma ümber toimuvat. Artiklis kirjutati järgmist: *Tallinnast leitud väikese tüdruku lugu räägib praegusest Eestist rohkem kui esmapilgul tunduda võib... “/.../” Meid on veidi üle miljoni ja sellest hoolimata jõudis ka teine päev õhtusse, ilma et oleksime teada saanud, kes on selle lapse vanemad. Kui võrd oleme õppinud märkama ja toetama neid, kes elavad meie ümber? Me teame, millal naabrimees ostab uue auto, aga kas suudame ka märgata, kui tal tekib muresid, millega ta võib-olla ise enam toime ei tule?”* (Postimees: 2008)

Postimees kajastas leidlapse juhtumit pidevalt terve ülejäänud nädala. Ka Kanal2 uudistemagasin Reporter vahendas uudiseid kahel päeval – 12-13. oktoobril.

EPL kirjutab oma esmaspäevases (13.10) ja teisipäevases (14.10) paberlehes leidlapse juhtumist ülevaatlikult ning lühidalt, suurt leheruumi olukorra kirjeldamiseks ei jäetud, küll aga kajastas olukorda Postimees Online. Kogu nädala vältel hoiti inimesi kursis leidlapse olukorraga.

4.3.1. Teema kajastamine meedias pärast saadet

Reedel, 17. oktoobril, vahetult pärast saate „Vabariigi kodanikud“ eetris olemist, avaldas Postimees (2008) sotsiaalministeeriumi ametnike arvamuse artikli lapsevanemaks olemise teemal. Sama päeva õhtul aga intervjuu politseikomissaari Ly Kallasega, kelle sõnul Eesti seadused ei taga lapsele turvalist kasvamist. 18. oktoobril kirjutab Postimehe reporter Dagne Hanschmidt oma arvamuse artiklis „Laps, kes avas südamed ja silmad“, et

„Sündmus osutas mitmele valupunktile Eesti ühiskonnas. Näiteks lihtinimese vaesusele Eestis, vanemate rumalusele ja julmusele, paljude laste nutusele olukorrale, karistamatusel ja puudulikele seadustele, vigadele sotsiaalhoolekandesüsteemis.“

20. oktoobril kirjutas Priit Rajalo Postimehes artikli „Kui armastusest üksi ei piisa“, kus pidas vajalikuks mõelda nendele vanematele, kes tahavad hakkama saada, kuid ühel hetkel enam ei suuda.

4.3.2. Teema olulisus inimestele

Inimestes tekitas antud teema palju vastukaja. Ainuüksi Postimehe 13. oktoobri artiklile „Kus sa oled emme? Ma ootan sind!“ oli netikommentaaride hulk väga suur – 797. Kommentaarid olid hukkamõistvad ning negatiivsed laste vanemate suhtes, kes sellise teo toime panid. Eesti Päevalehes kommenteeriti juhtumit nii viisi: *„Mis paragraafi alla selline tegevus läheb täiskasvanute poolt? loodan, et pannakse täie rauaga ja loodan et laps oma eelmisest elust kunagi midagi mäletama ei saa.“* Samas tunti väga kaasa lapse olukorra üle ning loodeti, et asi saab positiivse lõpplahenduse. *„Loodetavasti leht annab teada, kui vanem(ad) leitakse. Paljud on mures selle pisikese pärast“/.../”* Milline kohutav läbielamine väiksele lapsele!“/.../” *Oh sa vaesekene, nii kahju on nutvat titat näha. Mul on endal paar kuud noorem laps, tõepoolest tekib tahtmine oma abi pakkuda. Ma loodan kogu südamest, et tema vanemad pole selles loos süüdi ja kogu asi lõppeb õnnelikult!*

Olukorda nähti ka teisest vaatevinklist – mitte vanemaid ei peetud süüdlaseks, vaid riiki ja seadusi, mis paratamatult viivad sellise käitumiseni: *“Loogika. Lapsevanem tegi hetkel kõik õigesti. Küsimus on vaid põhimõttes. Me maksame riigile makse. Riik tunnustab et ta on edukas. Ja ei mingit toetus riigi pinnal elavatele inimestele. NB! Kahju aga sellised olukorrad hakkavad sagenema. Kusjuures see ema või isa ei olnud südametü. Ta andis võimaluse mida seadus ja riik poleks andnud.“*

Dagne Hanschmidt (18.10.2008) kirjutas Postimehes järgmist: *„Leidlaps tõi esile ka paljude inimeste igapäevaste argimurede alla mattunud hoolivuse. Tallinna lastehaigla telefonid on olnud kogu selle nädala punased kõnedest, sest inimesed tahavad teada, kuidas tüdrukul läheb, kas tal on millestki puudus, tuua talle süüa, riideid ja mänguasju.“*

4.3.3. Saatekülaliste tausta kokkuvõte

Erki Korp on välja töötanud suure osa Eesti hoolekandesüsteemi võrgustikust. Ta on ka Tallinna Laste Turvakeskuse juht. Seega on tal laiapõhjaline ülevaade laste olukorrast Eestis. Liisa Pakosta kuulub Lastevanemate Liitu ja on mitmeid kordi sõna võtnud laste teemal. Ühes intervjuus on ta andnud teada, et poliitikas on ta seepärast, et tahab mõjutada poliitilisi otsuseid, mis on seotud laste ja peredega. Mare Ainsaar on sotsiaalteadlane ja rahvastikuminister Urve Palo nõunik, kes on ka meedias sõna võtnud laste teemal. Arne Mikk esindab Aasta isa 2002, kes toob saate arutellu igapäevast tarkust laste kasvatamise osas.

4.4. 24. oktoobri saade – riigireetmine

Saates küsitakse, milline peaks olema riigireeturi karistus ja mida võib reetmiseks pidada. Studios arutlesid ajaloolane David Vseviov, Riigikogu liige ja jurist Igor Gräzin ning julgeolekuekspert Eerik-Niiles Kross.

22. septembril kirjutas Postimees, et vahistati endine kõrge riigiametik Herman Simm, keda kahtlustatakse salastatud teabe ebaseaduslikus kogumises ja selle edastamises välisriigile. Samuti vahistati Simmi abikaasa, keda kahtlustatakse riigireetmisele kaasaitamises. Alates sellest teatest avalikkusele, leidis teema ajakirjanduses laia kõlapinda. Riigireetmises süüdistatava Hermann Simmi tekitatud potentsiaalset kahju hinnati väga suureks. 23. septembri Postimehe artiklis väitis reservkolonelleitnant Leo Kunnas, et *«tema (Hermann Simm- autori märkus.) kaudu käis läbi kõikide salastustasemetega NATO info, mis Eestisse üldse on saabunud ja tal oli absoluutne ligipääs infole. Kui see kahtlustus leiab kinnitust, siis potentsiaalne kahju võib olla väga suur, sest kogu NATO salastatud info, mis meilt läbi käis, võis lekkida.»*

Herman Simmi juhtum leidis arutlust ka mitmes riigikogu komisjonis. Postimees (22.09.2008) vahendas riigikogu väliskomisjoni esimehe Sven Mikseri sõnu, et teema puudutab nii välis- ja riigikaitsekomisjoni kui ka õiguskomisjoni ning julgeolekuasutuste järelvalvekomisjoni. Arutluse alla sattus ka riigireetmise eest ette nähtud karistusseadustiku muutmise teema. Postimees kirjutas 24. septembril, et riigikogu õiguskomisjoni esimehe Ken-Marti Vaheri sõnul tuleks kaaluda riigireetmise eest ette nähtud karistuse ülemmäära tõstmist eluaegse vangistuseni. Ka peaminister Andrus Ansip

tunnistas Postimehele, et 15 aastat vangistust riigireetmise eest on liiga leebe karistus (22.09.2008). 20. oktoobril kirjutas Eesti Päevaleht, et Justiitsministeerium saatis kooskõlastusringile eelnõu, millega karmistatakse karistusi mitme riigivastase süüteo eest, muuhulgas võib riigireetmise eest eelnõu järgi oodata kuni eluaegne vangistus. Saate „Vabariigi kodanikud“ fookuses oli selle teemaga seonduvalt arutelu õiglase karistuse üle – milline on õiglane karistus riigireetmise eest?

4.4.1. Teema kajastamine meedias pärast saadet

Sama päeva õhtul 24. oktoobil pärast saadet kirjutas Postimees ülevaatliku kokkuvõtte saates osalenud külaliste sõnavõttudest. 2. oktoobri Postimehes kirjutas julgeolekuekspert Erik-Niiles Kross Herman Simmi poolt tekitatud kahju suurusest ning usalduse kaotusest NATO liitlaste hulgas, mis meil tuleb taastada. *Simmi käest käis läbi ja tema kätte hoiule usaldati kogu Eesti kaitseministeeriumisse laekunud ja seal toodetud salajane kodumaine informatsioon perioodist 1995 kuni 2006. Seega peaaegu kogu riigikaitse salastamisvääriliseks peetav info üheteistkümne aasta jooksul.* „/.../“ *Simmi käest käis läbi ja tema kätte hoiule usaldati kogu Eesti kaitseministeeriumisse laekunud ja seal toodetud salajane kodumaine informatsioon perioodist 1995 kuni 2006. Seega peaaegu kogu riigikaitse salastamisvääriliseks peetav info üheteistkümne aasta jooksul.*“

4.4.2. Teema olulisus inimestele

Meediaväljaannete kommentaariumites leidis antud teema negatiivset vastukaja: „*Herman ja tema abikaasa Heete. Ma selle peale mõtlen, et kas üldse on kõrgete ametnike seas veel ausaid inimesi. Või on kõigil küüned nii enda poole, et mingi pisku kasu eesmärgil ollakse nõus kõik maha müüma. Ka oma hea nime.*“ Ka lugejate arvates on praegune karistus liiga leebe: „*Riigireetmise eest max karistus 5 aastat - igasuguse loogika vastane et siin saaks see väiksem olla kui eluaegne vanglakaristus - ühe rohkem hakkab pooldama surmanuhtlust!*“

4.4.3. Saatekülaliste tausta kokkuvõte

David Vseviõvi näol on tegemist Venemaa asjatundjaga. Tema ajalooline taust andis saate diskussiooni sügavust ja põhjalikkust. Igor Gräzin on meedias palju sõna võtnud. Ta on mõnevõrra ka konfliktne selles mõttes, et vastupidiselt tavapärasele poliitikule on ta öelnud kohati teravalt välja seda, mida mõtleb. Tema kohalolek tekitas stuudios ka elava vestluse. Julgeolekuanalüütik Eerik-Niiles Kross on kitsalt seotud julgeoleku teemaga, mis rikastas saate diskussiooni spetsialisti arvamusega.

4.5. 31. oktoobri saade – USA presidendivalimised

Seekordseks teemaks oli USA presidendivalimised. Stuudios olid Ameerika Ühendriikide elu kogemusega kommunikatsiooniekspert Jüri Estam, muusik ja ajakirjanik Mihkel Raud, kolumnist Martin Helme ning julgeolekuekspert Maria Mälksoo.

Enne peatseid presidendivalimisi, mis toimusid 4. novembril, oli saate „Vabariigi kodanikud“ teemaks presidendivalimised. Meediaväljaanded olid teemat juba pikemat aega kajastanud. Saate teemavalik oli siinkohal kindlasti aktuaalne.

4.5.1. Teema kajastamine meedias pärast saadet

USA presidendivalimised leidsid sõltumata saate eetris olemisest meedias kajastust. Uusi arutlusdiskursusi, mis saates esile kerkisid, meedia üles noppima ei hakanud. Sellegipoolest kirjutas Postimees (31.10.2008) pärast saate eetris olemist ülevaatliku kokkuvõtte saates kõlanud kommentaaridest. „*Tänases ETV saates «Vabariigi kodanikud» ütles kommunikatsiooniekspert Jüri Estam, et USA presidendikandidaat Barack Obama on meediamull. Kolumnist Martin Helme nentis, et ega keegi eriti ei teagi, mida Obama endast kujutab. Mihkel Raua arvates ei vasta väited, et Obamal puuduvad igasugused kogemused ikkagi tõele. Julgeolekueksperdi Maria Mälksoo sõnul oleks Obama presidendiks valimine Ameerika unistuste täitumine.*”

4.5.2. Teema olulisus inimestele

Ameerika presidendivalimisi kajastati meediaväljaannetes väga suures ulatuses. Inimestele oli teema huvipakkuv ja artikleid kommenteeriti. Arvamusi oli väga erinevaid.

Samas võib öelda, et netikommentaariid ei olnud artiklite arvu suhtes proportsionaalselt võrdselt. Ehk sellepärast, et eestlaste jaoks on tegu mõnevõrra geograafiliselt kaugel teemaga. Kuid nende, kes sõna võtsid, arvamused olid suhteliselt radikaalsed ning kriitilised ühe või teise kandidaadi osas. „Estamil on ju puhtalt täie mõistusega asja vaadates lihtsalt õigus. Ameeriklased valmistuvad endale valima ei tea kelle, kes toob kaasa ei tea mille. Mees (Barack Obama- autori märkus.) POLE elus kunagi mitte midagi juhtinud ega pole teada midagi tema tegevusest seni ning selle tulemuslikkusest. Mees on alustanud kommunistlikus parteis, on vasakpopulist, hetkel "muutuste" populist, kokku eiteamillepopulis.“

4.5.3. Saatekülaliste tausta kokkuvõte

Maria Mälksoo on Tartu Ülikooli riigiteaduste õppejõud, kelle uurimisteemadeks on NATO strateegilised arengud. Tema kommentaarid saates on pigem üldised ja strateegilised, kui konkreetselt seotud presidendivalimistega. Vabakutseline ajakirjanik ja kommunikatsioonikonsultant Jüri Estam on elanud mõnda aega USAs, teenides Ameerika sõjaväe eriüksustes. Kuna Estam on elanud USAs, siis tema sõnavõttud on mõnevõrra ka autentsemad, samas ka subjektiivsemad. Muusik ja ajakirjanik Mihkel Raud ei ole tööalaselt seotud USAgaga. Meedias on ta sõna võtnud pigem oma arvamusest lähtuvalt. Raud on otsekohe ütle misega ja kriitiline, mis saate diskussiooni tegi ka mõnevõrra konfliktseks. Ka Martin Helme, keda nimetatakse poliitikuks, ajakirjanikuks ja ajaloolaseks, on tuntud oma kriitiliste seisukohavõttudega. Mihkel Raud ja Martin Helme saatesse kutsumine tundub olevat kantud sellest, et taheti tekitada mõningast konflikti. Saatesse oleks võidud kutsuda enam spetsialiste, kes oskaksid toetuda rohkem objektiivsetele uuringutele.

5. Intervjuude analüüsi tulemused

1. Saate eesmärk

Saate eesmärgi on saate tegijad sõnastanud enam-vähem üheselt. See on nende sõnul panna inimesi eelkõige kaasa mõtlema ning arutlema. Saade püüdleb eelkõige selleni, et kaasa saaksid mõelda ja oma arvamust avaldada ka mittepoliitikud, vaid tavakodanikud ja oma oma ala eksperdid. Saatesse kutsutud inimesed on avaliku arvamuse kujundajad, nad on teatud valdkonna esindajad, kelle mõtteavaldused annavad ainekast kaasa mõelda ka televaatajatel. Saate tegijate sõnul soovivad nad kodanikke aktiveerida – ärgitada pidama diskussiooni ühiskondlikel teemadel.

„Olen seda ka korduvalt eetris öelnud. Panna inimesed kaasa mõtlema, aga läbi n-ö ühiskondliku foorumi mitte n-ö tavakõnelejate, mitte n-ö läbi poliitikute, vaid noh kuna poliitika ja poliitikute maine on kukkunud, siis meie selline seltskond, kes seal esineb on n-ö vähem kasutatud. Samas on nad ikkagi jäänud avaliku arvamuse kujundajateks ja arvamussliidriteks. Kõige lühemalt öeldes panna kaasa mõtlema, tekitada mõtteid, vahel tekitada ka vastumõtteid ja ma arvan, et sellist saadet on sellisel kujul vaja.“ (A. Rannamäe: 2009)

„Ärgitada arutelu ja diskussiooni. Julgustada inimesi, kes ei ole elukutseliselt poliitikud või ei esine meedias, et nemad ka võtaksid sõna kõikides küsimustes /.../“ (Ehand: 2009)

„Ma arvan et arutleda väga aktuaalsetel ja elanikkonda huvitavatel teemadel /.../“ (K. Rannamäe: 2009)

Nagu selgub intervjuust Andres Kuusega, oli saate algatamise üheks põhjuseks see, et üks Eesti tipp-poliitik oli öelnud, et kultuuriinimesed võiksid jääda oma liistude juurde. Kuusk arvab aga vastupidi. Nimelt, kuna Eesti on mastaabilt väike, siis peaks eriti rõhutama iga üksiku inimese arvamust.

„/.../ Eesti on nii väike, et me ei saa ühegi inimese arvamust nagu prügikasti visata, otse vastupidi, meil on väga paljud sektorid, kelle käest me muidu arvamust ei küsi ja sellest tulenevalt sündis siis Vabariigi kodanike idee, et targal kodanikul on oma arvamus mitmete teiste elualade kohta. Kas ta on siis kirjanik või insener või õpetaja, aga, et tal on ka oma arvamus poliitiliste protsesside suhtes jne. /.../“ (Kuusk: 2009)

N-ö saatesisene eesmärk – millises vormis on see ette nähtud. Kas saade on eeskätt konflikti otsiv või püüdleb pigem mingisuguse ühise arvamuseni, konsensuseni? Kui võtta arvesse Jürgen Habermasi arutleva demokraatia põhimõtet, mille eesmärgiks on jõuda konsensuseni; ja ka ERR arengukavas kirjutatud avaliku mõtteruumi ideed, kus on võimalik saavutada teatud konsensuslik arusaam, siis eelduste kohaselt peaks saate „Vabariigi kodanikud“ eesmärgiks olema eelkõige konsensuseni jõudmine. Intervjuudest selgub, et nii see päris ei ole. Siinkohal peab arvesse võtma ka asjaolu, et tegemist on väga suurel määral autorisaatega, kus otsuseid teeb saatejuht. Seetõttu on saade ennekõike saatejuhi, Aarne Rannamäe, nägu. Rannamäe sõnul on tähtis arvamuste paljusus ja omaette eesmärgiks peab ta konflikti leidmist saates. Tema arvates ei pea saade kuhugi jõudma. Piisab sellest, et iga inimene avaldab oma arvamust ja jääb oma seisukohtade juurde. Inimene peab tulema oma arvamusega saatesse ja lahkuma sellega.

„Me otsime arvamuste paljusust ja kui konflikt tuleb sisse ja toimub äge arvamustevahetus, siis on see väga positiivne. /.../ See on kohati eesmärk omaette. Kui inimene ütleb viis sõna minutis, kuigi ta pea on häid mõtteid täis siis sellist ei ole vaja sinna kutsuda. Eesti inimene ei kipu avalikkuse ees väga rääkima, ka kõige prominentsemad ja kõige kogenenumad esinejad sageli. Aga vahel tekib jah, kasvõi viimase saate teine poole läks hästi selliseks mõnusaks kismaks ja see ongi mõnus. Muidu eestlane on selline silm vidukil, mõtteid on pea täis ja õudselt kõva ütleja, aga kaamerate ees talitseb ennast, enamasti kõik. /.../ Konsensuseni jõudmine ei ole eesmärk. Me ei lahenda mingisuguseid küsimusi, me ei ole mingisugune parlamentaarne assamblee, kes peab lõpuks otsustama midagi. /.../ Kui sa näed mõtlevat inimest ekraanil ja sa näed argumenti ja vastuargumenti, mis esitatakse selgel, arusaadaval ja hästi aktiivsel, kohati isegi agressiivsel kujul, see on eesmärk omaette. Sellest täiesti piisab, et saade oleks õnnestunud.“ (A. Rannamäe: 2009)

Ka saate teised tegijad pooldavad pigem erinevaid pooli, kui ühisele arvamusele jõudmist. Ka Krista Rannamäe viitab siin otseselt saatejuhi iseloomule, mis soodustab vaidluse tekkimist stuudios. Samas ei välista ta konsensususe positiivsust.

„Ma arvan et saatejuht on niisugune kes armastab, ma ei ütleks et konflikti, aga vaidlust ja erinevaid pooli. Meil ei ole ka midagi selle vastu, kui jõutakse konsensuseni. Samas, kui saates on kaks vastaspoolt, kes arukalt argumenteerivad ja diskuteerivad, siis on see ju väga hea. Me ei ütle ära, kui inimesed on eriarvamustel. Meil ei ole selle vastu midagi.“ (K. Rannamäe: 2009)

Epp Ehand ütleb, et eesmärk ei ole ei konflikt, ega konsensus, vaid hoopis erinevate arvamuste väljatoomine – pluralism.

„Meil eesmärk ei ole kas konflikt või konsensus. Meil on eesmärk erinevate arvamuste väljatoomine ja argumenteerimine, et see on väärtus. et mida rohkem erinevaid arvamusi seda parem.“ (Ehand: 2009)

Kuna avalik-õiguslik televisioon peab hea seisma ka selle eest, et hoida inimesi maailmaasjadega kursis, siis „Vabariigi kodanikud“ kui avalik-õigusliku televisiooni saade, kannab endas ka eesmärki avalikkust harida. Teisisõnu avardada inimeste silmaringi pakkudes diskussiooni erinevatel ühiskonna teemadel.

2. Kui hästi täidab saade oma eesmärki?

Saate eesmärgi täitmisele annavad hinnangu saate tegijad. Intervjuudest selgus, et saade täidab oma eesmärki hästi. Põhjuseks toob Aarne Rannamäe saate hea tsiteeritavuse meedias. Tema sõnul on saade kasvanud ka sellist kultuuri, kus inimesed tulevad avalikult diskuteerima. Vaatamata sellele, et teemad on sageli keerulised.

„/.../ Suhteliselt hästi, sest saate tsiteeritavus on päris hea saate järel ja see on nagu üks märk. Alati võib paremini, alati võib midagi teha teisiti, aga üldiselt ma arvan, et see on mõnes mõttes ka selline, kuna teemad on sellised mitte alati väga tavapärased, siis inimesed naljalt Eestis ei tule avalikult diskuteerima, eriti teemadel, mis neile nagu päris kodused ei ole, aga see on kasvanud mu meelest ka sellist kultuuri.“ (A. Rannamäe: 2009)

Ka Krista Rannamäe sõnul ajalehed tsiteerivad saadet. Lisaks sellele toob ta ka rohkem vaatajakesksema põhjenduse. Nimelt televaatajad on aktiivsed avaldama oma arvamust ning saatma tagasisidet. Inimesed helistavad saate eetris oleku ajal saatesse ning pärast saadetakse ka palju meile.

„Mina arvan, et päris hästi. /.../ pärast saadet tuleb päris palju meile. Saatesse saab kirjutada ja helistada. Nagu te ise näete, et telefoni kõnesid ju on. Kusjuures need valitakse suure hulga kõnede hulgast välja. Mõnedes on rohkem, mõnedes on vähem helistajaid. Vahel on nii et telefon vahetpidamata heliseb. Kui rääkida vaatajanumbrist, siis me oleme eetris reede õhtul, kus kõrvalkanalitel kahes ja kolmes on niisugused meelelahutussaated lausa. Niiet me saame ikkagi päris normalse vahel isegi 8-9 protsenti vaadatavust. Mulle tundub järelkajade ja vastukajade põhjal, et ajalehed tsiteerivad saadet.“ (K. Rannamäe: 2009)

Andres Kuusk hindab saate eesmärgi täitmist, sarnaselt ka Rannamäele, saatekülaliste aspektist. Siit võib teha järelduse, et üks olulisi komponente, mis mängib rolli saate eesmärgi täitmisel, on saatekülalised ja nende valmidus diskuteerida.

„Kõige raskem asi selle asja juures on see, nii naljakas, kui see ka poleks, ikkagi ühtlaste saatekülaliste leidmine. Ma arvan, et üldjoontes on õnnestunud. Aga meil on teatud kvaliteedi kõikumisi aeg-ajalt seoses külaliste valikuga, et seal on alati see dilemma, et noh kas näiteks Meelis Atonen on pigem Foorumi külaline või pigem Vabariigi kodanike külaline.“ (Kuusk:2009)

3. Saatejuhi roll saates

Nagu selgub saatejuhi enda kommentaaridest, on tema roll käivitada saade, suunata seda sobivas suunas ja ärgitada saate külalisi avaldama aktiivselt arvamust. Rannamäe ütleb väga ilmekalt enda kohta „katlakütja, kes hoiab tuld üleval“.

Mina olen see katlakütja, kes hoiab tuld üleval. Suunan, et ei valguks laiali. Ma tean, kuhu ma lõpuks tahan jõuda, milliste temadeni või, mis missugused küsimused peavad saatest läbi käima.

Rannamäe põhjendab konflikti otsimist sellega, et see paneb inimesed elavalt diskuteerima ja saade saab startida. Üheks põhjuseks, miks nii käituda, on saate ajaline piirang. Ainest külaliste sütitamiseks saab saatejuht nende varasematest sõnavõttudest meedias.

Otsin konflikti või vähemalt midagi, mis käivitaks inimesi. Neid ei ole raske välja mõelda, eriti kui sa mõtled, mida inimene on kirjutanud või mõned faktid tema minevikust. /.../ Mõnda ajab kohutavalt närvi niisugune asi.

Seda on vaja esiteks seepärast, et saade stardiks. Ja, et inimesed läheks kergelt lõkendama. Viiskümmend minutit tundub pikk aeg, aga tegelikult ei ole ta midagi pikk aeg. Mul ei ole lihtsalt aega! Omal ajal öeldi, et ma olen väga ülbe ja karm Aktuaalse Kaamera intervjuusid tehes, aga see oli puhtalt kinni ajas. Tuleb tempo üles ajada.“ (A. Rannamäe: 2009)

Rannamäe sõnul on tal saate visioon silmade ees ning sellest tulenevalt ta ka tegutseb. Tema vastusest tuleb välja ka see, et televaatajate kaasamine otse-eeetrisse täidab mitte ainult nende arvamuste kuuldavale toomist, vaid ka selle abil saate kulgemise muutmist sobivamaks.

„Ma panen enam-vähem saate liini silmade ees endale paika. Et kuidas ma sinna jõuan, see on teine asi, et see sõltub sellest, kuidas nad räägivad ja, kuidas ma pean n-ö katla alla tuld viskama või neid maha rahustama, mis iganes. Mul on selleks ju mitmed vahendid, mitte ainult küsimused, vaid võtan vahepeal telefonihelistaja. Vahel olen lasknud tal oodata 10-15 minutit, sest ta ei sobi mulle saatesse sel hetkel, kui ta helistab. Stuudios toimub nii palju huvitavat, et... No mõned helistajad on ka loobunud, panevad toru hargile ja pärast kaebavad meie peale. A ta ei sobi mulle saatesse. Ma tean, mis ta tahab rääkida ja samamoodi on e-mailide ette lugemine – loen siis, kui on sobiv hetk.“ (A. Rannamäe: 2009)

4. Kellele on saade mõeldud?

Sihtgruppide osas on saate tegijatel suhteliselt ühine ettekujutus. Saade on eelkõige mõeldud intelligentsemale, haritumale ja edasijõudnumale kodanikule, kes huvitub

ühiskondlikest teemadest. Samas toob Aarne Rannamäe välja, et saade ei ole seetõttu veel elitaarne, otse vastupidi.

„No ma arvan, et Kuku raadio loosung (mõtlevale inimesele – autori märkus) on pädev. Et mõtlevale inimesele, või inimesele, kes tahab mõelda või, kes ütleb, et mõtelda on mõnus. Kui rääkida nüüd gruppidest või sihtgruppidest eks ta ole keskealiste ja vanemate ja haritumate ja elus edasijõudnumate niisugune mängumaa. /.../ No, me nagunii umbes teame, kes on meie vaatajad, meie sihtgrupp. Et noorem ja edasijõudnum ja targem, haritum selles mõttes. Töölisnoor vaevalt, et hakkab vaatama. Kuigi me ei ole mitte mingisugune elitaarne saade, me ei kasuta üldse elitaarset sõnavaragi ja see ei ole mingisugune eesmärk, aga ilmselt ikkagi sellised ühiskonnaelu puudutavad teemad, nii poliitiliselt kui ka filosoofiliselt, pakuvad rohkem vot sellistele inimestele huvi.“
(A.Rannamäe: 2009)

Vanuselisel ei ole televaatajaid lahetrdatud. Aarne Rannamäe usub, et vaatajad on rohkem nooremast generatsioonist. Krista Rannamäe ütleb, et saadet vaatavad eelkõige keskealised ja vanemad inimesed.

„Me ise arvame, et ikkagi intelligentsele inimesele. Ei ole tähtis, et ta oleks kõrgharidusega, kuid inimene, kes tunneb huvi maailma ja Eesti asjade vastu. Vanust me ei ole lahternanud. Oleme rõõmsad, kui vaatavad noored ja keskealised, tööjõulistest inimestest rääkimata. Aga eks me ise teame, et põhivaatajaskond on pisut keskealised ja natuke vanemad, kes sellise asja vastu huvi tunnevad.“ (K.Rannamäe: 2009)

Toimetaja Epp Ehand ütleb, et saade on mõeldud kõigile, küll aga reaalne vaataja on siiski haritum ja rohkem ühiskonnahuvilisem inimene. *„Pigem on kõigile mõeldud. Ta peaks julgustama kõiki inimesi kaasa mõtlema, aga ilmselt see reaalne vaataja on ühiskonnahuviline inimene. Tegelikult juba põhivaatajad on sellised, kellel mingi huvi nende ühiskondlike teemade vastu on ja siis ta vaatab seda. Need inimesed on, ma arvan üle keskmise haridustasemega, vaatavad kindlasti üsna palju meediakanaleid, loevad ajalehti.“* (Ehand: 2009)

Andres Kuuse arvates on praeguste põhimõtete järgi sihtrühma seadmine mõnes mõttes veel täielikult välja arenemata. Praegu defineeritakse sihtrühmi eelkõige vanuse järgi, aga tähelepanu peaks suunama ka inimese tegevusvaldkonnale ja tema huvile, mis oleks vanusest sõltumatu. „*Sihtrühm on ikkagi täiskasvanud poliitikast ja ühiskonnaelus toimuvast huvitatud inimesed. Ma pean tunnistama, et tegelikult on Eestis see sihtrühmade seadmine mõnes mõttes veel lapsekingades. Et me defineerime sihtrühmi vanuse ja siis veel mõne näitaja järgi, aga me ei ole sellega jõudnud sinnamaile, et me kvalifitseeriks vaatajat A,B,C inimeseks ja üks nendest oleks näiteks kõrgharidusega n-ö arvamusiidrid, arst jne. Et sellist täpset sihtrühma tegemist meil Eestis ei tehtagi. Nii et, kui küsimusele täpselt vastata, siis sihtrühm on täiskasvanud poliitikahuviline või ühiskonnaelust huvitatud inimene.*“ (Kuusk: 2009)

Mõnes mõttes on saade ju mõeldud ka poliitikutele. Rannamäe väidab, et poliitikutel saadet jälgivad. „*/.../ poliitikutel, praktiliselt in corpore, kes telekas on, vaatavad meid. Sellega ma pean alati arvestama. Terve riigikogu ja valitsuse liikmed praktiliselt. Kellega ka pärast ei räägiks, kõik on vaadanud, kõik teavad. Kõik heidavad ette midagi või kiidavad heaks midagi.*“

5. Kas ja millisel määral võtavad saate tegijad arvesse vaatajate tagasisidet?

Reeglina võetakse arvesse ikkagi konstruktiivset tagasisidet. Põhjendamata negatiivset kriitikat, mis on anonüümne ei arvestata. Rannamäe loeb tihti ka vaatajate netikommentaare, sest mõnikord võib saada isegi mõne hea mõtte.

„*No me võtame head konstruktiivset kriitikat arvesse ja me ei võta...noh sageli tuleb ka sellist negatiivset või siis lausa anonüümset sõimu ühe või teise esineja või minu või saateteema või mistahes aadressil. See on täiesti loomulik. Aga paraku negatiivne on alati anonüümne ja positiivne on reeglina mitteanonüümne vaid isikuline. Sest mõttes on seda negatiivset väga raske arvesse võtta. /.../ Ütleme sageli, mitte alati, aga sageli vaatan üle ka netikommentaare. Sest vahel ütleme paarikümnest kolmekümnest kommentaarist saab ka ühe asjaliku mõtte. Asi ju seegi.*“ (A. Rannamäe: 2009)

Epp Ehandi sõnul saavad nad pidevalt tagasisidet helistajatelt ja meilisaatjatelt. Inimesed tahavad sageli mingil teemal kaasa rääkida. Kui see mõtteavaldus on huvitav, siis lastakse sellel ka eetris kõlada. Samas on ka selliseid, kes kritiseerivad saate korralduslikku poolt (näiteks ei ole saanud eetris rääkida). Üldiselt sellisele asjale ei reageerita. Osalt on arvestatud ka inimeste ideid teema valiku suhtes.

„Meil on pidev tagasiside saatesse helistajate ja meilide näol. /.../ Ses mõttes, et enamasti, kui inimesed kirjutavad või helistavad saatesse, nad tahavad mingil teemal kaasa rääkida. Aga alati on ka mingi osa kommentaare saate ja selle korraldamise kohta. Mõnele inimesele ei meeldi saatekülaline, selle juht, see, et ta ei pääse kohe otseeetrisse (enne otseeetrisse pääsemiseks ma räägin nendega, see peab olema mingi huvitav vaatepunkt, mida ei ole varem välja öeldud. Muidu ei ole mõtet eetriaega raisata). Üldiselt pahandajate osas me ei ole reageerinud. Saatejuhti ei ole hakanud vahetama ja noh saatekülalisi ka, kui nad on kellelgi isiklik kriitika, et seda me ei ole arvestanud. Mõned inimesed on pakkunud saate teemasid. Seda oleme osalt arvestanud.

Oskate praegu ka ehk mõne näite tuua? Tihti on need mõtted tulnud mingitelt organisatsioonidelt. Aga eraisikutelt? Ühe pakkus välja Mark Soosaar. Tihtipeale mitmete inimeste mõtted ja ideed kuhjuvad ja lõpuks jõuame saateni. Näiteks eelmisel kevadel teema tervisespordist, tervise hoidmisest ja selle hoolimisest. Rahva tervise ja püsijäämise võimalused. Inimesed olid mõtteid avaldanud ja üks Rein Taagepera artikkel andis ka mõtte ja ajendas.“ (Ehand: 2009)

6. Kas televaatajate kaasamine diskussiooni täidab oma eesmärgi – ka tavakodanik, televaataja saab oma arvamust avaldada?

Saate interaktiivsuse seisukohast tuleb välja, et saate tegijad on ise kuulnud, et saatesse helistajad pigem segavad saate head kulgu. Samuti ilmneb saate interaktiivsuse idee teisene eesmärk. Nimelt, nagu Aarne Rannamäe ütleb, annab televaataja meil või kõne võimaluse mängida saate vormiga. Ühelt poolt tuletavad stuudiosse helistajad saatekülalistele meelde, et tegu on otsesaatega, mis distsiplineerib neid. Teisalt annab saatesse helistamine võimaluse saatega vormiliselt mängida. Saatejuht Rannamäe ei nimeta samas aga ühte olulist aspekti. Seda, et täitma peaks ennekõike ju ikkagi seda eesmärki, et interaktiivsuse poole püüdlev saade peab arvesse võtma ka televaataja häält.

„Mõned tuttavad head ajakirjanikud ütlevad, et kuule ära võta neid helistajaid üldse, see segab kuulamast ja katkestab stuudios olevat huvitavat juttu. Teine asi on see, et see on nagu omaette fenomen. Esiteks ta annab otsesaate efekti, kogu aeg on kõigil meeles, et see on otse ja keegi ei mängi ja keegi ei saa midagi tagasi võtta ja samas annab ta stuudiosolijatele ka mõtlemisainet, et ma rääkisin seda, äkki keegi ütleb mulle, et see ei ole nii, et see distsiplineerib ja teiseks ta annab mulle vormiliselt mängida. Et ma võin lasta helistajal...või meili üldse ette lugeda, või lugeda see ette alles poole tunni pärast või täpselt nii nagu mulle sobib. Mul on kogu aeg ju saate ajal peas valikud – kas teha üks otsus või teha teine otsus. Sellest sõltub saate kordaminek tegelikult. Sõnaline kordaminek, pilt on omaette.“ (A. Rannamäe: 2009)

Ka Krista Rannamäe on kuulnud, et inimeste arvates võtavad saatesse helistajad saate aega maha. Ja sellevõrra saab huvitavat diskussiooni vähem kuulata.

„Olen kuulnud, et paljud inimesed ütlevad, et stuudios on nii hea arutelu, stuudios on nii huvitavad esinejad, miks te ometi lasete neil sinna helistada ja rääkida. Nad lihtsalt võtavad aega maha, et aega jääb vähemaks huvitavamatele esinejatele“ (K. Rannamäe: 2009)

Vaatamata kuulnud kommentaaridele, saatetegijate sõnul interaktiivne arutluskeskkond õigustab end, kuna väga tihti on saadud ka asjalikku tagasisidet.

Aga samas on olnud ka nii arukaid ja toredaid telefonikõnesid, et inimestel võiks ju olla üks koht, kus kaasa rääkida. Meie suhtume sellesse väga positiivselt. Me oleme ise selle välja pakkunud, aga vaataja seisukohalt on selliseid ja teistsuguseid arvamusi“ (K. Rannamäe: 2009)

Toimetaja Epp Ehandi sõnul võiks internetikeskkonda, kuhu inimesed kirjutavad oma mõtteid, veel arendada, et tekiks tõesti foorum, kus oleks diskussioon. Sest on näha, et inimesed tahavad arutada ja oleks hea, kui nende mõtetele ka keegi vastu kirjutaks. Praegu inimesed küll kirjutavad, aga kõikidele ei saa vastata, ja paarist telefonikõnest eetris ilmselgelt ei piisa.

„Oleneb teemast. Minu arvates iga saate puhul, isegi kui on vähe kirjutajaid, on paar väga huvitavat või asjalikku kommentaari. /.../ selliseid kommentaare, kus on mingi huvitav kogemus inimesel või, et sisukad ettepanekud, või on ta ise väikestmoodi ekspert kas näiteks hariduse teemal. Ma arvan küll, et see on huvitav ja inimesed ka ise kommenteerivad üksteise mõtteid. Vahel, kui tuleb palju kommentaare, siis keegi vastab kellelegi ja seal hakkab mingi oma elu. Et iseenesest võiks seda ju kuidagi veel modereerida või sealt jätkada midagi pärast, aga selleks nagu ei ole jõudu.“ (Ehand: 2009)

7. Kas saate tegijate meelest on vaatajatele antud aeg saatesse helistada piisav?

Epp Ehand, kes võtab saate ajal kõnesid vastu, arvab et iga inimene, kui tal on asjalik mõte, eetrisse ka saab. Siiski nendib ta, et tihtipeale kõige huvitavamad kõned tulevadki siis, kui saade hakkab lõpupoole jõudma.

„Jah iga inimene ikka jõuab oma mõttega kuhugi.“ (Ehand: 2009)

Mitu inimest umbes saab eetrisse? *„See oleneb täiesti sellest, kui palju on huvitavate mõtetega helistajaid. Et kõik need, kellel on mingi oma põnev vaatenurk, mida tasuks teistega jagada, siis need ka eetrisse pääsevad, aga et noh ongi nii, et esimene huvitav kõne juhtub siis, kui pool saadet on läbi. Siis tekibki see, et kõigepealt tuleb oodata natukene kuni saatejuht võtab ta, siis oleneb kui pikalt temaga räägitakse, siis ma saan hakata järgmisi kõnesid vastu võtma. Umbes 3-5, 2-5 inimest, sõltub saatest.“ (Ehand:2009)*

Krista Rannamäe sõnul aga sellest ajast ei piisa, sest tegelikult tahaksid inimesed rohkem rääkida. Seetõttu on televaatajad sageli ka rahulolematud. Küll aga arvab ta, et saate pikkuse kohta peaks see paigas olema.

„Vaevalt küll, sest et vahel kui on huvitav teema, saade on lõppenud, telefon heliseb ja heliseb. Mõned inimesed on pahased, nad tahaksid rääkida oma lugusid. Kõik oma lugusid rääkida ei saa, sest esinejad on stuudios, siis tuleb välja valida just see kõige õigem. Tegelikult nad tahaksid rohkem rääkida, aga jah, kõik ei saa lihtsalt. Aga ma mõtlen, et üle 50 min. pikkuse saate kohta peaks see protsentuaalselt paigas olema, ma arvan.“ (K. Rannamäe: 2009)

Ka Andres Kuusk on sama meelt öeldes, et inimestel on tegelikult soov rohkem arutleda. Ja arvab samuti nagu Epp Ehand, et saate internetikeskkond vajaks eraldi toimetajat, kes kirjutaks inimeste kommentaaridele ka vastu, vaidleks ja arutleks nendega. Sest siis tekiks ka foorumilaadne keskkond, kuhu ka televaatajad on kaasatud. Kuue arvates on siiski miinimumvahenditega tehtud variant suhteliselt optimaalne variant.

„Tegelikult inimesed tahavad arutada palju rohkem, kui see, mis seal saates on. Iseküsimus on, kas ja, kui edukad me oleme selle internetikeskkonna lahendamisega olnud. Ja siin on mõnes mõttes ka selline ressursi küsimus, sest meil ei ole selles keskkonnas eraldi toimetajat. Et ma arvan, et olemasolevate vahenditega on tehtud nagu täiesti optimaalne asi ära. Aga selleks, et tekitada nagu mingisugune foorum või keskkond, kus inimesed käiksid, siis see eeldab ikkagi seda, et keegi nagu seoks seda, vaidleks nendega, kirjutaks sinna pidevalt vastu midagi. Et selleks meil praegu jaksu ei ole. Seetõttu ma arvan, et miinimumvahenditega on tehtud enam-vähem optimaalne variant.“ (Kuusk: 2009)

8. Kuidas valitakse saatesse kõneisikud?

Saatesse valitakse kõneisikud mitmete kriteeriumide põhjal. Intervjuudest selgus, et inimene peab valdama vastavat teemat, ta peab olema tuntud, atraktiivne, hea esineja, oskama vaielda, oma arvamust väljendada ja seda ka argumenteerida ning võimalikult vähe meedias nähtaval olnud. Rannamäe sõnul lähtusid nad esimesel aastal ka printsiibist, et ükski inimene ei korduks.

„Ta peab olema tuntud, kas siis oma eriala ringkondades. /.../ Siis, et oleks võimalikult vähe kasutatud, kindlasti mitte meie enda kasutatud. Meil on ainult 3-4 inimest käinud kaks korda. Esimene hooaeg möödus nii, et ükski esineja ei kordunud. See oli omaette printsiip. Noh tuntus. Kahtlemata välised omadused, oskus vaielda või vestelda avalikult eetris, mis on väga oluline. Kui kutsud neli inimest ja üks nendest vaikib, siis on see minu süü. Sellepärast, et ma ta kutsusin ja see, et ma ei saanud teda rääkima. See on puhas saatejuhi süü siis. Aga mõni inimene ongi niisugune. /.../ Siis ma olen neid irriteerinud ja vahel lausa vihale ajanud.“ (A. Rannamäe: 2009)

Ka Epp Ehand ütleb, et inimene peab teemaga kuidagi seotud olema. Seejärel vaatavad nad inimese oskust esineda.

„Valime selle järgi, et teemaga kuidagi haakuks, on ta siis midagi öelnud või kirjutanud sellega seoses. Mis on silma jäänud, et tal oleks suhe teemaga. Siis vaatame, kui hea esineja ta on. Mõned inimesed, kes suurepäraseid artikleid kirjutavad, ei ole väga head esinejad. Hea esineja on tähtsusetult teine kriteerium.“ (Ehand: 2009)

Televisioon eeldabki suurel määral inimese head esinemisoskust. Sest kui inimene võtab sõna kirjas, siis lugeja ei näe tema žeste, ei näe tema enesekindlust. Kui aga inimene on televisiooni eetris, peab ta usaldusväärset võitma sellega, et ta argumenteeriks hästi ja seejuures paistma ka televaatajale enesekindel.

Krista Rannamäe sõnul ei vali nad teadlikult poliitikuid. Samas, kui tundub, et poliitikut suudab saates oma mõtteväljendustes siiski oma erakonna vaadetest vaba olla, siis on ka selliseid isikuid saatesse kutsutud.

„Inimesed, kes valdavad teemad. Oleme proovinud nii, et ei oleks riigikogu liikmed ja ministrid, poliitikud. Vahel on ka olnud, sest kui on ta on hästi atraktiivne ja on teada et erakonnas ja poliitikas ei ole kinni, siis valime. Vaatame ikka artaktiivsust jah...inimene peab oskama ikka rääkida, kes on niisugune elav inimene. Siis meenutame, kas ta on kuskil sõna võtnud, siis üritame teda kutsuda.“ (K. Rannamäe: 2009)

Samas ei ole saatesse inimeste kutsumine olnud alati kerge, nagu ütleb Aarne Rannamäe. Saate algusaegadel ei olnud inimesed alati tulema, eriti sellepärast, et tegemist on reede õhtuga. Nüüd tundub Rannamäele, et saatesse kutsumine on muutunud juba prestiižseks *„Meil on küll inimesed valitud ikka reeglina selle järgi, et tekiks diskussioon, tähendab me enam-vähem aimame või siis, kui keegi on kirjutanud või rääkinud sellest, siis arutame siin esmaspäev, teisipäev, kolmapäeva hommikul ja siis koosseis sünnibki. Paraku reede on suht kehva päev, et inimesed sageli ei saa või ei taha tulla. Aga siin algusaegadel oli päris raskusi kohe, et noh sageli tuli meil kokku teine või kolmas koosseis. Mitte sellepärast, et inimesed oleks halvad, aga seepärast, et see ei olnud nagu meie valik. Aga nüüd on tunduvalt paremaks läinud. Tundub, et saade on leidnud oma koha, ja saatesse pääsemiseks on mingil määral prestiižne, et inimesed tahavad tulla välja ütleva omi mõtteid.“* (A. Rannamäe: 2009)

9. Milliste kriteeriumide alusel valitakse saate teema?

Intervjuudest ilmneb, et üks kriteerium on teema sobivus saate formaadiga. Teema ei tohiks olla meedias n-õ ära leierdatud. Küll aga peab see olema midagi päevakajalist, vähemalt päevakajaline sündmus peaks olema tõukeks. Poliitilisi teemasid saade samuti ei käsitle, selleks on „Foorum“. Tavaliselt käsitletakse üldisi ning põhimõttelisi, päevakajalisuse printsiipi järgivaid teemasid, mille kohta peaks igal inimesel oma arvamus olema.

„Vaatame, mis on võibolla vähem läbi räägitud ja, et see teema sobiks meile, meie profiiliga. Kui parlamendis toimub mingisugune lahing, siis me reeglina seda ei käsitle. Kuigi me oma saadetes poliitiku ei välista, aga neid on olnud ka väga vähe. Et me juba teame, et kui on parlamendi asjad, siis noh Foorum kannab seda ja mingit koalitsiooni või opositsiooni...vot meil niisuguseid asju ei ole.“ (A. Rannamäe: 2009)

Epp Ehand ütleb, et kitsaid teemasid arutluse objektiks ei võeta. Pigem käsitletakse põhimõttelisi teemasid, mille suhtes enamikul inimestest on seisukoht. Muidugi peab teema valimisel olema mõni päevakajaline sündmus tõukeks.

„Kui on midagi päevakajalist, mis meie formaati sobib. Meile sobivad sellised teemad, mille kohta kõik inimesed oskavad arvamust avaldada, mis on piisavalt üldhuvitavad. Me ei aruta kitsaid asju. See on põhimõtteline asi, tihti võärtushinnangute küsimus. Et enamikul inimestest on asja suhtes seisukoht. /.../ Mingi päevakajaline sündmus on tõukeks.“ (Ehand: 2009)

10. Kuivõrd olulised on saateteemad televaatajale?

Saate olulisus inimesele sõltub teemast, kui lähedane teema see inimesele on. Saate tegijate sõnul valivad nad teemad selle järgi, et need oleksid üldhuvitavad, mitte kitsad. Teema, mis puudutaks vähemalt kaudselt kõiki ja mille kohta oleks inimesel seisukoht.

„Me valime ikka nii, mis oleks tähtsad, mitte mingisugused...noh...Mõni võib tunduda, et saageli ajaloo teema või niisugune asi ei ole hetkel tähtis, kui rahakotis vilistab tuul ja majanduskriis eksle. Aga lõpmatuseni ei saa ka majanduskriisist rääkida. Ja noh näiteks viimase saate tegime siin küüditamisest (27. märtsi saates oli teemaks „Kuidas oma ajaloost rääkida?“ – autori märkus). /.../ Et siis me võtsime selle aluseks ja rääkisime üldse laiemalt ajaloo käsitlemisest ja sellest, miks meil endiselt nii palju aastaid hiljem need nii valuliselt toimuvad ja, miks me ei saa sellest üle olla. Hästi aktiivne saade oli. Palju oli helistajaid ja kirjasaatjaid.“ (A. Rannamäe: 2009)

„Selle järgi me valimegi neid, et need oleks üldhuvitavad teemad, mitte kitsad, millest inimene ei oska midagi arvata. Näiteks see liiklusteema, (23. jaanuari teemaks oli „Uus liiklusseadus – autori märkus) kus oli 180 kirja kirjutatud. Telefon enamasti kogu aeg helises. Olenemata teemast on telefon kinni. Samas ainult üks inimene võtab ju meil vastu neid.“ (Ehand: 2009)

Andres Kuusk toob ühe näite sellest, kui oluline võib saate teema inimestele olla. Pärast küüditamist käsitleva saate eetris olekut tõstatus päevakorda küsimus, kuivõrd meil on üldse küüditatute lugusid, mis oleks piisaval määral salvestatud. Samuti oli sellesse saatesse helistajaid väga palju.

„No meie viimase saate põhjal (27. märtsi teemaks oli „Kuidas oma ajaloost rääkida“ – autori märkus) käivitus uuesti arutelu, et kas meil ikkagi on piisavalt põhjalikult dokumenteeritud ja salevstatud küüditatute lood. Et selle põhjal, kui palju inimesi helistas saatesse ja tahtsid oma lugusid rääkida, et see on nagu üks näide, kui oluline see saade on inimestele ja, et ta tõstatab õigeaegselt õigeid teemasid. /.../ Ma usun, et nad on tõstatanud päris häid teemasid. Kuidas inimesed näiteks psühholoogiliselt toime tulevad majanduskriisiga. Väga oluline teema.“ (Kuusk: 2009)

11. Milliseid hinnanguid annavad saate tegijad saate vaadatavusele?

Saate tegijad on enda sõnul saate vaadatavusega rahul, sest saate aeg, reede õhtu, määrab reitingu tulemused paljuski ära. Inimesed valivad pigem meelelahutuslikuma laadiga saateid, või siis eelistavad üldse mitte televiisorit vaadata.

„Me oleme põhimõtteliselt rahul. Sest me anname aru, millega on tegu ja me ei saa tahta mingisugust pühapäevaõhtu meelelahutussaate reitingut. See oleks mõeldamatu. Siga ei ole kägu ju noh. /.../ Töönädal on seljataga ja inimesed kas lähevad kuhugi, lõdvestuvad kuskil, käivad sünnipäevadel väga tihti, mis iganes. /.../ Meil on samal ajal kõrval Kanal 2 ja TV3, Jõekalda ja Kohvrimäng. Kaks sellist meelelahutuslikku konkurenti.“ (A. Rannamäe: 2009)

Ehand ütleb muuhulgas veel, et on tehtud ettepanekuid saate aega varasemaks nihutada, aga siiani pole see võimalik olnud.

„Ma arvan et see on päris hea tulemus. Uudistel on kuskil 12-13%. Ma arvan, et 8% on hea. Kui ta oleks näiteks pärast uudiseid, siis võiks ju rohkem püüda, et oleks 10 või 12. Aktiivsemad inimesed on reede õhtuti endale ka tegevust leidnud. Oleme teinud ettepanekuid saate aega ettepoole nihutada, aga seniajani ei ole seda võimalust leitud.“ (Ehand: 2009)

Andres Kuuse sõnul isegi siis, kui vaadatavus on 8-9%, jõuab see ikkagi suure huga inimesteni. Samas küsib ta retooriliselt, et kumb on olulisem, kas kvaliteet või reiting või välistavad nad üksteist.

„See on see probleem, et tegelikult on reede kell 8 väga halb televiisori vaatamise aeg. Üldvaadatavus või siis inimeste arv teleka ees on väike, mistõttu sealt koguda mingisugust suurt numbrit on keeruline. Teistpidi või alati ju filosoofiliselt küsida, et mis on edukas saateprojekt. Et...kui 10% on selline minu definitsiooni järgi selline hitistaatus, et üle 10% on sellised nagu väga edukad projektid. Et siis tegelikult kõik projektid, mis on sinna lähedale, 8-9%, on ikkagi ligi sada tuhat vaatajat. Et see tähendab ikkagi, et ta jõuab ikkagi väga suure hulga inimesteni ja see on üldse huvitav dilemma saate edukuse ja reitingu koha pealt. Et see on nagu püsiv vaidlus televisioonis, kas eesmärk peaks olema kvaliteet või reiting. Või kas nad on üksteist välistavad mõisted või kas nad mingil

juhtumil nagu toetavad üksteist. /.../ Et kui nagu seda arutelu jätkata, siis ma arvan, et reedel kell 8 võtta 8% ma arvan, et see on väga hea, sest kui ma rääkisin saate mõjususest ehk siis tsiteeritavusest, siis see on väga hea. Inimesed räägivad, meedia kirjutab, ühesõnaga toimib.“ (Kuusk: 2009)

6. Järeldused, vastused uurimisküsimustele

Käesoleva töö eesmärk oli välja selgitada, kuidas avalik-õigusliku televisiooni (ETV) eetris olev ühiskonnaelu aktuaalseid teemasid lahkav vestlussaade „Vabariigi kodanikud“ kujutab endast mõttevahetuse foorumit, mis pakub mitmekülgset, aktuaalset ja ühiskonna erinevaid osapooli kaasava arutelu võimalust. Käesolevas töös analüüsitud viie saate põhjal selgub, et saade ühest küljest kujutab endast eelmainitud foorumit – kõik selleks vajalikud meetmed on kasutusele võetud. Teisalt vajaksid need meetmed veelgi rohkem põhjalikumat rakendamist, et anda saatele enam eelmainitud foorumilaadset aktsenti. Sellist järeldust aitavad lahti seletada vastused töö alguses püstitatud uurimisküsimustele.

1. Mis on saate eesmärk ja kui hästi saade täidab seda?

Saate eesmärk on sõnastatud saadet iseloomustavas lühikokkuvõttes, mis on kirjas saate koduleheküljel. See on arutleda päevakajalistel ning ühiskondlikel teemadel. Interaktiivsuse printsiipi järgides taotletakse inimeste kaasamist saatesse, kus ka televaataja/tavakodanik saab oma arvamust avaldada saatesse helistamise ja kirjutamise näol.

Saate tegijate sõnul on üks saate eesmärke panna inimesi kaasa mõtlema, tekitada mõtteid, vahel ka vastumõtteid. Samuti ärgitada arutelu ja diskussiooni. Samas julgustada inimesi, kes ei ole otseselt seotud poliitikaga, kuid on teatud mõttes eksperdid, saates sõna võtma. Andres Kuuse sõnul on Eesti nii väike, et kellegi arvamust ei tasuks prügikasti visata. Saatesse kutsutud arvamusiidrite mõtteavaldused annavad ainst ka televaatajale. Saade püüab avalikkust ka harida, silmaringi avardada ja hoida inimesi kursis, pakkudes ekspertarvamusi. Saate tegijate sõnul soovivad nad kodanikke aktiveerida – ärgitada pidama diskussiooni ühiskondlikel teemadel.

Saatel on ka n-ö saatesisene eesmärk – millises vormis on see ette nähtud. Kas saade on eeskätt konflikti otsiv või püüdleb pigem mingisuguse ühise arvamuse, konsensuseni. Antud juhul tuleb välja, et see sõltub paljuski saatejuhust ja tema stiilist saadet läbi viia. Samas on ka saate näol tegemist autorisaatega, kus enamjaolt teeb otsuseid ikkagi Aarne Rannamäe. Tema sõnul otsivad nad arvamuse paljusust ja, kui konflikt tuleb sisse ja toimub äge arvamuste vahetus, siis on see vaid positiivne. Nii et konflikti olemasolu on tihti peale eesmärki omaette. Selles nähakse saate edasiviivat jõudu.

Samas, kui lähtuda Jürgen Habermasi arutleva demokraatia kontseptsioonist, kus eesmärgiks on jõuda ikkagi konsensuseni ja ka ERR arengukavas öeldut, et avalikus mõtteruumis on võimalik saavutada konsensuslik arusaam, siis peaks saade „Vabariigi kodanikud“, kui avalik-õigusliku televisiooni eetris olev saade, mis pakub arutlust, seda ideed kandma. Rannamäe sõnul ei ole konsensus saavutamise eesmärk. Pigem peab iga saatesse kutsutud külaline lahkuma sealt oma arvamusega. Konsensussele vastandatakse arvamuste paljusus.

Saate tegijate sõnul täidab saade oma eesmärgi(e) hästi. Põhjuseks tuuakse head tsiteeritavust saate järel. Pärast saadet tuleb päris palju meile ning saate ajal inimesed, olenevalt muidugi ka teemast, helistavad väga palju. Eesmärgi täitmist nähakse ka saate vaadatavusest lähtudes. Selle üle ollakse positiivselt meelestatud. Sest endale antakse aru, et saade on eetris reede õhtul, kus inimesed eelistavad selgelt meelelahutuslikuma laadiga saateid või ei vaata televiisorit üldse.

Andres Kuusk toob välja, aga natuke teistmoodi tõlgenduse saate eesmärgi täitmisest, vaadates seda saatekülaliste aspektist. Nimelt, õigete saatekülaliste leidmine ja dilemma selle üle, kas saatekülaline on paslikum pigem „Vabariigi kodanikele“ või „Foorumile“. Sest üks on ühiskondlik-sotsiaalne saade, teine poliitiline saade. Üks olulisi aspekte, millest sõltub saate eesmärgini jõudmine, on sobilikud saatekülalised ja nende oskus diskuteerida.

2. Milline on saatejuhi roll saates?

Saatejuhi roll on hoida saadet plaanitud kursil ning seal toimuvat vestlust ärksana. Saatejuhi konkreetsed vahemärkused kõlavad kogu saate kestel. Rannamäe teataval määral provokatiivsed küsimused jätavad mulje, justkui ootaks ta, et saates oleks mingi konflikt sees. Ja nagu selgub tema enda kommentaaridest, nii ka on.

Ühelt poolt on see liikumapanevaks jõuks ning teema ülevõtmise seisukohalt saatekülalistele tähtis ning vaatajatele uudishimu tekitamiseks oluline. Saatejuhi roll on siinkohal hoida n-ö pinget üleval, sest tegu on pea tunniajase saatega. Et teema väga laialivalguvaks ei läheks, kasutab Rannamäe agressiivsust. Täpsemalt öeldes, ta hoiab saatekülaliste meeled ärksatena ning pikib vahele kiireid, väljakutsuvaid ja mõnikord isegi lapsikud küsimusi.

Teisalt tunduvad Rannamäe esitatud küsimused siiski mõttelõnga katkestavad, seda nii saatekülaliste kui ka vaatajate jaoks. Sageli ei lase saatejuht lõpetada saatekülaliste kommentaari.

Saatejuhi üks roll on hoida saadet teatud raamistikus. Arne Rannamäe konkreetsus ja kiire reaktsioon ei lase teemat laiali valguda. Lisaks on saatejuhi ülesanne juhtida vestluses tähelepanu soovitud suunas, mis küll õnnestub, aga seda kohati saatekülalise sõnavõttu vahele segades. Niimoodi võivad saates jääda kuulumata uued seisukohad ja ebataavalised mõttekäigud, mis võivad olla teemaarenduse sisukohalt olulised.

Nagu selgub saatejuhi enda kommentaaridest, on tema roll käivitada saade, suunata seda sobivas suunas ja ärgitada saate külalisi avaldama aktiivselt arvamust. Rannamäe iseloomustab end piltlikult katlakütjana, kelle roll on tuld üleval hoida.

Samuti on tema ülesandeks vältida teema laialivalgumist ja selle suunamist. Saatejuht tunnistab, et ta otsib konflikti, sest see on käimapanevaks jõuks. Ta küsib irriteerivaid küsimusi, et saatekülalisi ärgitada. Saate „Vabariigi kodanikud“ puhul on saatejuhi roll väga kandev, mis teeb sellest autorisaate. Rannamäe ei ole siin pelgalt küsimuste esitaja ja telefonikõnede vastuvõtja, vaid tema kujundabki suuresti saate.

Rannamäe sõnul on tal saate visioon silmade ees ning sellest tulenevalt ta ka tegutseb. Tema vastusest tuleb välja ka see, et televaatajate kaasamine otse-eeetrisse täidab mitte ainult nende arvamuste kuuldavale toomist, vaid ka selle abil saate kulgemise muutmist sobivamaks. Ühest küljest võiks saatejuht televaatajate „häält“ rohkem arvesse võtta, siis

täidaks saade interaktiivsuse ideed ka rohkem. Samas seab ettenähtud aeg ette ranged piirangud, mis võib jätta mulje saate pinnapealsusest.

3. Kuidas hindab saate meeskond saate vaadatavust?

Saade „Vabariigi kodanikud“ ei ole reitingutabelite top-10 kandidaat. Saate tegijad on enda sõnul saate vaadatavusega rahul, sest saate aeg, reede õhtu, määrab reitingu tulemused paljuski ära. Samuti see, et töönaldal on seljataga ja inimesed valivad pigem meelelahutuslikuma laadiga saated. Samal ajal näitab Kanal2 saadet „Rooside sõda“ ja TV3 „Võta või jäta“.

Andres Kuuse arvab, et kui 8-9% inimesi saadet vaatab, siis tähendab see seda, et saade jõuab ikkagi paljude inimesteni, ligi saja tuhande vaatajani. Samas küsib ta retooriliselt, kas eesmärk peaks olema kvaliteet või reiting? Või kas nad on välistavad mõisted või nad toetavad üksteist?

Epp Ehandi sõnul on saate aega tahetud varasemaks nihutada, aga siia maani pole see võimalikuks osutunud.

Saate tegijate sõnul inimesed saadet vaatavad. Samas, kui lähtuda reitingutest, siis need räägivad teist keelt. Siinkohal tuleb arvesse võtta ka tõsiasja, et saate näol ei ole tegemist reitingu saatega. Sellist ühiskondlik-poliitilist saadet ei vaata suurem osa inimestest, eriti veel reede õhtul. Olgu see siis kvaliteetne või natuke vähem kvaliteetne. Pigem valivad inimesed meelelahutuse, mis jääb oma kvaliteedilt alla sellelaadsetele arutelusaadetele. Kuna saade on reede õhtul, siis praegune saate vaadatavus on põhjendatud. Praegused vaatajanumbrid võiks olla suuremad, aga kindlasti ei pea seda olema.

4. Mil viisil kaasatakse saate diskussiooni televaatajaid?

Saatesse saab helistada ja saata e-maili, millest osa jõuab eetrisse. Samuti saab avaldada oma arvamust saate koduleheküljel. Saate jooksul näidatakse ekraanil kolme kuni nelja kommentaari ning lastakse eetris kõlada ka paaril telefonikõnel. Foorumi olemasolu toob kahtlemata saates kõnelejad vaatajale lähemale ja loob kujuteldava ruumi, kuhu ka televaataja on kaasatud. Kohati jääb siiski tunne, et saate kohta öeldu – ka vaataja saab arvamust avaldada ja saatesse helistada – on kuidagi liiga paljulubav. Paari kommentaari ettelugemine ja ühe telefonikõne kõlamine jätab vaataja pühendamisest pealiskaudse

mulje. Tõenäoliselt napib saateaega, et kaasata saatesse korralikult ka “vaataja hää” ja seda analüüsida. Saatejuhi mõningasest kärsitusest jääb justkui mulje nagu helistaja kommentaarile ei pühendata piisavalt tähelepanu. Samas tuleb ka nentida, et sageli on helistajate mõttelõng liialt uitav ning kommentaari mõte läheb kaduma.

Saate tegijate sõnul kaasatakse televaatajaid saatesse juba paar päeva varem, kui hakkab käima saate reklaam. See annab võimaluse teema üle juba varem mõtlema hakata.

Vaatajate tagasisidet võetakse arvesse vaid sel juhul, kui see on asjalik. Negatiivsetele kommentaaridele, mis on anonüümsed, reeglina ei reageerita. Saate tegijad loevad enda sõnul tihti ka kommentaare. Tihtipeale saab kommentaaridest ka asjalikke mõtteid. On inimesi ja organisatsioone, kes on pakkunud ka teemasid ja saate meeskond on kaalunud ka nende käsitlemist. Kui mitmete inimeste ideed kuhjuvad, jõutakse lõpuks ka saateni. Näiteks 6. juunil 2008. aastal arutluse all olev teema „Rahva tervise ja püsijäämise võimalused“ sai tõeke just inimestelt endilt.

Saate interaktiivsuse seisukohast tuleb välja, et saate tegijad on ise kuulnud, et saatesse helistajad pigem segavad saate head kulgu. Samuti ilmneb saate interaktiivsuse võibolla, et teisene eesmärk. Nimelt, nagu Arne Rannamäe ütleb, annab televaataja e-mail või kõne võimaluse mängida saate vormiga – lasta helistajal oodata, samal ajal kui studios on näiteks elav vestlus, või lugeda vaataja e-mail ette näiteks siis, kui studiosse oleks vaja kellegi uut mõtet.

5. Kes on saates kõneisikud ja milliste kriteeriumide alusel neid valitakse?

Saatesse kutsutud kõneisikud on eelkõige avaliku elu tegelased, kes on kas otseselt või kaudselt vastava teemaga seotud. Nad esindavad pigem eksperdi kui poliitiku rolli.

Saatesse valitakse kõneisikud mitmete kriteeriumide põhjal. Intervjuudest selgus, et inimene peab valdama vastavat teemat, ta peab olema tuntud, atraktiivne, hea esineja ning telepildis vähe nähtud. Esimesel aastal jälgiti, et ükski inimene ei esineks hooaja jooksul saates korduvalt.

Saatekülalised valitakse ka selle järgi, et saates tekiks omavaheline diskussioon. Selleks uuritakse inimeste arvamusi vastava teema puhul, vaadates nende varasemaid sõnavõtte ajakirjanduses. Saate tegijate sõnul peaks inimene tulema saatesse oma arvamusega ja

lahkuma sealt oma arvamusega. Seetõttu otsitakse ehk rohkem ka inimitüüpe, kes jõuliselt kaitseksid oma vaateid.

Kui vaadata saatekülaliste kohta tehtud taustauuringut (vt ka lisa 1), siis võib öelda, et nad on saate teemavaldkonnaga seotud. Kõik on teemaga mingil moel kokku puutunud, aga erineva nurga alt – nt ühel on rohkem ajaloolaseid, teisel sotsiaalteaduslikke, kolmandal antud valdkonna institutsioonidega seonduvaid teadmisi. Mõni saatekülaline väljendab rohkem oma subjektiivseid arvamusi. Üldiselt on stuudios tagatud mitmekülgne arutelu.

6. Millised on saate teemad ja milliste kriteeriumide alusel need valitakse?

Intervjuudest ilmneb, et üks kriteerium on teema sobivus saate formaadiga. Teema ei tohiks olla meedias n-ö ära leierdatud. Küll aga peab see olema midagi päevakajalist, vähemalt päevakajaline sündmus peaks olema saate teema valikule tõukeks. Kitsaid poliitilisi teemasid saade samuti ei käsitle, selleks on „Foorum“. Tavaliselt käsitletakse üldisi ning põhimõttelisi, päevakajalisuse printsiipi järgivaid teemasid, mille kohta peaks igal inimesel oma arvamus olema.

Näiteks, kui „Foorum“ räägib oma saatest ettevõtete sulgemisest ja inimeste koondamisest, siis „Vabariigi kodanikud“ käsitleb teemat laiemalt, näiteks seda, kuidas inimesed tulevad psühholoogiliselt toime majanduslangusega.

Oktoobrikuu saadetes „Vabariigi kodanikud“ käsitleti päevakajalisi teemasid. Teemad olid nii Eesti sisesed, kui ka väljaspool Eestit toimuvatest sündmustest ajendatud.

Kodakondsuse teema oli ajendatud sellest, et mõned päevad varem (30. septembril) jagas president Toomas-Hendrik Ilves kuuekümmenele inimesele kodakondsustunnistuse, samal ajal kui Eestis elab 130 000 teist kodakondsuseta isikut ja peaaegu 100 000 Vene Föderatsiooni kodanikku. Nagu ütles Aarne Rannamäe 3. oktoobri saates, on need mõtlemapanevad arvud. See teema oli meedia agendas ka intensiivselt üleval. Muidugi võib küsida, miks ei käsitletud näiteks Hermann Simmi vahistamise (H.Simm vahistati 21. septembril 2008. a.) teemat. Seda tehti aga 24. oktoobri saates, ehk siis kuu aega hiljem vahistamisest. Samas, võib ju alati oletada, et selle teemaga oodati nimme, et avalikkus saaks rohkem infot selle kohta ja seega oleks rohkem analüüsimaterjali. Sest

käsitleva teema ei olnud üksikult riigireetmise fakt kui selline, vaid arutati teema üle üldisemalt, milline üldse peaks olema riigireetmise eest saadav karistus ja mida võib riigireetmiseks pidada. Põhjus, miks ei käsitletud H. Simmi kaasust kohe pärast vahistamist, võib olla see, et samal nädalal, teisipäeval, toimus Soome koolitulistamine. Niiet saate tegijad otsustasid arutada 26. septembri saates hoopis Soome koolis toimunu üle.

Majandusolukorra üle arutamine oli kindlasti aktuaalne, aga ei olnud mõjutatud konkreetsest sündmusest. Majandusteema oli olnud juba mitmeid kuid ajakirjanduse agendas, seda nii sise- kui välispoliitika aspektist. Olukord soosis inimestes mõnevõrra paanika teket. Ja siis käsitleti saates samuti majandusolukorda. Samas, kui Aarne Rannamäe ütles töö tarbeks läbi viidud intervjuus, et „ära leierdatud“ teemasid nemad ei vali. Rannamäe põhjendas aga saate sissejuhatavas osas teemavalikut sellega, et saate eesmärgiks ei ole paanikat tekitada, vaid panna inimesi olukorra üle kaasa mõtlema. Ja ehk selle kaudu ka vähendada paanikat.

Laste turvalisuse teema puhul võib väita, et see oli ajendatud konkreetsest sündmusest. Nimelt šokeeris avalikkust Tartu maanteelt leitud vanemate poolt mahajäetud väike tüdruk. Jällegi ei käsitletud ainult seda konkreetset juhtumist, vaid diskuteeriti juhtunu üle üldiselt. Nimelt selle üle, kui turvaliselt ja majanduslikult kindlustatult lapsed Eestis kasvavad.

USA presidendivalimiste teema, leidis kajastust ka Eesti ajakirjanduses väga intensiivselt. Lähenevad valimised, mis toimusid 4. novembril, panid ka saate teema seekordselt lukku. Sest see, mis toimub USAs, mõjutab ka Eestit suuresti. Ja kui vaadata saate reitingut, siis üllataval kombel isegi on see kõrgem näiteks leidlapse teemat käsitleva saate omast, vastavalt 6,7% ja 5,8%.

Kokkuvõttes võib öelda, et teemade valik oktoobris on olnud hea. Saate meeskond on reageerinud avalikkuses toimuvale kiiresti ja suutnud saates käsitleda ka üldiseid aspekte, mis teemaga seotud on.

7. Milliseid hinnanguid annab vaataja saates käsitletu kohta?

Saate tegijate sõnul valivad nad teemad selle järgi, et need oleksid üldhuvitavad, mitte kitsad. Teema, mis puudutaks vähemalt kaudselt kõiki ja mille kohta oleks inimesel

seisukoht. Saate olulisus inimesele sõltub teemast. Sellest kui lähedane teema inimesele on. Ja see omakorda kujundab hinnangu saate kohta.

Saate meeskonna sõnul on teatud saated rohkem vaadatavad. Näiteks 23. jaanuari 2009.a. teema, kus arutati uue liikluseaduse üle. Telefon helises enamasti kogu aeg ja ka kirju tuli väga palju (180)

TNS Emori andmetel oli liiklusteema käsitleva saate reiting natuke üle 10%, mis küündib juba Aktuaalse Kaamera reitingu protsendini (12-13%). Liiklus ja liikluskultuur on Eestis palju meediakajastust leidnud teema. Samuti on see tihtipeale ka inimeste omavaheline jututeema. Kui lähtuda vaatajareitingust, siis võib öelda, et see teema oli inimestele oluline ja seda hinnati.

Ka Andres Kuusk tõi intervjuus ühe näite sellest, kui oluline võib saate teema inimestele olla. Nimelt 27. märtsi 2009. aastal eetris olnud saates, mis käsitles küüditamist, oli helistajaid väga palju. Samuti tõstati päevakorda küsimus, kuivõrd meil on üldse küüditatute lugusid, mis oleks piisaval määral salvestatud.

TNS Emori andmetel oli selle saate vaatajareiting 6,6%, mis on tegelikult keskmine näitaja saate vaadatavuse kohta üldiselt. Keskmine vaadatavus on oktoobrikuu saadetele ligikaudu 7%.

Eesti Televisiooni 2008. aasta aruande kohaselt hindavad eestlased kõige kõrgemalt ETV ühiskonna- ja poliitikasaateid. Muuhulgas kuuluvad sinna ka kultuurisaated, dokumentaalfilmid, lastesaated, uudised ja spordisaated. 71% vastajatest eelistab vaadata ühiskonna- ja poliitikasaateid just Eesti Televisioonist. Siinkohal tuleb aga tähelepanu juhtida sellele, et aruande tulemused põhinevad inimeste arvamusküsitlusel. See ei pruugi näidata üks-ühele seda, mis tegelikult on. Samas ka TNS Emor saab oma andmed telemõõdikute pealt, mis samuti ei pruugi peegeldada üks-üheselt tegelikkust.

Kui vaadata inimeste netikommentaare saadetele, siis nende rohkus ja ka sisu sõltub samamoodi teemast. Näiteks kodakondsust kajastavaid artikleid, mida kommenteeriti, leidis palju. Või siis leidlapse juhtum, mille vastukaja meedias oli suur. Ainuüksi Postimehe 13. oktoobri artiklile „Kus sa oled emme? Ma ootan sind!“ oli netikommentaare hulk väga suur – 797. Kommentaarid olid hukkamõistvad ning negatiivsed laste vanemate suhtes, kes sellise teo toime panid. Samas tunti väga kaasa lapse olukorra üle ning loodeti, et asi saab positiivse lõplahenduse Olukorda nähti ka

teisest vaatevinklist – mitte vanemaid ei peetud süüdlaseks, vaid riiki ja seadusi, mis paratamatult viivad sellise käitumiseni.

Kui vaadata aga USA presidendivalimiste üle arutamist ja inimeste hinnangut sellele, siis võib öelda, et netikommentaariid ei olnud näiteks meedias ilmunud artiklite arvu suhtes proportsionaalselt võrdselt. Ehk sellepärast, et tegu on eestlastele mõnevõrra geograafiliselt kauge teemaga. Kuid nende, kes sõna võtsid, arvamused olid suhteliselt radikaalsed ning kriitilised ühe või teise kandidaadi osas.

7. Diskussioon

Infoölekülluslikus meediaühiskonnas ei piisa enam ainuüksi vanast traditsioonilisest meediast – raadiost ja televisioonist – et avalikku mõtteruumi arendada ja kujundada. Inimestel tekib aina rohkem huvisid, mille võrra ka avaliku huvi määr kasvab. Et hõlmata võimalikult palju avaliku huvi all olevaid teemasid, peab vana meedia lõimuma uue meediaga. See protsess on juba toimunud. Seda põhjendab näiteks asjaolu, et inimesed ei vaata enam nii palju televiisorit kui varem. Infot saadakse ka mujalt kommunikatsioonikanalitest. See mõjutab aga otseselt televisiooni vaatajareitinguid. Samas ei saa väita, et ainult see on põhjuseks, miks inimesed ei vaata televiisorit nii tihti kui varem. Või siis, miks jääb avalik-õigusliku televisiooni saadete vaadatavus alla kommertstelevisiooni poolt pakutavale? Rääkimata tõsiasjast, et ennem valitakse meelelahutuslikuma laadiga teletoodangut kui ühiskondlik-poliitilised arutelusaated. Neid inimesi, kes huvituvad ühiskonnaelu puudutavatest teemadest kindlasti on, aga kui paljud võtavad aega ka vaadata ja süüvida nendes saadetes?

Omaette tähtis asi on see, et avalik-õiguslikul televisioonil on kohustus pakkuda inimestele mitmekesist ja konstruktiivset diskussiooni võimaldavaid saateid. Olenemata sellest, millised on enamiku inimeste žanrielistused.

ERR arengukavas on kirjas, et avalik-õiguslik televisioon peab olema ühiskonnale oluliste mõttevahetuste toimumise foorumiks ja olema avaliku mõtteruumi kujundamisel ja selle arengu eest hoolitsemisel tähtis institutsioon. Sest avalik huvi kujuneb just selles avalikus mõtteruumis. Siinkohal on avalik-õiguslikul televisioonil kohustus suunata avaliku huvi kujunemist.

Avalik-õiguslik telekanal peab andma avalikkusele ressursid poliitiliste otsustuste langetamiseks ja vormima vaba, teadlikku ja oma arvamust väljendavat kodanikuühiskonda. Selleks, et avalikkusel oleks võimalik teha otsuseid, peab avalik-õiguslik televisioon (AVÕT) looma selleks saateid, kuhu oleks kaasatud kodanikud, kes omavahel arutleksid ja selle kaudu harima ka ülejäänud avalikkust.

Jürgen Habermas nimetab seda arutlevaks demokraatiaks, kus otsuste legitiimsuse tagamiseks on otsustamisele eelnev arutlus. Habermasi järgi on selle eesmärgiks jõuda konsensuseni.

Ühiskonnaelu probleeme lahkav saade „Vabariigi kodanikud,“ justkui oleks üks avaliku mõtteruumi koht, looks avaliku diskussiooni foorumi kaasates tänu interaktiivsele keskkonnale ühisesse arutellu võimalikult paljusid kodanikke.

Ühiskondlikel teemadel arutlev saade siiski ETV kümne vaadatavama saate hulka ei mahu. Saate vaadatavus on keskmiselt 8%, oktoobrikuu saadatel 7%. Samas ei saa jätta arvestamata tähtsat fakti, et eestlased eelistavad ühiskonna- ja poliitikasaateid vaadata just Eesti Televisioonist. Saate tegijate sõnul on selline vaadatavus hea, sest 8% tähendab ikkagi seda, et saade jõuab paljude inimesteni. Lisaks sellele annavad saate tegijad endale aru, millega on tegu ja pühapäevaõhtust reitingusaate protsente saada oleks mõeldamatu.

Üks asi on vaatajareiting, mis ei peegelda üks-üheselt tegelikkust. Saate tegijate sõnul on inimesi palju, kes saadavad kirju ja meile ning helistavad. Ka see näitab ju midagi. Näitab seda, et inimestel justkui huvi oleks. Inimesed tahavad kaasa rääkida ja mõelda.

Andres Kuusk küsis intervjuus retooriliselt, kumb on tähtsam, kas reiting või kvaliteet ja kas nad välistavad üksteist. On fakt, et selline saade ei ole reitingu saade. Väga vähe on selliseid saateid, mis on kvaliteetsed ja samas ka populaarsed. ETVs vähemalt üks saade leidub - Pealtnägija. Aga Pealtnägijal on selgelt kollase ajakirjanduse jooni. Vabariigi Kodanikes seda pelgalt ei näe. Milline on saatel hea vaadatavus? Sellele küsimusele vastamisel ei saa mööda vaadata saate žanrist ja iseloomust. Sest paljuski sõltub see sellest, millist saadet suurem osa inimestest valib.

Televaatajate kaasamiseks on arendatud interaktiivset saate keskkonda. Samas on ilmselge, et vaatajale pühendatud aeg ei vasta nende tegelikele vajadustele. Ka saate tegijate sõnul ei vasta vaatajale antud aeg oma arvamus eetris kuuldavale tuua nende tegelikule vajadusele. Andres Kuuse ja Epp Ehandi arvates vajaks saate internetikeskkond eraldi toimetajat, kes kirjutaks inimeste kommentaaridele ka vastu,

vaidleks ja arutleks nendega. See soodustaks ka rohkem arutelukeskkonda, mille poole saade püüdleb, aga millest hetkel jääks justkui vajaka. Sellisel juhul tekiks rohkem just seda arutelukeskkonda, mis kaasaks suuremal määral ka televaatajaid.

Aarne Rannamäe ütleb, et saate interaktiivsuse idee annab talle võimaluse saate vormiga mängida. Kuid tekib küsimus, kumb on tähtsam, kas see, et saatega saab vormiliselt mängida, või see, et interaktiivse arutelukeskkonna poole püüdlev saade võtaks ikkagi võimalikult palju televaataja häält arvesse?

Teisalt, kui vaadata ERR 2008. aasta arvamusküsitluse vastuseid, siis inimesed pelgalt ei sekku saate käiku kas siis telefoni või meili teel, huvigi pole piisavalt. Siinkohal tuleb ehk eristada kahte asja. Esiteks, nendele inimestele, kes saatesse helistavad, see antud aeg tõesti ei ole piisav. Samas ei ole neid inimesi ka palju, et paistaks oluliselt silma nt. arvamusküsitlustest. Rohkem on ikkagi neid, kes ei ole aktiivne saate vaataja, veel vähem selles osaleja.

Kui vaadata veel saate struktuurilist osa, siis ka sellest võib järeldada, et see ei soodusta ühist arutelukeskkonda, kuhu on kaasatud ka televaataja. Vaatamata, sellele, et interaktiivsuse ideed on rakendatud. Kuulajate poolt saatesse helistamise puhul ei ole mitte nii tähtis nende arvamuse ära kuulamine, kuivõrd saatejuhi võimalus saate vormiga mängida. Saate tegijatelt on isegi küsitud, miks nad lasevad inimestel saates rääkida. Nad katkestavad ainult studios olevat diskussiooni.

Habermasi arutleva demokraatia mudelit on kritiseeritud selle idealiseerimise ning romantiseerimise pärast. Oliver Boyd Barretti sõnul moodustas avalikkuse Habermasi jaoks eelkõige eliit, kellel oli aega käia kohvikutes ning omavahel arutleda. Selle taustal jääb mulje justkui saate „Vabariigi kodanikud“ studio puhul on samuti tegemist Habermasi *coffe house*'ga, mis on ideaalne foorum näost-näku diskussiooni jaoks. Muidugi diskussioon toimus põhimõttel, et mitte ainult kohalolijate huvid oleks kaitstud, vaid arvesse oli võetud ühiskonna huvid tervikuna.

18. sajandil ei olnud interaktiivsusest kuuldudki, seega ei saa ka ette heita, miks Habermasi kohviku mudel kaasas ainult eliiti. Praegusel ajal ei saa seda aga põhjendada

sellega, et vajalikku tehnoloogiat napib. Miks siis ei kaasata televaatajaid piisavalt arutellu? Üks põhjus võib olla see, et tihtipeale saatesse helistavate inimeste mõttelõng võib olla seosetu ja mitte kuhugi viia. Saate jaoks on aega aga ainult viiskümmend minutit. Seega Aarne Rannamäe kärsitus katkestada helistajaid oleks justkui osaliselt põhjendatud.

Samas koorub siit välja üks oluline küsimus. Nimelt, mida tähendab saate pealkiri „Vabariigi kodanikud“? Keda on mõeldud kodanike all? Kas saatesse kutsutud inimesi või televaatajaid, või hoopis mõlemaid? Ühelt poolt võiks ju arvata, et kodanikud on saatekülalised, sest rõhk ja tähelepanu on ikkagi neil. Saade keerleb ennekõike nende ümber. Teisalt, võiksid kodanikud olla televaatajad. Sellele viitab saate interaktiivsuse idee. Saatesse saavad helistada ja oma mõtteid avaldada ka televaatajad. Aga võib olla on mõeldud, et mõlemad. Vabariigi kodanikud moodustavad nii saatekülalised kui ka televaatajad. Televaatajate kohalolekut võib tunnetada aga sümboliliselt. Nimelt maskid, valged maskid, mis on paigutatud stuudio seinale. Ja need maskid on siis ülejäänud kodanikud, ülejäänud avalikkus, kes jälgib saates toimuvat. Aga miks on nad ilma näota? Oleks siis nii, et saate lõpus saaksid maskid näo. Siis näitaks see piltlikult saate harivat eesmärki. Avalikkus on kui auditoorium, kes kuulab ekspertide ja spetsialistide mõtteid. Saate lõpus on avalikkus nende mõtete võrra rikkam ja seega saab endale näo, misjärel on lihtsam teha (poliitilisi) otsuseid.

Üks aspekt on saate juures veel, mida siinkohal tõstatada. Läheme jällegi tagasi Jürgen Habermasi teooria juurde, kus ta ütleb, et arutluse eesmärgiks on jõuda konsensuseni. Ka ERR arengukavas on öeldud, et avalikus mõtteruumis on võimalik saavutada konsensuslik arusaam kogu ühiskonna liikmetele olulistest asjadest. Intervjuudest selgub, et saate „Vabariigi kodanikud“ eesmärk ei ole mitte konsensuseni jõuda, vaid tekitada konflikti. Muidugi ei ole see ainuke eesmärk. Muuhulgas püütakse saavutada ka arvamuste paljusust, aga nagu Aarne Rannamäe oma intervjuus ütles, on konflikti tekitamine eesmärk omaette. Peab nentima, et konflikt on üheks edasiviivaks jõuks. Ja see soodustab tihti ka inimeste tahet oma arvamust väljendada jõulisemal moel. Seepärast küsibki Rannamäe saatekülaliste käest sageli irriteerivaid küsimusi, et nad elavamalt

diskuteeriks. Samas seab omad piirangud ette ka saate aeg. Et viiekümne minuti jooksul tekitada elav diskussioon, on kergem kasutada konflikti otsimise meetodit, kui arutada asju rahumeelselt, mis võtaks palju rohkem aega. Konsensuse saavutamisest rääkimata.

Veel pööraks tähelepanu saate teemakäsitlusele ja võtta aluseks Jürgen Habermasi mõiste „pseudoavalikkus“ (pseudoavalikkus mitte ei peegelda üldistest huvidest lähtuvat päris avalikkust, seda mis tegelikult on; vaid konstrueerib avalikkust ja seda kitsast huvist lähtuvalt) ning vaadata kuivõrd reflekteerivad saate teemad siis päris avalikkust.

Siinkohal on oluline ka see, mida ütlevad saate tegijad selle kohta, milliste kriteeriumide alusel nad saateid valivad. Nende sõnul peab olema teema päevakajaline või vähemalt päevakajaline sündmus peaks olema saate teemavalikule tõukeks. Kitsaid poliitilisi teemasid saates ei käsitleta. Tavaliselt on teemad üldhuvitavad, käsitlevad pigem põhimõttelisi aspekte, samas järgides päevakajalisuse printsiipi.

Analüüsitava kuu, oktoobrikuu, saate teemad järgivad ennekõike päevakajalisuse printsiipi. Olgu selleks siis otseselt päevakajaline või ajendatud juba mõnda aega päevakorras olnud sündmusest. Näiteks 10. oktoobri saate puhul, kus teemaks majandus, mille olukord oli juba mitmeid kuid meediaagendas üleval olnud. Saates ei arutatud kitsalt majanduse üle, vaid räägiti sellest üldiselt. Eesmärgiks ei olnud Rannamäe sõnul inimestes paanikat tekitada, vaid panna neid olukorra üle kaasa mõtlema ja selle kaudu ehk ka ärevat tunnet inimestes leevendama.

17. oktoobri saate puhul võib väita, et teema oli ajendatud konkreetsest sündmusest. Ja võib ka väita, et see reflekteeris n-õ päris avalikkust. Sest see sündmus – mahajäetud laps Tartu maanteel – näitab otseselt meie ühiskonna valupunkte.

Kui vaadata saate kõiki teemasid, (vt lisa 2) siis on märgata, et käsitletud teemade spekter on lai. Arutatud on näiteks selliste üldiste teemade üle nagu haridus, tervis, integratsioon, Eesti maine, liiklus, ajalugu, meedia, kultuur, rahvuslus jne. Aga ka hetkeolukorda näitavad teemad nagu Eesti Vabariik 90, Rahvarinne 20, kohus pronksiöö üle, mõttetelagud jm. Kõik need teemad reflekteerivad avalikkust, Eesti avalikkust ehk päris avalikkust. Sest see, mis toimub Eestis, ongi päris.

Muidugi võib ka ju väita, et mingil määral konstrueeritakse avalikkust. Üks asi, mis võib seda mõtet tekitada, on see, et saade peab igal reedel eetris olema. Just see eetris olemise

kohustus võibolla ehk soodustab teemade konstrueerimist. Teisisõnu, kui oletada, et ühel nädalal ei olegi justkui teemat, millest rääkida, siis kuna saade peab eetris olema, võetakse ikkagi mingi teema, vähem olulisem või üldse ebaoluline teema, mille üle arutada. Aga samas ei ole ka ju selgelt piiritletud, missugune teema on ebaoluline. See kõik on muidugi väga oletuslik, aga diskuteerida võib selle üle siiski.

Saate „Vabariigi kodanikud“ sarnast ETV ekraanil ei ole, vähemalt hetkel mitte. Isegi kui võib tunduda, et saatel „Foorum“ on sarnaseid jooni, on selle saate näol tegemist ikkagi poliitilise saatega, mis võtab arutluse alla kitsad poliitilised teemad. „Vabariigi kodanikud“ käsitleb aga teemasid, mis on üldhuvitavad ja põhimõttelisema iseloomuga. Muidugi ka „Foorum“ pakub mõnevõrra interaktiivsust, aga saade „Vabariigi kodanikud“ võimaldab televaatajaid kaasata saate diskussiooni oluliselt suuremal määral. Iseasi on muidugi see, kas ta teeb seda piisavalt. Aga nagu ütleb Aarne Rannamäe, teist sellelaadset saadet kindlasti ei ole.

Kokkuvõte

Bakalaureusetöö „Avalik-õigusliku telekanali (Eesti Televisioon) roll avaliku diskussiooni foorumina saate „Vabariigi kodanikud“ eesmärk on välja selgitada, kuidas avalik-õigusliku televisiooni (ETV) eetris olev ühiskonnaelu aktuaalseid teemasid lahkav vestlussaade „Vabariigi kodanikud“ kujutab endast mõttevahetuse foorumit, mis pakub mitmekülgset, aktuaalset, konstruktiivset ja ühiskonna erinevaid osapooli kaasava arutelu võimalust.

Uurimistöö ülesehitamisel on lähtutud eeldusest, et ETV kui avalik-õiguslik televisioon, mille eesmärgiks on teenida avalikku huvi, peab looma avalikku diskussiooni ning arutlusdiskursusi, kujundama avalikku mõtteruumi ja seda arendama

Töö esimeses osas kirjutasin avalikkuse mõistest. Peaasjalikult tuginesin Jürgen Habermasi avalikkuse ideaaltüüpilisele mudelile, mis on seotud „arutleva demokraatia“ mõistega (*deliberative democracy*). Et saada ülevaatlikumat pilti, tõi ära kokkuvõtliku ülevaate teiste autorite poolt toodud kriitikast Habermasi teooriale. Lisaks sellele tõi välja David Croteau ja William Hoynesl avaliku sfääri meedia mudeli.

Et tööd lokaliseerida kirjutasin lühidalt Eesti Rahvusringhäälingu (ERR) arengukavast aastateks 2009-2012. Samuti andsin ülevaate ERR ja TNS Emori poolt koostatud Eesti Televisiooni 2008. aasta aruandest ja lisasin mõned Mina.Maailm.Meedia 2008 uuringu tulemused.

Töö empiirilises osas oli ETV vestlussaate „Vabariigi kodanikud“ oktoobrikuu 5 saadet, mille analüüsimisel rakendasin kvalitatiivse analüüsi meetodeid. Samuti viisin läbi ekspertintervjuud saate tegijatega, mida analüüsisin kvalitatiivse ekspertintervjuu meetodiga. Selle põhjal vastasin töös püstitatud uurimisküsimustele.

Teoreetilistest materjalidest selgus, et avalik-õiguslik televisioon (AVÕT) peab olema ühiskonnale oluliste mõttevahetuste toimumise foorumiks ja olema avaliku mõtteruumi kujundamisel ja selle arengu eest hoolitsemisel tähtis institutsioon. Selleks peab AVÕT

looma saateid, mis pakuksid mitmekesist ja aktuaalset diskussiooni, samal ajal kaasama ka arutellu võimalikult palju kodanikke, kes omavahel arutleksid ja jõuaks konsensuseni.

Ühiskonnaelu probleeme lahkav saade „Vabariigi kodanikud,“ justkui oleks üks avaliku mõtteruumi koht, looks avaliku diskussiooni foorumi kaasates tänu interaktiivsele keskkonnale ühisesse arutellu võimalikult paljusid kodanikke. See saade siiski ETV kümne vaadatuima saate hulka ei mahu. Samas ei saa jätta arvestamata tähtsat fakti, et eestlased eelistavad ühiskonna- ja poliitikasaateid vaadata just Eesti Televisioonist. Saate tegijate sõnul on selline vaadatavus hea, sest 7-8% tähendab ikkagi seda, et saade jõuab paljude inimesteni. Lisaks sellele annavad aru, millega on tegu ja pühapäevaõhtust reitingusaate protsente saada oleks mõeldamatu. Selge on see, et „Vabariigi kodanikud“ ei ole reitingusaade.

Televaatajate kaasamiseks on arendatud interaktiivsuse ideed. Saatesse saab e-maili saata ja helistada. Samas on ilmselge, et vaatajale pühendatud aeg ei vasta nende tegelikele vajadustele. Ka saate tegijate sõnul ei vasta vaatajale antud aeg oma arvamus eetris kuuldavale tuua nende tegelikule vajadusele. Andres Kuuse ja Epp Ehandi arvates vajaks saate internetikeskkond eraldi toimetajat, kes kirjutaks inimeste kommentaaridele ka vastu, vaidleks ja arutaks nendega. See soodustaks ka rohkem arutelukeskkonda, mille poole saade püüdleb, aga millest hetkel jääks justkui vajaka. Sellisel juhul tekiks rohkem just seda arutelukeskkonda, mis kaasaks suuremal määral ka televaatajaid.

ERR 2008. aasta arvamusküsitluste vastused näitavad seda, et inimesed pelgalt ei sekku saate käiku kas siis telefoni või meili teel, huvigi pole piisavalt. Siinkohal tuleb ehk eristada kahte asja. Esiteks, nendele inimestele, kes saatesse helistavad, see antud aeg tõesti ei ole piisav. Samas ei ole neid inimesi ka palju, et paistaks oluliselt silma nt. arvamusküsitlustest. Rohkem on ikkagi neid, kes ei ole aktiivne saate vaataja, veel vähem selles osaleja.

Üks oluline aspekt, mis töös välja tuli on see, et saate eesmärk ei ole konsensuseni jõudmine. Üheks omaette eesmärgiks on saates konflikti tekitamine. Ühelt poolt on see

arusaadav, kuna konflikt on edasiviiv jõud studios. Kuna saade kestab ainult viiskümmend minutit, peab ta startima esimesest minutist. Samas läheb see vastuollu ERR arengukavas öelduga – saavutada teatud konsensuslik arusaam; ja Jürgen Habermasi ideega – arutluse eesmärgiks on jõuda konsensuseni.

Kuna vaatluse all oli vaid viis saadet (kahe hooaja jooksul on umbes 70 saadet olnud) ja intervjuud on läbi viidud peamiselt saate tegijatega, siis selle alusel kindlalt paikapidavaid järeldusi veel teha ei saa. Et seda teha saaks, tuleks esiteks analüüsida rohkem saateid. Teiseks, peaks peale saate tegijatega ka näiteks mõne kodanikuühenduse liikmetega intervjuusid läbi viima. Siis saaks kaks poolt – saate tegijad ja n-ö aktiivsed kodanikud, kellele saade on mõeldud. Selle põhjal saaks analüüsida, kuivõrd saatemeeskonna eesmärgid ja kodanikuühenduste arvamused saatest kattuvad.

Summary

The aim of this bachelor thesis “Role of the Public Broadcasting TV (Estonian Television) as a Forum of Public Discussion: the Case of „Vabariigi Kodanikud“ was to investigate for what extent the broadcasted telecast of the public television (ETV) “Vabariigi Kodanikud”, covering orders of the day, presents a forum of exchanging ideas, which offers multiform, topical, constructive possibility of discussion, involving different parts of society.

At the build-up of the study the presumption was made that ETV as a public television, which aim is to serve the public interest, has to create a public dispute and discussion discourses to design and develop the space for public thinking.

In the first part of this thesis I wrote about the concept of public sphere. I mainly relied upon Jürgen Habermas’ es ideal-typical model of public sphere, which is related to the concept of deliberative democracy. For getting a more comprehensive view I presented an overview of criticism to Habermas’ es theory, made by other authors. In addition, I brought out the David Croteau’s and William Hoynes’ es public sphere media model.

To localize the work I briefly wrote about the plan for development of Estonian Public Broadcasting (ERR) in years 2009-2012. I also gave an overview of the annual report 2008 of ETV, composed by ERR and TNS Emor and added some research results of I.World.Media.

The empirical part of the work consisted of 5 broadcasts „Vabariigi Kodanikud” by analysis of what I used methods of qualitative analysis. In addition I carried through expert interviews with the producers of the telecast, which were analysed by qualitative analysis method. On the ground of this I answered to the questions put up in the work.

From theoretical materials it appeared that the public TV must present a forum for the discourse for handling problems essential for the society and an important institution of

designing public thinking space and developing it. For this, the public TV has to create programs which offer diversified and topical discussions involving as much people as possible who would debate and reach consensus.

The telecast “Vabariigi Kodanikud”, dealing with problems of life of society, appears to be a place for public thinking room, it as if creates a public debate forum involving thanks to the interactive environment, possibly lots of people in it. But this show does not belong to the ten of most popular ones. At the same time the important fact is, that Estonians prefer to watch social and political shows on ETV, can not be ignored. The popularity of the show is about 7-8%, which is good by the opinion of the producing-team, because it means, that it still reaches many people. In addition, the team understands what kind of show we are talking about – it would not be possible to get for it a watching percentage of Sundays rating show. It is quite clear that “Vabariigi Kodanikud” is not a rating show.

For the involvement of TV-watchers, the idea of interactivity has been developed. One can send an e-mail or call to the show. At the same time it is obvious that the time devoted to watchers is not in agreement with the needs. By the view of the producers of the show the time given to watchers to enounce their opinions does not correspond to their actual need. By the opinion of Andres Kuusk and Epp Ehand the internet environment of the show would need a separate editor, who would answer to the written comments, argue and discuss with people. This would also favour more the discussion environment, the one to which this show is striving for but which at the moment is falling short. In this case more such discussion environment would come into being, what would bring upon more TV watchers.

The answers to the ERR opinion poll 2008 show, that people rather not step into the course of a show via mail or phone, there is not even enough interest. Here the differentiation between two things is necessary. Firstly, for those people, calling to the show the given time is really not enough. At the same time, there is not enough those people who are willing to interact, so that their participation would essentially distinguish

for example in results of opinion polls. There is more of these, who are not active viewers, let alone participants of the telecast.

One significant aspect, what came out from this work was that the aim of the telecast is not reaching consensus. One specific goal is to generate a conflict. From one side, it is understandable, as conflict is a promoting force. While the broadcast continues only fifty minutes, it should start from the very first minutes. At the same time, it contradicts with what is said in the ERR development plan – achieving certain consensual understanding, and the Jürgen Habermas' idea that the goal of a discussion is reaching consensus.

As it was only five telecasts under observation (during a season about 70 telecasts have been broadcasted), and as the interviews were made mainly with producers of the telecast, no well-grounded conclusions can be made. To make them, more telecasts ought to be analyzed. Secondly, more interviews have to be done beside producers also with members of citizenry. Then the two sides would be represented – the producers and so-called active citizens. On this ground then it can be analyzed in what extent the aims of the producers of the broadcast and opinions of citizens' communities coincide.

Kasutatud allikad

1. Boyd-Barrett, O. (1995). Conceptualizing the „public sphere“ Approaches to Media: A Reader. Edited by Boyd-Barret, Oliver and Newbold, Chris. London: Arnold.
2. Curran, J. (1991). Rethinking Media as a Public-Sphere // The Political Economy of the Media. Editors Golding, Peter and Murdock, Graham. The International Library of Studies in Media and Culture. An Elgar Reference Collection. Cheltenham, UK. Volume II, pp.15-266
3. Croteau, D. & Hoynes, W. (2001). The Business of Media. Corporate Media and the Public Interest. Pine Forge Press. Thousand Oaks, California, London, New Delhi. p302
4. Habermas, Jürgen (1962/2001). Avalikkuse struktuurimuutus. Tlk. Andres Luure. Tallinn: Kunst
5. Lagerspetz, M. (2005). Arutlev demokraatia ja diskursiivse korra piirid. Ajakiri Vikerkaar, 4-5/2005, 143-150
6. Noormets, J. (2008). Telesaadete loomine Eestis ETV päevakajasaadete ja Kanal2 telemängude näitel. Bakalaureusetöö. Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond, Tartu Ülikool, Tartu
7. Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond (2008) Mina.Maailm.Meedia. Uuringutulemused
8. Thompson, John B. (1995). The theory of the public sphere. Approaches to Media: A Reader. Edited by Boyd-Barret, Oliver and Newbold, Chris. London: Arnold.

Internetiallikad

1. Aavik, M. (2008). Kus sa oled, emme? Ma ootan sind! Tallinna Postimees, 11. oktoober 2008, <http://www.tallinnapostimees.ee/?id=40200>, vaadatud detsember 2008

2. Ainsaar, M. (2004). Hoidjad või lasteaiad? Eesti Päevaleht, 1. september 2004, <http://www.epl.ee/?artikkel=273065>, vaadatud detsember 2008
3. Arakas, V. (2008). Aasta pärast kinnisvarabuumi lõppu. Eesti Ekspress, 12. september 2008, <https://paber.ekspress.ee/viewdoc/38C42D0110965BDBC22574BF0034921C>, vaadatud november 2008
4. Delfi (2008). Eerik-Niiles Kross: Reeturlus ja rahvustunne. Delfi.ee, 24. september 2008, <http://www.delfi.ee/archive/article.php?id=19953685>, vaadatud jaanuar 2009
5. Eesti elanike meediateemaline arvamusuuring 2007, http://www.etv.ee/uuringud/aruanne_2008_jaanuar.pdf, vaadatud november 2008
6. Eesti elanike meediatarbimisharjumused november 2008, http://www.err.ee/img/err/uuringud_aruanne_2008.pdf, vaadatud november 2008
7. Eesti Rahvusringhäälingu arengukava 2009-2012 (2008). http://www.err.ee/img/err/ERR_arengukava_2009-2012.pdf, vaadatud märts 2009
8. Eesti Televisioon, <http://etv.err.ee/index.php?0536614&kuu=2008-11-07#d87389>, vaadatud november 2008
9. ERR Uudised. ETV2-s alustab venekeelne diskussioonisaade "Vandekohus", <http://uudised.err.ee/index.php?06149719>, vaadatud jaanuar 2009
10. ERR Uudised (2008). KMA peadirektori ülesannetes jätkab Ene Rebane, <http://uudised.err.ee/index.php?06109704>, vaadatud veebruar 2008
11. Estam, J. (2003). Eesti koer ja sajandi sõda. Eesti Päevaleht, 25. august 2003, <http://www.epl.ee/artikkel/243487>, detsember 2008
12. ETV saadete arhiiv, <http://etv.err.ee/arhiiv.php?id=86150>, vaadatud oktoober 2008
13. ETV saadete arhiiv, <http://etv.err.ee/arhiiv.php?id=86389>, vaadatud oktoober 2008
14. ETV saadete arhiiv, <http://etv.err.ee/arhiiv.php?id=86624>, vaadatud oktoober 2008

15. ETV saadete arhiiv, <http://etv.err.ee/arhiiv.php?id=86860>, vaadatud oktoober 2008
16. ETV saadete arhiiv, <http://etv.err.ee/arhiiv.php?id=87155>, vaadatud oktoober 2008
17. Gräzin, I. (2008). Simm oli oma aja Lydia Koidula, Eesti Päevaleht, 15. oktoober 2008, <http://www.epl.ee/uudised/445097>, vaadatud jaanuar 2009
18. Hanschmidt, D. (2008). Laps, kes avas südamed ja silmad. Tallinna Postimees, 18. oktoober 2008, <http://www.tallinnapostimees.ee/?id=41843>, vaadatud detsember 2008
19. Hanschmidt, D. (2008). Politseikomissar Ly Kallas: loomad on Eestis paremini kaitstud kui lapsed. Postimees, 17. oktoober 2008, <http://www.postimees.ee/?id=41492>, vaadatud detsember 2008
20. Helme, M. (2008). USA valimiste võtmeteemaks on immigratsioon. Maailma Vaade, Nr. 4 2008, http://www.maailmavaade.ee/?d=usa_valimiste_votme0, vaadatud jaanuar 2009
21. Henno, E. (2008). ERR.ee: Kunnase hinnangul võib Simmi tekitatud kahju olla väga suur. Postimees, 23. september 2008, <http://www.postimees.ee/?id=35589>, vaadatud detsember 2009
22. Jüriso, K. (2008). Jüri Estam: Obama viis võidule turbolaenguga mediareklaam. ERR Uudised, 5. november 2008, <http://uudised.err.ee/index.php?06142940>, vaadatud detsember 2008
23. Kass, M. (2008). Ansip: 15 aastat vangistust riigireetmise eest on leebe karistus. Postimees, 22. september 2008, <http://www.postimees.ee/?id=35269>, vaadatud detsember 2008
24. Kass, M. (2008). Riigireetmise kahtlust arutab ilmselt mitu riigikogu komisjoni. Postimees, 22. september 2008, <http://www.postimees.ee/?id=35298>, vaadatud detsember 2008
25. Kender, K. (1996). Jüri Estam, jonnakas töönarkomaan. Eesti Päevaleht 29. juuni 1996, <http://www.epl.ee/?artikkel=7899>, vaadatud jaanuar 2009
26. Kotshinev, J. (2008). Mart Nutt „Nüüdis-Eesti ja poliitilised süsteemid“ Eesti Ekspress, 23. mai 2008,

- <http://paber.ekspress.ee/viewdoc/1806C00CB5D2A59CC225744A00571546>,
vaadatud jaanuar 2009
27. Kross, E-N. (2008). Pikk Hermann ja Paks Herman. 2. oktoober 2008,
<http://www.postimees.ee/?id=37639>, vaadatud detsember 2008
  28. Kulli, J. (2002). Aasta isa Arne Mikk: "Olen õnnelik, et meil on suur ja
kokkuhoidev pere." Õhtuleht, 11. november 2002,
<http://www.ohhtuleht.ee/index.aspx?id=130973>, vaadatud detsember 2008
  29. Ladõnskaja, V. (2005). Ma ei ole turist, ma elan siin. Eesti Ekspress, 16. märts
2005. <http://www.epl.ee/artikkel/287420>, vaadatud jaanuar 2009
  30. Lamp, B-H. (2008). Gräzin: inimesed, kes tegelevad tänapäeval riigireetmisega,
on poisikesed. Postimees, 24. oktoober 2008,
<http://www.postimees.ee/?id=43534>, vaadatud detsember 2008
  31. Lamp, B-H. (2008). Jüri Estam: Obama on meediamull. 31. oktoober 2008,
<http://usa.postimees.ee/?id=45361>, vaadatud detsember 2008
  32. Mõis, J. (2008). Majanduses pole kriisi. Eesti Päevaleht, 26. juuli 2008,
<http://www.epl.ee/artikkel/436521>, vaadatud jaanuar 2009
  33. Mäggi, j. (2007). Kroon devalveerub niikuinii, Postimees, 13. märts 2007,
<http://www.postimees.ee/150307/esileht/majandus/249647.php>, vaadatud jaanuar
2009
  34. Mälksoo, M. (2008). Kommunismi mäletamise kangrod ja ülevaatajad. Ärileht.ee,
17. märts 2008, http://www.arileht.ee/artikkel/422458?lk_id=1111&sisu=27,
vaadatud jaanuar 2009
  35. Nutt, M. (2007). Kvaadikodakondsus on põhiseadusvastane. Eesti Päevaleht, 4.
juuni 2007 <http://www.epl.ee/artikkel/388398>, vaadatud jaanuar 2009
  36. Pakosta, L. kodulehekülg. <http://www.pakosta.ee/>, vaadatud detsember 2008
  37. Pakosta, L. (2008). Paindlikkus elu ees. Postimees, 23. aprill 2008,
<http://www.postimees.ee/230408/esileht/arvamus/325697.php>, vaadatud
detsember 2008
  38. Pors, M. (2008). Vaher: riigireetmise karistust tuleks tõsta eluaegse vangistuseni.
Postimees, 24. september 2008, <http://www.postimees.ee/?id=35785>, vaadatud
detsember 2008

39. Postimees (2008). Eesti passi saamine võib lihtsustuda juba lähiajal, 15. oktoober 2008 <http://www.postimees.ee/?id=40991>, vaadatud jaanuar 2009
40. Postimees (2008). Kodakondsusteema tuleb valitsuse kabinetiistungil arutlusele. 28. oktoober. 2008 <http://www.postimees.ee/?id=44354>, vaadatud jaanuar 2009
41. Postimees (2008). Kuivõrd me märkame? Postimees, 13. oktoober 2008, <http://www.postimees.ee/?id=40589>, vaadatud detsember 2008
42. Postimees (2008). Kohutavad juhtumid: viimase leidlapse lugu on asjatundjate sõnul veel leebe. Postimees, 17. oktoober 2008, <http://www.postimees.ee/?id=41561>, vaadatud detsember 2008
43. Postimees (2008). President: aidake sõber Eesti kodanikuks. 30. september 2008 <http://www.postimees.ee/?id=37259>, vaadatud jaanuar 2009
44. Postimees (2008). Sotsiaalametnikud: lapsed vajavad nõu ja abi. Postimees, 17. oktoober 2008, <http://www.postimees.ee/?id=41767>, vaadatud detsember 2008
45. Postimees (2008). Vahistati riigireetmises kahtlustatav endine riigiametnik. Postimees, 22. september 2008, <http://www.postimees.ee/?id=35136>, vaadatud detsember 2008
46. Pullerits, P. (2008). Kas praeguste raskuste taga kumab uus suur depressioon? Postimees, 4. oktoober 2008, <http://www.postimees.ee/?id=38269>, vaadatud detsember 2008
47. Rajalo, P. (2008). Kui armastusest üksi ei piisa. Postimees, 20. oktoober 2008, <http://www.postimees.ee/?id=42068>, vaadatud detsember 2008
48. Rand, E. (2008). Riigireetmine võib lähitulevikus kaasa tuua eluaegse vangistuse. Eesti Päevaleht, 20. oktoober 2008, <http://www.epl.ee/artikkel/445612>, vaadatud detsember 2008
49. Rand, E. (2008). Tühermaalt leitud laps oli alajahtunud. Eesti Päevaleht, 13. oktoober 2008, <http://www.epl.ee/uudised/444848>, vaadatud detsember 2008
50. Raud, M. (2008). Kultuuritegijate küüditamine alaku! Eesti Päevaleht, 19. märts 2008, <https://www.epl.ee/?kultuur=422765>, vaadatud jaanuar 2009
51. Raud, M. (2008). Viisavabadus kaotatud jala eest? Eesti Päevaleht, 6. oktoober 2008, <http://www.arileht.ee/arvamus/443960>, vaadatud jaanuar 2009

52. Raun, A. (2008). Sotsioloog: uusi kodanikke aitaks tuua eksamireform, Postimees. 28. oktoober 2008 <http://www.postimees.ee/?id=44350>, vaadatud jaanuar 2009
53. Rudi, A. (2008). Akadeemik: Eesti on rahvusriik ainult põhiseaduses. Postimees 18.september 2008 <http://www.postimees.ee/?id=34329>, vaadatud jaanuar 2009
54. Saate „Vabariigi kodanikud“ kommentaarid (Kodakondsuse valimine, 3.10.08). <http://etv.err.ee/index.php?0549596>, vaadatud oktoober 2008
55. Saate „Vabariigi kodanikud“ kommentaarid (Maailma finantskriis, 10.10.08). <http://etv.err.ee/index.php?05496801>, vaadatud oktoober 2008
56. Saate „Vabariigi kodanikud“ kommentaarid (Kui turvaliselt ja majanduslikult kindlustatult lapsed Eestis kasvavad? 17.10.08). <http://etv.err.ee/index.php?05498221>, vaadatud oktoober 2008
57. Saate „Vabariigi kodanikud“ kommentaarid (Riigireetmine, 24.10.08). <http://etv.err.ee/index.php?05499201>, vaadatud oktoober 2008
58. Saate „Vabariigi kodanikud“ kommentaarid (USA presidendivalimised, 31.10.08), <http://etv.err.ee/index.php?05500161>, vaadatud november 2008
59. Salu, M. (2008). ÄL Eriväljaanne: Jaan Puusaag: äri edu põhineb inimsuhetel. Ärileht, 29. oktoober 2008, <http://www.arileht.ee/artikkel/446523>, vaadatud jaanuar 2009
60. Schmidt, H. (2008). Suurim krahh pärast 1929. aastat. Eesti Päevaleht, 1. oktoober 2008, <http://www.epl.ee/artikkel/443430>, vaadatud detsember 2008
61. Sulbi, R. (2008). Nutt: Oleme ajanud liignaiivset kodakondsuspoliitikat. Postimees 3. oktoober 2008 <http://www.postimees.ee/?id=38304>, vaadatud jaanuar 2009
62. Tensuda, K, (2008). Mare Ainsaare huvitav loeng Eesti rahvastiku teemal. Eesti Elu, 5. september 2008, <http://www.eesti.ca/?op=article&articleid=20906>, vaadatud detsember 2008
63. TNS Emor. Teleauditooriumi ülevaade oktoobris 2008, <http://www.emor.ee/arhiiv.html?id=1938>, vaadatud november 2008 ja märts 2009

64. TV Monthly Fact Sheet October 2008,
http://www.err.ee/img/err/uuringud_tele_oktoober2008.pdf, vaadatud november 2008
65. Tubli, M. (2008). Liisa Pakosta võitleb laste tuleviku pärast. Buduaar.ee, 29. september 2008, <http://buduaar.ee/Article/article/4811>, vaadatud detsember 2008
66. Vetik, R. (2006). Integratsioon kraana ja teerullita. Eesti Ekspress, 5. oktoober 2006
<http://paber.ekspress.ee/viewdoc/9D667ED1841931C7C22571FB0039E0CD>, vaadatud jaanuar 2009
67. Vseviov, D. (2008). Aasta on surnud, elagu uus! Eesti Päevaleht, 29. detsember 2008, <http://www.epl.ee/artikkel/453450>, vaadatud jaanuar 2009
68. Ülevaade Eesti televisiooni arengust 2007. aastal,
http://www.etv.ee/uuringud/televisioon_2007.pdf, vaadatud oktoober 2008
69. Ülevaade Eesti televisiooni arengust 2008. aastal,
http://www.err.ee/img/err/uuringud_televisioon_2008.pdf, vaadatud veebruar 2009

Lisad

Lisa 1. Saatekülaliste tutvustus

Mart Nutt – Riigikogu liige ja ajaloolane. Eesti kodakondsuseaduse üks väljatöötajaist. Eesti Ekspressis (2008) kirjutatakse tema aamatust „Nüüdis-Eesti ja poliitilised süsteemid“, kus Nutt käsitleb ka vähemusrahvusi, kodakondsust ning välismaalasi puudutavaid küsimusi. Nutt kirjutab oma raamatus, et üks vähemusrahvuse grupp on Peipsi ääres elanud vanausulised, teise venelaste kontingendi moodustavad aga nõukogude okupatsiooni ajal siia tulnud migrandid. Nutt on kirjutanud Eesti Päevalehes järgmist: *„Kui kõik meie umbkeelsed „kaasmaalased” (Venemaal kasutatav mõiste väljaspool Venemaad elavate venemaalaste kohta) oleksid tingimusteta saanud Eesti kodakondsuse, siis Vene riik oleks ehitatud Eesti riigi sisse.“*

Raivo Vetik – sotsiaalteadlane, Tallinna Ülikooli võrdleva poliitika professor Eesti inimarengu aruande peatüki “Eesti inimarengu indeks” toimetaja. Raivo Vetik kirjutab Eesti Ekspressis (2008), et tänapäeva Eesti peab olema kõigi oma kodanike, mitte ainult eestlaste riik. 2006 aastal, enne Pronksiöö sündmusi, kirjutas ta Eesti Päevalehes järgmist: *„Kõige silmatorkavamad on Eesti integratsiooniprobleemid Tõnismäe Pronkssõduri juures. Eestikeelsel ja venekeelsel kogukonnal on selle kohta vägagi erinev arvamus, mis põhineb nende erineval identiteedil. Kuna terav meie-nemad tüüpi vastandumine kahjustab oluliselt Eesti stabiilsust ja arengupotentsiaali, peab riik nii identiteedi- kui ka paljude teiste integratsiooniprobleemidega edasi tegelema.*

Ene Rebane – Kodakondsus-migratsiooniameti peadirektor. Ene Rebane on kodakondsus- ja migratsiooniameti menetlusdirektorina peadirektori ülesandeid täitnud juba alates 2007. aasta novembrist. Aastal 1992 lõpetas Rebane Tartu Ülikooli õigusteaduse erialal. Aastatel 1995-2007 töötas Ene Rebane KMA peadirektori asetäitjana.

Viktorija Ladõnskaja – Eesti Ekspressi ajakirjanik, kes on lõpetanud Tartu Ülikooli ajakirjandusosakonna. On töötanud ka nädalalehes MK-Estonia. On venekeelse nädalakirja Bravo peatoimetaja. Alates 5. jaanuarist 2009. eetris oleva venekeelse diskussioonisaate „Vandekohus“ üks saatejuhte. On kirjutanud mitmeid artikleid eestlaste ja Eestis elava venekeelse elanikkonna omavahelistest suhetest.

Jüri Mõis – Eesti ärimees ja poliitik. Üks Hansapanga asutajatest. On olnud siseminister ja Tallinna linnapea. 26. juulil 2008. aastal Eesti Päevalehes avaldatud artiklis oli Mõis positiivselt meelestatud majanduse seisundi osas ning väitis, et Eesti majanduses kriisi ei ole.

Janek Mäggi – majanduslikel küsimustel arvamusiidrina tuntud Janek Mäggi on kätt proovinud Äripäeva pangandus- ja kindlustusreporterina, pärast seda Ühispanga asepresidendi ja suhtekorraldajana. Nüüdseks on ta kommunikatsioonibüroo Powerhouse juhataja. 13. märtsil. 2007. aastal kirjutas Postimehes, et Eesti kroon devalveerub niikuinii ning, et Euroopa viie rikkama riigi hulka Eesti ei saa, isegi mitte saja aasta pärast, sest riik on jõukas siis, kui seal elab palju inimesi. Mäggi on veendunud, et majanduslangus aitab meid eurole lähemale.

Jaan Puusaag – Eesti ettevõtja, ehitusvahtude tootja Krimelte juht. Valiti aasta ettevõtjaks 2008. aastal. Ärileht (2008) kirjutab, et Jaan Puusaag on viinud firma oma ala maailma suurimate hulka.

Viljar Arakas – endine Arco Vara tegevjuht. Hetkel juhib suurärimeeste loodud investeerimisfirmat Eften Capital. „*Numbreid tuled osata vaadata,*“ ütleb Arakas oma Eesti Ekspressi (2008) arvamuseartiklis, ja meenutab ajakirja The Economist võrdlust:“ *Statistika on nagu bikiinid – see, mida ta vaadata pakub, on kujundlik ja täpne, kuid see, mida ta varjab, on palju olulisem. Tuleb osata vaadata numbrite taha.*“

Erki Korp – Tallinna Laste Turvakeskuse juht. On välja töötanud suure osa Eesti laste hoolekandesüsteemivõrgustikust. 2007. aastal tunnistati parimaks

sotsiaalhoolekandeametuse juhiks. Postimees (2008) kirjutab, et Korbi sõnul on Tallinnas tühermaale jäetud laps veel leebe juhtum.

Liisa Pakosta – Lastevanemate Liidu eestseisuse liige, poliitik. On mitmeid kordi sõna võtnud laste teemal. Oma koduleheküljel kirjutab Pakosta, et koolis räägitakse tänapäeval peamiselt sellest, kuidas hoiduda lastest ja suguhaigustest. Kooliprogrammis on küll tuumafüüsika, kuid mitte õpetus lapsevanemana hakkamasaamisest. „*Kui lapsevanematel oleks ametiühing, siis nõuaksid nad tööturul praegusest oluliselt suuremat paindlikkust*“, kirjutab Pakosta eelmise aasta 23. aprillil Postimehes. Buduaar.ee-le antud intervjuus (2008) ütleb Liisa Pakosta, et poliitikas on ta seepärast, et tahab mõjutada poliitilisi otsuseid, mis on seotus laste ja peredega. Ta peab laste head arengukeskkonda üheks oluliseks tulevikuküsimuseks meie riigi jaoks.

Mare Ainsaar – sotsiaalteadlane, perepoliitika ekspert, rahvastikuminister Urve Palo nõunik. „*Lapsed vajavad hoidmist ja õpetamist, seepärast peab keegi nendega paratamatult tegelema ka ajal, kui emad-isad teevad muud kui lapsekasvatamise tööd. Tuleb leida lasteaed, kool, hoidjatädi või –onu,*“ kirjutab Mare Ainsaar Eesti Päevalehes (2004). Töötab teaduri ja õppejõuna Tartu Ülikoolis ning. Väljaande Eesti Elu (2008) kohaselt on ta seotud Eesti uue rahvastikupoliitikaga, lugedes läbi vastavad seaduseelnõud ja andes nõu.

Arne Mikk – rahvusoperi Estonia loominguline juht. Aasta isa 2002. Arne Mikk on öelnud, et kindlasti ei ole ta tüüpiline keskmine eesti isa, sest on olnud abielus 40 aastat ühe ja sama naisega, puhanud koos perega ühes ja samas paigas Hiiumaal pool sajandit ega oska surfata internetis. (Õhtuleht: 2002)

David Vsevirov – ajaloolane, Eesti Kunstiakadeemia professor. Vikerraadio populaarse saatesarja „Müstiline Venemaa“ autor. 2008. aastal sai Aadu Luukase miljonikroonise missioonipreemia. Ajakirjanduses on avaldanud palju arvamusküsimusi. Eesti Päevalehes (2008) kirjutab arvamusküsimuse möödunud aastast: „*2008. aasta ebalus väljenduski paljus skaala mina–meie–Eesti mõõdestiku ähmastumises. ‘/.../’ ‘Olgu selleks kas või näitena*

poliitikute sõnavõttude tulumaksu üheprotsendilise vähendamise-mittevähendamise küsimuses. “/.../“Mida siis veel rääkida niinimetatud integratsioonist ja Venemaast. Kas keegi enam üldse saab aru, mis selles „valdkonnas” on Eestile tegelikult kasulik. “/.../“ Muidugi polnud 2008. aasta kaugeltki veel üleüldist hirmu tekitav, kuid hoiatavaid katseid hirmuga ja hirmutamisele panustades mängida oli küll. “

Igor Gräzin – Riigikogu liige ja jurist. Gräzin mäletab riigireetmises kahtlustavat Herman Simmi kui romantilist Eesti patriooti, samuti tundub riigikogulasele, et 1000-eurone väidetav kuutasu salajaste andmete lekitamise kahtlaselt väike. *„Mulle tundub küll, et Simmi väidetava riigireetmise taga võis olla mingi muu sund või motivaator kui ainult raha,“* rääkis reformierakondlane Gräzin Päevaleht Online’ile (2008).

Eerik-Niiles Kross – julgeolekuanalüütik. Herman Simmi juhtumi kohta kommenteeris ta Delfile (2008) antud intervjuus järgmist: *„Kahju on mitmemõõtmeline. Mil määral kahjustab või on juba kahjustanud Eesti julgeolekut võõrriigi kätte sattunud informatsioon, seda hindavad uurimisasutused. Loomulikult võib kahju olla äärmiselt tõsine. Teiseks võib taoline intsident kahjustada Eesti usaldusväarsust meie liitlaste silmis, kes on meile usaldanud oma teavet. Kolmandaks kahjustab äraandja pikaajaline takistamatu töötamine Eesti riigi struktuuris inimeste turvatunnet.“* Kross peab taoliste juhtumite ärahoidmiseks rahvuslikku kasvatust ja Eesti riigi reputatsiooni ja austusväarsuse eest hoolitsemist.

Maria Mälksoo – Rahvusvahelise Kaitseuringute Keskuse teadur ja Tartu Ülikooli riigiteaduste õppejõud, kelle uurimisteedeks on NATO strateegilised arengud ja Euroopa mäluoliitika. Mälksoo kirjutab Eesti Päevalehe arvamuskolonnis (2008) järgmist: *„Igasugune mäletamine on ühtaegu mälu kandjat segavate ballastmälestuste “unustamine”, on selge, et lääneriikide kaasvastutus Ida-Euroopa kommunistliku ikke alla painutamise eest on soodustanud läänes Teise maailmasõja sündmuste ja Nõukogude režiimi kuritegude suhtes valikulise mälu kujunemist.“*

Mihkel Raud – muusik ja ajakirjanik. On avaldanud ajakirjanduses ka muusikaga mitte seonduvaid arvamusküsimusi. Raud arvates tõstab Eestis taas pead haritlasviha. „*Jaak Aaviksood ja Mart Laari (sic!) huvitab siinse kultuurieliidi arvamus sama palju, kui see huvitas omal ajal Karl Vainot ja Rein Ristlaant*,” kirjutas Raud Päevalehe kolumnis (2008). Viisavabadusest USA-ga on kirjutanud järgmist: „*Aastate eest Rootsis kuulnud anekdoot eestlastest, kes veel pärast USA vägede lahkumistki Iraagis “korda hoiavad”, hakkab tasapisi tõeks saama. On tulnud aeg kasseerida sisse tasu – ehk viisavabadus – kõigi vigastatud ja hukkunud Eesti sõdurite eest. On muidugi iseküsimus, kas formaalne (ent tegelikus elus endist viisi kannatusterohke) USA piiri ületamine on piisav kompensatsioon Afganistanis miini otsa astudes jala kaotanud Eesti noormehe rikutud elu eest.*“ (Ärileht: 2008)

Martin Helme – poliitik, ajakirjanik ja ajaloolane, Eesti Rahvusliku Liikumise juht. Ajakirjanduses on sõna võtnud erinevatel teemadel, oma mõtteid kriitiliselt avaldanud seksuaalvähemuste ning venelaste kohta. USA presidendivalimiste teema osas on väitnud väljaandes Maailma Vaade (2008) järgmist: „*USA valimiste võtmeteemaks on immigratsioon, mitte majandus, maksud ega Iraagi sõda.*“

Jüri Estam – kommunikatsioonikonsultant ning vabakutseline ajakirjaik. Eesti Päevaleht (1996) kirjutab, et Estam on mõnda aega on elanud USA-s teenides Ameerika sõjaväe eriüksustes. Estam ise on kirjutanud Eesti Päevalehes (2003), et Eesti mehed ei peaks sõdima sõdades, mis pole meie algatatud: „*Härra Bush valib, kus konfliktid toimuvad ning meie käime koristajatena luua ja labidaga sõjahobustel järel. Eesti võitlejad Iraagis on vale tee. Meie tähelepanu peab olema Eestil.*“ Estam väidab, et USA presidendikandidaadi Barack Obama viis võidule meediareklaam: „*Kuidas saab väita, et kampaania ei olnud meediale orienteeritud, kui suurem osa Obama "varandusest", mis oli mäekõrguselt suurem McCain'i omast, läks ajalehtede, telejaamade ja raadiojaamade reklaamiosakondade raamatupidamisest läbi? Seda juba puht reklaamimahu poolest?*“ (ERR Uudised: 2008)

Lisa 2. Saate „Vabariigi kodanikud“ kõik saates käsitletud teemad

Järjekord	Kuupäev	Saate teema
1	7. september 2007	Haridus
2	14. september 2007	RK maine
3	21. september 2007	Välispoliitika
4	28. september 2007	Alkohol
5	5. oktoober 2007	Integratsioon
6	12. oktoober 2007	Eesti maine
7	19. oktoober 2007	Korruptsioon
8	26. oktoober 2007	Liiklus
9	2. november 2007	Punane minevik
10	9. november 2007	Vanadus
11	16. november 2007	Võõraviha
12	23. november 2007	Vabadussammas
13	30. november 2007	Uus külm sõda
14	7. detsember. 2007	Soome 90
15	14. detsember 2007	Palgad, streigid
16	21. detsember 2007	Jõulud
17	11. jaanuar 2008	Gruusia, Ukraina, Iraak
18	18. jaanuar 2008	Kohus pronksiöö üle
19	25. jaanuar 2008	Arhitektuuriaasta
20	1. veebruar 2008	Kultuuriürituste käibemaks
21	8. veebruar 2008	Ajaloo hindamine
22	15. veebruar 2008	Islami pealetung
23	22. veebruar 2008	Eesti Vabariik 90
24	29. veebruar 2008	Õiguskaitse ja meedia
25	7. märts 2008	Riigikogu liikmete palgad
26	14. märts 2008	Emakeelepäev
27	28. märts 2008	Pekingi OM ja boikott
28	4. aprill 2008	Rahva teenrid 10
29	11. aprill 2008	Rahvarinne 20
30	18. aprill 2008	Majanduslangus
31	25. aprill 2008	Aasta pronksiöödest
32	2. mai 2008	Prügikoristus
33	9. mai 2008	9. mai
34	16. mai 2008	Õpetajate vägivald, Puiatu
35	23. mai 2008	Eurovisioon, eesti tuntus
36	6. juuni 2008	Eestlaste iive, tervis
37	5. september 2008	Kas Venet peab kartma
38	12. september 2008	Kultuuri rahastamine
39	19. september 2008	Majanduse viletsus
40	26. september 2008	Massimõrv Soomes
41	3. oktoober 2008	Venelaste kaitsetahe

42	10. oktoober 2008	Finantskriis
43	17. oktoober 2008	Laste turvalisus
44	24. oktoober 2008	Riigireetmine
45	31. oktoober 2008	USA presidendivalimised
46	7. november 2008	Valimised Tallinnas
47	14. november 2008	EOK hädad
48	21. november 2008	Eesti PBKs, vene telekanal
49	28. november 2008	90. juubel läbi, 100 tulemas
50	5. detsember 2008	Estonian Air hädas
51	12. detsember 2008	Populism poliitikas
52	19. detsember 2008	Jõuluaja heategevus
53	9. jaanuar 2009	Pronksööde kohus
54	16. jaanuar 2009	Rahutused Riias
55	23. jaanuar 2009	Uus liiklusseadus, trahvid
56	30. jaanuar 2009	Pensionide külmutamine
57	6. veebruar 2009	Iraagi sõda läbi
58	13. veebruar 2009	Rahva vaimne tervis kriisi ajal
59	20. veebruar 2009	Kultuur raskel ajal
60	27. veebruar 2007	Usalduskriis
61	6. märts 2009	Rahvuslus tänases Eestis
62	13. märts 2009	Inimarengu aruanne 2008
63	20. märts 2009	Kollane ajakirjandus
64	27. märts 2009	Märtsiküüditamine 60
65	3. aprill 2009	NATO 60, eesti 5 aastat NATOs
66	17. aprill 2009	KAPO aastaraamat
67	1. mai 2009	Mõttetalgud
68	8. mai 2009	Europarlamendi valimised
69	15. mai 2009	Eurovisiooni lauluvõistlus
70	22. mai 2009	Poliitiline kultuur
71	29. mai 2009	Kasvav töötus ja uus töölepinguseadus

Lisa 3. Intervjuu kava

All olevad küsimused aitavad ennekõike intervjuerijal orienteeruda ja vajadusel meelde tuletada. Kava ei pea sõna-sõnalt järgima. Seetõttu on vastavalt olukorrale seda ka muudetud.

1. Mis on saate eesmärk?
2. Kui hästi täidab saade oma eesmärki?
3. Millest see järeldeb?
4. Kas saates on eesmärgiks tekitada arvamuste konflikti või jõuda konsensuseni?
5. Kellele on saade mõeldud?
6. Mida tahetakse vaatajale pakkuda?
7. Mille poolest erineb saade „Foorumist“?
8. Kas ETV on inimestele usaldusväärne kanal?
9. Kas vaatajatelt saadakse mingit kanalit pidi ka tagasisidet, et nt. saadet parandada?
10. Kas loete netikommentaare ja kui, siis kas ja kuivõrd võtate neid arvesse?
11. Kas saade püüab avalikkust ka harida, kursis hoida, pakkuda ekspertarvamusi?
12. Mil määral annab saade ainet poliitilisteks otsusteks?
13. Kuidas valitakse saate teema?
14. Milliste kriteeriumide alusel valitakse?
15. Mis te arvate, kuivõrd olulised on saate teemad inimestele?
16. Kes on saates kõneisikud?
17. Kuidas valitakse saatesse kõneisikuid? Mille alusel?
18. Milline on saatejuhi roll saates?
19. Kas saatejuht on pigem ärgitaja ja konflikti otsiv või konsensust leida püüdev?
20. Millistel põhimõtetel saatejuht saadet juhib?
21. Millised on saatele kehtestatud piirangud (nt. ajapiirangust tulenev)?
22. Kuidas võiks iseloomustada saate vaadatavuse tendentse?
23. Millised on põhjused?
24. Mil viisil kaasatakse saate diskussiooni televaatajaid?

25. Kas interaktiivne arutluskeskkond täidab oma eesmärgi?
26. Kes on saatesse helistajad?
27. Milline on üldine hinnang saatele?
28. Kas midagi võiks/tuleks muuta?
29. Kas saatel on ka puudujääke ja probleeme, kui siis, mis need on?
30. Kas saade järgib oma algset plaani? On midagi muutunud?
31. Millised saated on paremad programmis?
32. ERR arengukavas on öeldud, et avalik-õiguslik telekanal on avaliku mõtteruumi kujundamisel ja selle arengu eest hoolitsemisel tähtis institutsioon. Kui hästi saab hakkama saade Vabariigi kodanikud avaliku mõtteruumi kujundamisel ja selle arendamisel?

Lisa 3. Intervjuude transkriptsioonid

Lisa 3.1. Aarne Rannamäe

Esmaspäeval, 30. märtsil 2009

Tema kabinetis telemajas

Mis on saate eesmärk?

Olen seda ka korduvalt eetris öelnud – panna inimesed kaasa mõtlema, aga läbi n-ö ühiskondliku foorumi mitte n-ö tavakõnelejate, mitte n-ö läbi poliitikute, vaid noh kuna poliitika ja poliitikute maine on kukkunud, siis meie selline seltskond, kes seal esineb on n-ö vähem kasutatud. Samas on nad ikkagi jäänud avaliku arvamuse kujundajateks ja arvamusiidriteks. Kõige lühemalt öeldes – panna kaasa mõtlema, tekitada mõtteid, vahel tekitada ka vastumõtteid ja ma arvan, et sellist saadet on sellisel kujul vaja.

Kui hästi saade täidab oma eesmärki?

No, kui see on eesmärk, siis suhteliselt hästi, sest saate tsiteeritavus on päris hea saate järel ja see on nagu üks märk. Alati võib paremini, alati võib midagi teha teisiti, aga üldiselt ma arvan, et see on mõnes mõttes ka selline...kuna teemad on sellised, mitte alati väga tavapärased, siis see lihtsalt, kuidas seda öelda – inimesed naljalt Eestis ei tule avalikult diskuteerima, eriti teemadel, mis neile nagu päris kodused ei ole, aga see on kasvatanud mu meelest ka sellist kultuuri.

Te ütlesite, et tsiteeritakse päris palju?

Jah, saate järel.

Kas Te peate silmas ajalehti?

Jah, meedias ja ka ütleme muu tagasiside, mis meile tuleb meilidena, kirjadena. *Online* reaktsioonidega, netikommentaaridena, mis iganes.

Mida tahetakse vaatajale pakkuda, diskussiooni?

Jah, mõtlemist, kaasa mõtlemist. See on nagu kõige tähtsam minu jaoks olnud.

Kas saade püüab ka harida avalikkust?

No ma arvan ikka, sest et alati...80% inimestest ei ole selle konkreetse asjaga nagu otseselt tegelevad, vaid nad tulevad nagu kõrvalaladelt. Viimases saates küüditamine oli Toomas Paul, kes on ehk kõige tuntum vaimulik meil riigis. Ja noh n-ö teoloog ja usufilosoof. Me võtame selliseid kõrvalnähtusi ka kaasa ja siis üritame seda palli niimoodi lahata.

Mis Te arvate, mil määral annab saade ainet poliitilisteks otsusteks?

Noh ainet annab ta küll, ainult et kas mõni otsus nüüd selle pärast langetatakse, vaevalt. Meie poliitika on hoopis teistsugustele asjadele ülesehitatud. Meil poliitikud kutsuvad väljapaistvad kasvõi näiteks majandusteadlased valitsuse istungile ja küsivad nende nõu, aga pärast keegi seda nõud kuulda ei võta, vähem veel ajakirjanduses siis. Aga üks ta ole üks tilk, mis kivi uuristab, päris kindlasti. Sest ma tean, et poliitukud, praktiliselt *in*

corpore, kes telekas on, vaatavad meid. Sellega ma pean alati arvestama. Terve riigikogu ja valitsuse liikmed praktiliselt. Kellega ka pärast ei räägiks, kõik on vaadanud, kõik teavad. Kõik heidavad ette midagi või kiidavad heaks midagi. Noh on teatud tüüpi saated, mida nad vaatavad. Noh Aktuaalne Kaamera ja Foorum ja meie ja ehk paar asja veel, Aeg Luubis näiteks.

Kas Te loete netikommentaare saate kohta?

Ütleme sageli, mitte alati, aga sageli vaatan üle. Sest vahel ütleme paarikümnest kolmekümnest kommentaarist saab ka ühe asjaliku mõtte. Asi ju seegi.

Kas Te võtate tagasisidet arvesse?

No me võtame head konstruktiivset kriitikat arvesse ja me ei võta...noh sageli tuleb ka sellist negatiivset või siis lausa anonüümset sõimu ühe või teise esineja või minu või saateteema või mistahes aadressil. See on täiesti loomulik. Aga paraku negatiivne on alati anonüümne ja positiivne on reeglina mitteanonüümne vaid isikuline. Sest mõttes on seda negatiivset väga raske arvesse võtta.

Kas Te olete ka saate kommenteerijate käest mõne vihje saanud saate teema kohta?

Ma ei mäleta, et see oleks kindlalt nii. Me ikkagi üritame orienteeruda mingisugusele päevakajalisele asjale või vähemalt mis nagu tõukub ära päevakajalisest. See võib olla siis sellel sama nädala sees, võib olla ka mingisugune eesolev või natuke vanem asi, aga põhimõtteliselt see ongi...Sellepärast me panemegi saate lõplikult lukku alles kolmapäeva hommikul. Et oleks võimalikult hea, lihtne reageerida, kui midagi tuleb. No siin tuleb mul meelde, et näiteks Soome kooli tulistamine oli teisipäeval ja me vahetasime teemat ja tegime sellest. Me ei saa liiga vara nagu saadet valmis mõelda.

Kuidas Te valite teema, et vaatate, mis on nädala lõikes agendas?

Jah..vaatame, ja mis on võibolla ka vähem läbi räägitud ja, et see teema sobiks meile, meie profiiliga. Noh, kui ütleme siin parlamendis toimub mingisugune lahing, siis me reeglina seda ei käsitle. Kuigi me oma saadetes poliitikuid ei välista, aga neid on olnud ka väga vähe. Et me juba teame, et kui on parlamendi asjad, siis Foorum kannab seda ja mingit koalitsiooni või opositsiooni...vot meil niisuguseid asju ei ole. Meil on küll inimesed valitud ikka reeglina selle järgi, et tekiks diskussioon noh tähendab me enam-vähem aimame või siis, kui keegi on kirjutanud või rääkinud sellest, siis arutame siin esmaspäev, teisipäev, kolmapäeva hommikul ja siis koosseis sünnibki. Paraku reede on suht kehva päev, et inimesed sageli ei saa või ei taha tulla. Aga siin algusaegadel oli päris raskusi kohe, et noh sageli tuli meil kokku teine või kolmas koosseis. Mitte sellepärast, et inimesed oleks halvad, aga seepärast, et see ei olnud nagu meie valik. Aga siis, nüüd on tunduvalt paremaks läinud. Tundub, et saade on leidnud oma koha, ja saatetsesse pääsemiseks on mingil määral prestiižne, et inimesed tahavad tulla välja ütlema omi mõtteid. Et huvitav on jah see, et esimene ja teine hooaeg on täiesti erinevad olnud.

Kuivõrd olulised on saateteemad inimestele?

No me valime ikka nii, mis oleks tähtsad, mitte mingisugused...noh...Mõni võib tunduda, et....sageli ajalooteema või niisugune asi ei ole väga, nagu hetkel tähtis, kui rahakotis

vilistab tuul ja majanduskriis eksole, aga lõpmatuseni ei saa ka majanduskriisist rääkida. Ja noh näiteks viimase saate tegime siin küüditamisest, möödus 60 aastat märtsiküüditamisest ja siis 70 aastat 1939. aasta sündmustest. Et siis me võtsime selle aluseks ja rääkisime üldse laiemalt ajaloo käsitlemisest ja sellest, miks meil endiselt nii palju aastaid hiljem need nii valuliselt toimuvad ja miks me ei saa sellest üle olla. Hästi aktiivne saade oli. Palju oli helistajaid ja kirjasaatjaid. Noh reitingu numbrid tulevad alles.

Kas see tuleb iga nädala kohta?

Ei see tuleb iga päev, kui nädalavahetus on vahel olnud, siis see tuleb esmaspäeval. Kui saade oleks täna, siis tuleksid homme hommikul. Ja siis TOP 100 tuleb, see lõplik reitingutega tuleb siis teisipäeval.

Kuidas te suhtute reitingutesse?

Noh reitingutesse võib suhtuda nii ja teisiti, me suhtume enamasti suhteliselt skeptiliselt, kuna see toimub selle teleperekondade järgi eksole, perekondades kus on see masin olemas, mis fikseerib teleka vaatamise ja kuna neid teleperekondi on ainult 250 ja noh seal protsendid kõiguvad suhteliselt palju, kui kaks inimest panevad oma teleka kinni või vaatab midagi muud, siis see mõjutab juba tugevasti protsenti. Aga noh mingisuguse pildid ta annab.

Kas saates on eesmärgiks tekitada arvamuste konflikti või jõuda konsensuseni?

Arvamuste paljusust ja kui konflikt tuleb sisse, siis ja toimub äge arvamustevahetus, see on ainult väga positiivne.

Pigem positiivne?

See on kohati eesmärk omaette. Kui inimene ütleb viis sõna minutis, kuigi ta pea on häid mõtteid täis siis sellist ei ole vaja sinna kutsuda. Eesti inimene ei kipu avalikkuse ees väga rääkima, ka kõige prominentsemad ja kõige kogenumad esinejad sageli. Aga vahel tekib jah, kasvõi viimase saate teine poole läks hästi selliseks mõnusaks kismaks ja ja...see ongi...mõnus. Muidu eestlane on selline silm on vidukil ja mõtteid on pea täis ja õudselt kõva ütleva, aga vat kaamerate ees talitsevad ennast...enamasti kõik.

Niiet pigem on nii, et mida rohkem arvamusi seda parem?

Jah, ja kui need arvamused põrkuvad, on veelgi parem.

Aga, et jõuda kuhugi konsensuseni?

Ei, minu jaoks ei ole see eesmärk. Aga kuidas saab jõuda konsensuseni? Me ei lahenda mingisuguseid küsimusi, me ei ole mingisugune parlamentaarne assamblee, kes peab lõpuks otsustama midagi eksole. Ma arvan, et see on täiesti normaalne, et inimene tuleb saatesse oma seisukohaga ja ta lahkub sealt oma seisukohaga. Vaevalt seda tunni ajaga oleks võimalik ära murda. Minu käest on mitu korda küsitud seda, kuhu saade jõudis. Aga miks ta peab kuhugi jõudma? Kui sa näed mõtlevat inimest ekraanil ja sa näed argumenti ja vastuargumenti, mis esitatakse selgel, arusaadaval ja hästi aktiivsel, kohati isegi agressiivsel kujul, see on eesmärk omaette. Sellest täiesti piisab, et saade oleks õnnestunud.

Kas see tund aega paneb saatele ka mingisugused piirangud?

Ikka paneb. See on hoopis midagi muud, kui teha pooletunnist saadet. Ja see on totaalselt teistsugune, kui teha pooleteist-, kahetunnist saadet. See on täiesti omaette formaat.

Kas alguses oli plaanis teha pooletunnine saade?

Ei..ei...plaanis vist oli jah, aga kui saate formaat sai lõplikult paika, siis oli kohe selge, et poole tunniga ei jõua mitte midagi teha. Seda enam, et me nagu seda interaktiivsust taotlema ja, et inimesed helistavad ja loeme kirju ette ja paar videolõiku on sees, et siis ei jõua poole tunniga absoluutselt mitte kuhugi.

Kellele on saade mõeldud?

No ma arvan, et Kuku raadio loosung (Mõtlevale inimesele – toim.) on pädev. Et mõtlevale inimesele, või inimesele, kes tahab mõelda või, kes ütleb, et mõtelda on mõnus. Kui rääkida nüüd gruppide või sihtgruppide üks ta ole keskealiste ja vanemate ja haritumate ja elus edasijõudnumate niisugune mängumaa. Näiteks siin Ekspress tegi paar kuud tagasi, võttis välja andmed Elioni digitv vaatajate hulgas. Elionil on ligi 80 000 klienti ja võimalik on reaalselt jälgida, mida inimene vaatab. Selgus, et me oleme kuu lõikes 20. kohal, mis on super tulemus. Ehk siis seal ei olnud Võsareporterit, isegi mitte Pealtnägijat, ehk siis see on täiesti selge märk, et Elion on kallim, seda võetakse uutesse eliit elamurajoonidesse, kuhu jõuavad osta jõukamad inimesed. Ja meil oli selle üle ainult hea meel. No, me nagunii umbes teame, kes on meie vaatajad, meie sihtgrupp. Et noorem ja edasijõudnum ja targem, haritum selles mõttes. Töölisnoor vaevalt, et hakkab vaatama. Kuigi me ei ole mitte mingisugune elitaarne saade, me ei kasuta üldse elitaarset sõnavaragi ja see ei ole mingisugune eesmärk, aga ilmselt ikkagi sellised ühiskonnaelu puudutavad teemad, nii poliitiliselt kui ka filosoofiliselt, pakuvad rohkem vot sellistele inimestele huvi. Ja, ega noh, mis ma sinna teha saan, kui see nii on? Minu arust on see super ja, kui uskuda Emori neid uuringutulemusi, siis kui me kogume reede õhtul, noh meie tipp on mingi 150-160 000 vaatajaga reede õhtul koos korduse 3-4 %. Ja tavaline on niisugune 7,8%. See on ka juba peaaegu 100 000 alla. Aga kujutage ette, 100 000, see on staadionitais rokk-kontserti. Kes valib tavalist jutusaadet reede õhtuti? Ma arvan, et selle tulemusega võib olla väga rahul. Seda enam, et kõrval on ju kommerts kõige magusamad asjad, Kohvrinäng ja siis Kristjan Jõekalda see saade Rooside sõda. Et jah, see on ainult optimismi sisendav ja julgustav, et inimesed vaatavad tõsiselt asju. Noh, vahel viskame nalja ka üritame natuke nagu kergemad olla, aga põhimõtteliselt on väga vahva, kui vaadatakse reede õhtuti.

Niiet, Te olete saate vaadatavusega rahul?

Jah me oleme põhimõtteliselt rahul. Sest me anname aru, millega on tegu ja me ei saa tahta mingisugust pühapäevaõhtu meelelahutussaate reitingut. See oleks mõeldamatu. Siga ei ole kägu ju noh.

Esiteks on see, et on reede õhtu ja vaatajaid on sellevõrra vähem...?

No kindlasti, sest töönal on seljataga ja inimesed kas lähevad kuhugi, lõdvestuvad kuskil, käivad sünnipäevadel väga tihti, mis iganes.

Pigem valitakse ka rohkem meelelahutuslikuma laadiga saateid...?

Jah, ma arvan küll jah. No mis see viimane esmaspäev siin oli...Ma võtan siit näiteks ühe lahti. Te seda ilmselt tavaliselt ei näe...Näete siin on ühe päeva vaadatavus. Esimene, see on kellaag, see jookseb siin kümne minuti kaupa. See on ETV1, see on ETV2, mis püsib kogu aeg nullis. See on Kanal 2, ja see TV3. Meie kellaajale..noh 7,7 eksole, samal ajal kõrval on eksole Kohvrimäng ja Jõekalda. Kaks sellist meelelahutuslikku konkurenti. Võtame näiteks lahti TOP 100, mis igal teisipäeval tuleb. VK on 41. kohal. Tunni keskmine, kui need kümned minutid ära jagada, siis on 8. Kui me oleme esimeses viiekümnes, siis see on juba super.

Kuidas te valite saatesse kõneisikuid? Milliste kriteeriumide alusel?

Noh tähendab see, et ta peab olema tundud, kas siis oma eriala ringkondades. Meil on kahe hooaja jooksul käinud vist üle kahe saja inimese kindlasti.

Siis on võimalikult vähe kasutatud, kindlasti mitte meie enda kasutatud. Meil on ainult 3-4 inimest käinud kaks korda. Esimene hooaeg määduis nii, et ükski esineja ei kordunud. See oli omaette printsiip.

Noh tuntus. Kahtlemata välised omadused, oskus vaielda või vestelda avalikult eetris, mis on väga oluline. Kui kutsud neli inimest ja üks nendest vaikib, siis on see minu süü. Sellepärast, et ma ta kutsusin ja see, et ma ei saand teda nagu rääkima. See on puhas saatejuhi süü siis. Aga mõni inimene ongi niisugune. Meil on olnud siin paar tükki sellist, kes ütleb, siis muneb kuldmine, aga pigem jätab need munemata. Et ta muneb neid kuskil mujal, mis teha noh. Vägisi lõugu lahti teha ju ei saa. Siis ma olen neid irriteerinud ja vahel lausa vihale ajanud. Tavaliselt saate algus ajab nad kõik niimoodi puhevile. Kui ma küsin noh ütleme niisugust inetut või no mitte selles mõttes, et inimlikult inetut, aga midagi intrigeerivat või irriteerivat. Mõne on see lausa jalust maha lõõnud, kuni saate lõpuni. Aga see on tema probleem. See ei ole midagi isiklikku ega allapoole võõd. Et see on mingisugune seik, mida ta on õelnud ja mida ta ei taha üldse nagu omaks võtta. Noh Lauri Leesiga oli saate alguses päris kõva konflikt. Ma arvasin, et ta tõuseb püsti ja läheb minema, aga ta ei läinud, hakkas selle asemel hoopis mind sõimama mõni minut hiljem.

Miks niimoodi läks?

Ma arvan, et tal oli kaasas poliitiline tellimus oma erakonnalt, et...Ei noh, küsimus oli süütu, midagi *a'la*, et miks õpetajal on vaja olla erakonnas. Seepeale kähmas ta mulle, et kas me tulime sellest siia rääkima. Ma arvan, et üldse kui inimene selliselt reageerib, siis väga suurt tema sisemist intelligentsust see ei näita. Ta on rohkem poliitik, kui....ja kui sa oled poliitik, siis sa ei tohi olla nii haavatav jne. Niisuguseid mänge on huvitav mängida.

Nüüd te ärgitate ja otsite konflikti?

Kindlasti jah. Noh konflikti või vähemalt midagi, mis nagu käivitaks inimesi...Neid ei ole raske välja mõelda, eriti kui sa nagu mõtled, mida ta on kirjutanud või mõelnud või...mõned faktid tema minevikust. Noh, Laaneotsa käest küsisin, kuidas saab

punapolkovnik olla Kaitseväe juhataja ja kas enda sees mingusigust sisemist konflikti ei teki. Väga tore inimene, väga hästi vastas ja ei mingit probleemi. Mõnda ajab kohutavalt närvi niisugune asi.

Niiet Te alguses küsite mõne ärgitava küsimuse ja...?

Jah, esiteks seepärast, et saade nagu stardiks. See on nagu oluline, et ei hakka uinamuinaga pihta, vaid et kohe stardiks ja, et inimesed nagu läheks kergelt lõkendama. Ja mõned lähevad kohe väga lõkendama, mõned naeravad. Aga, aga saate peab käivitama jah. Sest, et viiskümmend minutit tundub pikk aeg, aga tegelikult ei ole ta midagi pikk aeg. Mul ei ole lihtsalt aega! Omal ajal öeldi, et ma olen väga üülbe ja karm AK intervjuusid tehes, aga see oli puhtalt kinni ajas. Mul oli neli minutit aega, kui ma hakkasin sissejuhatavaid küsimusi esitama, on see neli minutit läbi juba. Et tuleb noh tempo üles ajada.

Milline on Teie, kui saatejuhi roll saates?

Mina olen see katlakütja, kes hoiab tuld üleval. Suunan, et ei valguks laiali. Ma tean, kuhu ma lõpuks tahan jõuda või, millistel teemadeni või ma tean, et mis tingimata missugused küsimused peavad saatest läbi käima.

See sõltub saate teemast küll, aga kas on ka selliseid üldiseid eesmärke, kuhu saade jõudma peab?

No ikka, nagu intervjuu puhulgi, on algus ja lõpp ja on kulminatsioon või on meid mitu. Ikka on, ma enam-vähem panen selle liini panen silmades endale paika. Et kuidas ma sinna jõuan, see on teine asi, et see sõltub sellest, kuidas nad räägivad ja, kuidas ma pean n-õ katla alla tuld viskama või neid maha rahustama, mis iganes. Noh, mul on selleks ju mitmed vahendid, mitte ainult küsimused, vaid võtan vahepeal telefonihelistaja. Vahel olen lasknud tal oodata 10-15 minutit, sest ta ei sobi mulle saatesse sel hetkel, kui ta helistab. Studios toimub nii palju huvitavat, et...No mõned helistajad on ka loobunud, panevad toru hargile ja pärast kaebavad meie peale. A ta ei sobi mulle saatesse. Ma tean, mis ta tahab rääkida ja samamoodi on e-mailide ette lugemine – loen siis, kui on sobiv hetk.

Te kaasate saate diskussiooni televaatajaid andes neile võimaluse saatesse helistada, meilida ja kirjutada saate veebileheküljele kommentaare. Kuidas see täidab oma eesmärki?

Mõned tuttavad head ajakirjanikud ütlevad, et kuule ära võta neid helistajaid üldse, see segab kuulmast ja katkestab studios olevat huvitavat juttu. Teine asi on nagu see, et see on nagu omaette fenomen. Esiteks ta annab otsesaate efekti, kogu aeg on kõigil meeles, et see on otse ja keegi ei mängi ja keegi ei saa midagi tagasi võtta ja samas annab ta niisuguse noh, studiosolijatele ka, et ahah, ma rääkisin seda, äkki keegi ütleb mulle, et kuule see ei ole nii, et see nagu distsiplineerib ja teiseks ta annab mulle vormiliselt mängida. Et ma võin lasta helistajal...või meili üldse ette lugeda, või lugeda see ette alles poole tunni pärast või noh täpselt nii nagu mulle sobib. Mul on kogu aeg ju saate ajal peas valikud – kas teha üks otsus või teha teine otsus. Sellest sõltub nagu saate kordaminek tegelikult. Sõnaline kordaminek, pilt on omaette.

Aga kas see ei ole eesmärk omaette, et kui keegi helistab saatesse, et kohe võtta telefon ja lasta ka televaatajal oma arvamus kuuldavale tuua? Sest Te ütlete, et saade on interaktiivne ja Te julgustate inimesi saatesse helistama.

Ei, ei...Ma tean enam-vähem, mida ta öelda tahab öelda ja millest ta tahab rääkida. Ta on seda öelnud. Muidugi kahjuks inimesed hakkavad väga tihti heietama. Esiteks Eesti inimesele ei ole üldse omane helistada kuhugi saatesse ja kui ta helistab seal, siis on see üks ring inimesi. Kui ta eetrisse pääseb, siis pooled neist hakkavad heietama, *point'*ini jõuavad alles teisel minutil noh. Siis on...meil on kokkulepitud niimoodi märksõnadega, puldiga ja heliga, et kui mina ütlen talle „aitäh“, siis tõmmatakse maha ja keegi ei hakka enam edasi kuulama. Ma ise lahendan selle olukorra. Kui ma tõmban ta inetult eestrist maha, siis ma noh vabandan või midagi ütlen, aga igaljuhul me ei raiska enam saate aega.

Te ütlete, et on teatud kontingent inimesi, kes saatesse helistavad. Kes need on?

Ma ei tea, enamasti ju helistavad ikkagi vanemad inimesed, elukogenenumad võibolla julgemad. Mõni helistab ja ütleb, et tahab rääkida sel teemal ja kui pääseb eetrisse, siis hakkab rääkima hoopis mingit muud juttu. Selle tõmbame julmalt maha. See ei ole tsensuur, see on saate huvides. Viimases saates mul oli õudsalt kahju, üks naine hakkas meie saate kaudu otsima küüditamisel kaduma läinud sugulasi. No, kurb jah, kohutavalt kurb lugu, aga me ei saa seda kuulata, me ei saa kuulata ühe inimese lugu. Kusjuures tal oli ka meie jaoks oluline *point* olemas – küüditaja, kes tuli ja ta minema viis ja sugulased laiali löi. See oli eestlane, ta teab siamaani, kes see on. See sai ära öeldud pärast, aga läbi suurte kannatuste. Saate aeg venib ju, samas see ei ole kummist ju. See on see otsesaate valu ja võlu.

Kas on nii, et saatesse helistajad takistavad saatel edasi minna?

No mõne meelest takistavad. Minu meelest aitavad. Nad aitavad mul nagu saate ideed ellu viia.

Interaktiivsuse ideed?

Jah. Ja sissehelistajaid on, ma ei tea...Meil toimetaja (Epp Ehand – toim.) võtab neid vastu, saab sõimata kogu aeg. Et neid helistajaid on tegelikult kümnetes, noh eetrisse saate jooksul pääseb kolm kuni viis helistajat. Et lihtsalt, noh, kui on natuke filosoofilisem teema, kus inimesel n-ö isiklik kokkupuude puudub, on helistajaid vähem. Aga, kui sa annad nagu hambusse väga pragmaatilise, väga sellise paljusid puudutava teema, noh näiteks nagu liiklus oli meil, no siis oli nii, et telefoni toru ei saanud üldse käest äraagi panna. Igaüks hakkab oma lugu rääkima, kuidas politsei neile liiga tegi. No sellised tuli kohe kõrvaldada, sest me ei lahenda juhtumeid, me räägime põhimõttest.

Kuidas Te hindate üldiselt saadet?

No vahel ikka ajab nutma, aga vahel enamasti on nagu ikka normaalselt läinud. Kuna kogemust on niivõrd palju ikkagi. Olen siin majas olnud mingi kolmkümmend aastat. Ja raadios samalaadseid asju teinud. Siis sisetunne ütleb alati üsna täpselt ära, et kas saade õnnestus või ei õnnestunud.

Kas midagi tuleks muuta ka, näiteks kasvõi saate ülesehituse aspektist?

Midagi tuleb kindlasti muuta. Noh, aga mitte hooaja keskel. Laseme selle hooaja, viimased kümme saadet ära teha ja siis on suvi...ja siis sügisest on tellitud saate jätkumine. Midagi peab muutma.

Veel ei ole mingisuguseid uusi ideid mõttes?

Ei tea, ja ega kui on, ma ei tahaks nendest rääkida. Ilmselt saate algusega tuleb midagi ette võtta. See, mis alguses oli huvitav noh ammendab end lihtsalt.

Mida Te peate silmas saate algusega?

Külaliste tutvustamist. 65 saadet on tehtud ühtemoodi, no enam 65 ei tee samamoodi. Samas jällegi annab külaliste tutvustamine annab ka sellise alguse ja hoo sisse, et seal ma olen ka otsinud, mis nad on öelnud või kirjutanud. Kõige sellisemad magusamad, noh kõigepealt saate teemasse puutuvad, aga teiseks ka kõige niisugused intrigeerivamad asjad kohe kätte. Et kohe on selge, millest tuleb juttu, kohe on selge missugust positsiooni see inimene esindab ja kõik selle me saame kätte mingisuguse minut, minut kahekümnega. Et selles mõttes on ta hea, aga samas on ka mingit muutust vaja.

Kas saade järgib oma algset plaani? On midagi muutunud?

No ma usun küll, et järgib. No päris algusest on ikka muutunud. Noh nagu ikka saated loksuvad paika. Alates komnendast saatest muutus see nagu päris endaks. Kuigi kõige ägedam andmine stuudios käis kas teises või kolmandas saates, aga see sõltub ainult esinejatest. Kutsu Aasmäe ja Gräzin kohale ja sa saad niisuguse show, et...või mingisuguse Juku-Kalle Raidi. Aga neid on niivõrd vähe, nad on niivõrd markantsed, et sa ei saa neid kutsuda igasse saatesse. Siis nad hakkavad juba teistsugust efekti tootma.

Näiteks David Vseviov on mitu korda käinud, Ilmar Raag...Kas see tuleneb sellest, et sobivaid inimesi leidub vähe Eestis?

No ikka. Osalt kindlasti. Kui me oleksime Saksamaa, siis me võiksime külalisi võtta ju lõpmatuseni. Aga sageli, kui me saate koosseisu valime, me paneme kokku nagu mosaiiki. Üks kild peab teiseга sobima, mitmes mõttes. Kõige kaugem põhimõte on see, et me oleme üritanud ikkagi naisi saatesse saada. Naise osalemine saates annab juba teistsuguse olemise, kui seal on neli lipsustatud pingviini. Ma enamasti ütlen, et ärge kirikuriides siia tulge, see ei ole see saade, et see on asjalik arutelu saade. Aga, põhimõtteliselt me paneme mosaiiki kokku jah. Ja, kui ta sobib ja, kui me näeme, et ta on saates käinud, aga asendust talle nagu ei ole, me ei leia teist samaväärset, siis me võtame ta uuesti. Aga kaks korda on ka maksimum kahe hooaja jooksul. Avastamata talente on ikka päris kõvasti veel.

Millised saated on programmis paremad, või ei anna neid siinkohal võrrelda? Kas Vabariigi kodanikud on ainulaadne?

Teist sellist ei ole. Teist sellelaadset saadet kindlasti ei ole.

Foorumis on natukene sarnaseid jooni, aga see on ikkagi poliitiline saade, mis võtab poliitikuid saatesse...?

Jah, Foorum on poliitika saade ja väga paljuski parlamendi saade, koalitsiooni ja opositsiooni kokkusaamise koht, mis on n-ö telemaastikul nagu *must*, et see peab olema

eksole, aga samas on ta väga tihti sama koosseisuga, ülitihhti. Ja need vennad, kes sinna tulevad, või naised, tunnevad üksteist läbi ja lõhki ja see annab asjale sellise...no see ei tule alati kasuks. Nad tulevad kohale ja nad ei viitsi vaielda, sest nad on päev otsa vaielnud. Vahel tekib jah see, et nad ütlevad teravusi ja, aga väga sageli on nad nii tuttavad, et see on nagu oma naisega või oma mehega...sa tead kõike, mida ta ütleb. No mida sa vaidled? Ja selles mõttes meie saates need kooslused ei ole kunagi koos olnud ega vaielnud. Ja noh meie ei ole poliitikud, me kasvatame kodanikuühiskonda, see on nagu eesmärk eksole ja üks on see, mida me esimese hooaja eel nagu endale sihiks seadsime, oli see, et eesti on liiga väike maa, et inimesed saaksid jääda oma liistude juurde. Seepärast me ärgitame inimesi n-ö kõrvalaladelt kaasa mõtlema sel teemal, mis me ette paneme. Noh David Vseviov ei rääkinud meil mitte Venemaa ajalooost nagu ta on harjunud, vaid me rääkisime Pronksiöödest, me rääkisime juudi küsimusest temaga ja noh näiteid võib veel tuua. Et inimene ei tule oma töölaua tagant, oma professioni juurest ja ei hakka meil sama asja rääkima. Ei, ta räägib siin mingisugusel teisel eluteemal, millest tark inimene on võimeline rääkima. Et me ei lähe töölepingu seadust arutama, see nõuaks spetsialisti, või tuumatehnoloogiat eksole või tuumaelektrijaam Eestis. Me arutame seda üldiselt. Aga me valime sellised teemad, kus saavad paljud inimesed kaasa rääkida.

ERR arengukavas on öeldud, et avalik-õigusliku ringhäälingu eesmärk on avalikku mõtteruumi kujundada ja seda arendada.

Ongi nii kirjas või? Ega ma ei ole seda lugenud. Ma selliseid dokumente ei loe. See ei ole meile. See on rohkem poliitikutele.

Aga, mis Teie arvate, kui hästi saab ETV selle ülesandega hakkama?

No, aga see ongi selleks loodud. Ma ei tea, kas ta saab hakkama, seda peavad teised otsustama. Aga, kui see on eesmärk ja vaadatakse, siis ilmselt mingil määral saab hakkama. Sest ma tean, et saadet vaadatakse. Inimesed saadavad meile ja...Mis mind väga rõõmustab on see, et väga palju vastukaja on mitteamonüümne. Paljud pakuvad ka end saatesse lausa, öeldes et nad esindavad tavalist Harju keskmist mõtlemist. Ja noh igasugused tuttavad sõbrad, ka poliitikute tuttavad...Noh ma usun, et igat paska ei hakata vaatama. Täheandab ei viitsi ju. Ümberringi tuleb niivõrd palju infot, niivõrd palju on huvitavaid saateid, telekanaleid. Kui reede õhtu kell kaheksa istub maha ja vaatab saadet kaheksakümmend tuhat inimest, siis midagi seal on. Inimestel ei ole vaja mingisugust Kohvrimängu, n-ö meelelahutust.

Lisa 3.2. Epp Ehand

Esmaspäeval, 30. märtsil 2009-05-06

Tema kabinetis telemajas

Mis on saate eesmärk?

Ärgitada arutelu ja diskussiooni. Julgustada inimesi kes ei ole elukutseliselt poliitikud või ei esine meedias, et nemad ka võtaksid sõna kõikides küsimustes, et meil ei pea olema tingimata arst, et meil siin teemal arvamust avaldada.

Kui hästi saade seda eesmärki täidab?

Eesmärki täidame erinevate arvamusiidrite kutsumisega saatesse ja ka võimalusega inimestele, et saab sinna helistada, meile saata. Nendest on mingi valik, mis pääseb eetrisse. Et see võiks julgustada inimesi erinevatel teemadel kaasa mõtlema.

Kas saates on eesmärgiks pigem tekitada konflikti, arvamuste paljusut või jõuda konsensuseni?

Meil on eesmärk erinevate arvamuste väljatoomine ja argumenteerimine, et see on väärtus. Et mida rohkem erinevaid arvamusi seda parem.

Kes on saate sihtgrupid?

Pigem on kõigile mõeldu, ta peaks julgustama kõiki inimesi kaasa mõtlema aga ilmselt see reaalne vaataja on ühiskonnahuviline inimene. Tegelikult juba põhivaatajad on sellised, kellel mingi huvi nende ühiskondlike teemade vastu on ja siis ta vaatab seda. Need inimesed on ma arvan üle keskmise haridustasemega, vaatavad kindlasti üsna palju meediakanaleid, loevad ajalehti.

Kui palju loete/jälgite ja ka arvesse võtate tagasisidet saatele?

Ses mõttes, et enamasti, kui inimesed kirjutavad või helistavad saatesse, siis nad tahavad mingil teemal kaasa rääkida eks. Aga alati on ka mingi osa kommentaare saate ja selle korraldamise kohta. Et mõnele inimesele ei meeldi saatekülaline, selle juht, see et ta ei pääse kohe otse-etrise. (Enne otse-etrise pääsemiseks ma räägin nendega, et see peab olema mingi huvitav vaatepunkt, mida ei ole varem välja öeldud. Muidu ei ole mõtet eetriaega raisata). Üldiselt pahandajate osas me ei ole reageerinud. Saatejuhti ei ole hakanud vahetama ja noh saatekülalisi ka, kui nad on kellegil isiklik kriitika, et seda me ei ole arvestanud. Mõned inimesed on pakkunud saate teemasid. Seda oleme osalt arvestanud.

Kas oskate mingi näite tuua?

Tihti on need mõtted tulnud mingitelt organisatsioonidelt.

Aga eraisikutelt? ühe pakkus välja Mark Soosaar. Tihtipeale mitmete inimeste mõtted ja ideed kuhjuvad ja lõpuks jõuame saateni. Näiteks teema eelmine kevad tervisespordist, tervise hoidmisest ja hoolimisest. Rahva tervise ja püsijäämise võimalused. Inimesed olid mõtteid avaldanud ja üks Rein Taagepera artikkel andis ka mõtte ja ajendas.

Kas saade püüab avalikkust ka harida, hoida kursis ja pakkuda ekspertarvamusi?
Natukene ikka, poliitikuid me natuke isegi väldime, sest ETVs on ka saade Foorum, mis on mõeldud poliitilise arutelu jaoks. Me püüame olla piisavalt erinevad foorumist. Enamjaolt väldime, aga mõnikord võtame nt, parlamendipoliitikuid vahel mingil teemal rääkima, enamasti on eksperdid või avalikkuses silmapaistvad inimesed.

Kuidas, milliste kriteeriumide alusel valite saatekülalisi?
Valime selle järgi, et teemaga kuidagi haakuks, on ta siis midagi öelnud või kirjutanud sellega seoses. Mis on silma jäänud, et tal oleks suhe teemaga. Siis vaatame, kui hea esineja ta on. Mõned inimesed, kes suurepäraseid artikleid kirjutavad, ei ole väga head esinejad. Hea esineja on tähtsuselt teine kriteerium.

Mil määral annab saade ainet otsusteks ?
Otseselt seadusi muudetuid ei ole. Kindlasti on avaliku arutelule kaasa aidanud, aga otseselt järelemit ei ole olnud.

Kuidas valite saate teema?
Kui on midagi päevakajalist, mis meie formaati sobib. Meile sobivad sellised teemad, mille kohta iga inimene oskab arvamust avaldada, mis on piisavalt üldhuvitavad. Me ei aruta kitsaid asju. See on põhimõtteline asi, tihti väärtushinnangute küsimus. Et enamusel inimestest on asja suhtes seisukoht. Vahel on teema mis ei ole päevakajaline. Näiteks? Tervise teema oli üks.
Noh mingit konksu me ikkagi otsime mis annaks põhjust millestki rääkida. Näiteks laste turvalisus, mille motiiviks oli tühermaalt leitud laps. Mingi päevakajaline sündmus on tõukeks.

Mis Te arvate, kuivõrd olulised on saateteemad vaatajatele?
Selle järgi me valimegi neid, et need oleks üldhuvitavad teemad, mitte kitsad, millest inimene ei oska midagi arvata.

Kas pigem sotsiaalsed teemad on inimestele lähedasem kui poliitiline teema?
No nt. see liiklusteema, kus oli 180 kirja kirjutatud. Telefon enamasti kogu aeg helises Olenemata teemast on telefon kinni. Samas ainult üks inimene võtab vastu.

Saate vaadatavus....Iga reede vaatab saadet umbes 8%, on see hea tulemus?
Ma arvan et see on päris hea tulemus. Uudistel on kuskil 12,13 % . Ma arvan, et 8 on hea. Kui ta oleks näiteks pärast uudiseid, siis võiks ju rohkem püüda, et oleks 10 või 12. Aktiivsemad inimesed on reede õhtuti endale ka tegevust leidnud. Saate meeskond on teinud ettepanekuid saate aega ettepoole nihutada, aga seniajani ei ole seda võimalust leitud.

Kas interaktiivne arutluskeskkond täidab oma eesmärgi?
Oleneb teemast. Minu arvates iga saate puhul isegi, kus on vähe kirjutajaid on paar väga huvitavat või asjalikku kommentaari. Mõned inimesed lihtsalt kirjutavad, et mulle meeldib see ja mulle ei meeldi see, aga alati on selliseid kommentaare, kus on mingi huvitav kogemus inimesel või, et mingi sellised sisukad ettepanekud või on ta ise

väikestmoodi ekspert, kas hariduse teemal või näiteks mõni õpetaja või...et..ma arvan küll, et see on huvitav ja inimesed ka ise kommenteerivad üksteise mõtteid, keegi vastab kellelegi ja seal hakkab mingi oma elu. Et iseenesest võiks seda ju kuidagi veel modereerida või sealt jätkada mida pärast, aga selleks nagu ei ole jõudu.

Kas inimesele antud aeg oma arvamust kuuldavaks teha, on piisav?

Jah, ma arvan küll.

Mitu inimest umbes saab eetrisse? See oleneb täiesti sellest, kui palju on huvitavate mõtetega helistajaid. Et kõik need, kellel on mingi oma põnev vaatenurk, mida tasuks teistega jagada, siis need ka eetrisse pääsevad, aga et noh ongi nii et esimene huvitav kõne juhtub siis, kui pool saadet on läbi. Siis tekibki see, et kõigepealt tuleb oodata natukene kuni saatejuht võtab ta, siis oleneb kui pikalt temaga räägitakse, siis ma saan hakata järgmisi kõnesid vastu võtma. et ses mõttes et 3-5, 2-5, sõltub saatest.

Kas saates võiks midagi muuta paremaks, on ideid tulevikuks?

Jah ikka saab paremini. Aga praegu konkreetset ideed ei ole. Omavahel me küll räägime asju aga midagi konkreetset ei ole mida muuta.

Kas saatel on ka mingisugused takistused?

Saate aeg on ühtepidi segav, kuna esiteks vaataja tegeleb millegi muuga ja teiseks ka saatekülalised on tihit seotud reede õhtul veel erinevate tegevustega ja siis ei saa tulla need, keda me ehk esimesena kutsuma, mistõttu võib tulla teine koosseis.

Kas ETV programmis on ka paremaid saateid või siis Vabariigi kodanikud on ainulaadne, mida ei anna võrrelda nt. kasvõi Foorumiga?

Foorumiga me oleme ses mõttes sarnasem, et mõlemad on jutusaated ühiskondlikel teemadel, aga erisus ongi see, et kui Foorum on sellise poliitilise debati koht, siis meil on rohkem igamehe debati koht, kus studios on meil põhiliselt sellised arvamusiidrid ja eksperdid ja sõna sekka saavad öelda kõik.

Kas saade järgib oma algset plaani?

Alguses me kujutasime ette, et me saame võtta ühes saates erinevad teemad läbi, et natuke seotud teemasid, et nt. räägime liiklusest ja meditsiinist. Et võime panna erinevad asjad kokku ja siis samad inimesed saavad erinevatel teemadel rääkida. See siiski ei toiminud, kuna tund on ikkagi lühike aeg. Kui meil on kolm-neli inimest, siis juba nende tutvustamine võtab aega ja see sissejuhatamine ja...Alguses ei kujutanud ette telefonide ja kirjade haldamist, et ma suudan neid hallata.

ERR arengukavas on öeldud, et avalik-õigusliku ringhäälingu eesmärk on avalikku mõtteruumi kujundada ja seda arendada. Mis Te arvate, kui hästi saab ETV selle ülesandega hakkama?

Ma arvan, et päris hästi, Selles mõttes, et selle funktsiooni täitmisel meie saade on kidlasti oluline, aga ma arvan, et ta ei täida täies ulatuses seda funktsiooni, et siin on mitmed teised ETV saated, mis tegelevad rohkem meelelahutuslikumate teemadega või siis Foorum, puhtalt poliitilise debatiga. Et Vabariigi kodanikud on siiski üks kild avaliku

arvamuse kujundajast, et ETV-l ongi mitmed saated ja meie saatest jäävad mingid teemad välja.

Lisa 3.3. Krista Rannamäe

Esmaspäeval, 30. märtsil 2009

Tema kabinetis telemajas

Mis on saate eesmärk?

Ma arvan, et arutleda Eestis väga aktuaalsetel ja elanikkonda huvitavatel teemadel. Kui Foorum kasutab poliitikuid, siis meie oleme üritanud leida n-ö teistsuguseid esinejaid. Meil käib sellealaseid spetsialiste, noh oleneb teemast. Meil on tihti olnud näitlejaid, kunsti ja kultuuriinimesi. Võibolla, et teises laadis.

Kui hästi saade täidab eesmärki?

Mina arvan, et päris hästi. Nii, mille põhjal ma seda ütlen? Inimeste vastukajad – pärast saadet tuleb päris palju meile. Saatesse saab kirjutada ja helistada. Nagu Te ise näete, et telefoni kõnesid ju on. Kusjuures nemed valitakse suure hulga kõnede hulgast välja. Mõnedes on rohkem, mõnedes on vähem helistajaid. Vahel on nii, et telefon vahetpidamata heliseb.

Kui rääkida vaatajanumbrist, siis me oleme eetris reede õhtul, kus kõrvalkanalitel kahes ja kolmes on niisugused meelelahutuslikud saated lausa. Niiet me saame ikkagi päris normalse vahel, isegi 8,9 protsenti vaadatavust. Vahel ka vähem. Mulle tundub järeלקajade ja vastukajade põhjal, et ajalehed tsiteerivad saadet. Ma arvan, et ...kui lihtsalt inimestega rääkida. No paremat saab alati teha, selles ei ole üldse küsimust, aga enam-vähem, kuidas ma mõtlesin, on ta sinna kanti, ma arvan.

Niiet siis tagasisidet Te saate. Kas loete ka netikommentaare saate kohta?

Eks me ikka loeme, oleme ju ise üles pannud kirja inimestele, et kommenteerige teemat. Vahel on need kommentaarid nii nagu on, aga üldiselt on päris palju asjalikke asju ka.

Kas Te võtate neid arvesse?

Noh eks me ikka kuulame jah, mõned tulevad saate ajal, mis on e-mailid ja telefoni kõned. Teisi loeme pärast saadet. Eks nad ikka jäävad meelde ja, et kui sama teemat või kui sama teemat teise nurga all.

Kas saates on eesmärgiks tekitada konflikti, arvamuste konflikti või jõuda pigem konsensuseni?

Ma arvan et saatejuht on niisugune, kes armastab, ma ei ütleks et konflikti, aga vaidlust ja erinevaid pooli, siis ikka. Meil ei ole ka midagi selle vastu, kui jõutakse konsensuseni. Samas, kui saates on kaks vastaspoolt, kes arukalt argumenteerivad ja diskuteerivad, on see ju väga hea. et me ei ütle ära, kui inimesed on eriarvamustel. Meil ei ole selle vastu midagi.

Kellele on saade mõeldud?

Me ise arvame et ikkagi intelligentsele inimesele. Ei ole tähtis, et ta oleks kõrghjaridusega, kuid inimene, kes tunneb huvi maailma ja Eesti asjade vastu.

Vanust me ei ole lahternanud. Oleme rõõmsad, kui vaatavad noored ja keskealsed, tööjõulistest inimestest rääkimata. Aga eks me ise teame, et põhivaatajaskond on pisut keskealsed ja natuke vanemad, kes sellise asja vastu huvi tunnevad. Ja kuna saade on reede õhtul, siis ei pruugi nad kodus olla, isegi kui see saade neile meeldib.

Mida tahetakse vaatajale pakkuda?

Huvitavat diskussiooni, võimalust kaasa mõelda aktuaalsetel teemadel. Võibolla ka teise nurga alt vaadata. Et, kui majandusest on juttu olnud. Kui Foorum istub poliitikutega riigikogu liikmete või ministritega, siis meie proovime leida natuke tesitsuguseid inimesi, küll ka majandusega seotud inimesi, aga see võib olla ka muult elualalt inimene, kes sellel teemal kaasa räägib.

Kas te püüate avalikkust harida ja kursis hoida, pakkudes ekspertarvamusi?

Jah eks me ikka tahaks harida.

Mil määral saade annab poliitilisteks otsusteks?

Ma ei oska konkreetselt öelda, kas tänu meie saatele on otseselt midagi muutunud, aga ma olen kuulnud, et poliitikud vaatavad saadet ikkagi võimaluste piires. Kui Raivo Vare või Toomas Luman pakuvad huvitavaid ja häid ettepanekuid, siis poliitikud võiksid selle kõrva taha panna ja ka kasutada.

Kuidas valitakse saate teema?

Me lähtume ikka sellest, mis on enim käsitletud teema. Me peame vaatama ka Foorumiga kordineerima. Muidugi on juhtunud, et teemad on samad olnud, aga siis n-ö alternatiivsete esinejatega. Aga me ikka proovime, nt eelmisel reedel oli küüditamise saade, seoses selle küüditamise aastapäevaga.

Kolmapäeval on otsuse kinnitamine?

Kolmapäev on põhiliselt, vahel ka teisipäeval. Kuid kolmapäeval kinnitatakse teema ja esinejad ja Aarne loeb reklaami.

Kes otsustavad saate teema üle?

Aarne ja Epp kohtuvad hommikuti ja vestlevad. Ma olen alati valmis kaasa mõtlema.

Mis on Teie roll saates?

Mul pidi alguses silmade ees olema kujundus, läksin Rene Vilbre ja kunstniku juurde. Ja kaameratöö, et need ju liiguvad. „Rääkivad pead“ ju huvitav ei ole. Tuli mõte teha liikuv saade.

Kas mujal ka nii tehakse?

Eks ma klõpsisin neid kanaleid, aga sellise täpse asja, eks ma vist tulin ise...aga arvata võib, et see on mitmest ideest kokku pandud. Ega ta jalgratta avastamine ole. Kõrval on assistent, kes paneb mitmenda kaamera jne.

Põhimõtteliselt olete siis teie kolmekesi saatega kõige rohkem seotud?
Pärast lisanduvad nt arvutigraafikud. Ekraanil, kus temaatilised pildid seisavad ja liiguvad, et ostin talle materjali, mida tema teeb. Aga toimetaja ja saatejuht on kõige rohem sisuga mestis.

Kuidas valite saatesse kõneisikud? Milliste kriteeriumide alusel?
Inimesed, kes valdavad teemad. Oleme proovinud, et ei oleks riigikogu liikmed ja ministrid, poliitikud. Vahel on ka olnud, sest kui ta on hästi atraktiivne ja on teada, et erakonnas ja poliitikas ei ole kinni, siis valime. Vaatame ikka atraktiivsust jah...inimene peab oskama ikka rääkida, kes on niisugune elav inimene. Siis meenutame, kas ta on kuskil sõna võtnud, siis üritame teda kutsuda

Kas on tekkinud inimesi, kes on mitu korda olnud?
Jah, sest Eesti on nii väike. Esimesel aastal me ei korranud, aga nüüd on minu meelest juba selle aasta jooksul inimene kordunud, sest valikuvõimalus on väike. Rahvaarv on juba nii väike.

Kuidas kaasatakse saate diskussiooni televaatajaid?
Noh alates kolmapäevast/neljapäevast hakkab käima saate reklaam, nad saavad sellele varem mõelda, mis tuleb. Nad teavad, kes on esinejaid, see võibolla tekitab neis mingisuguseid mõtteid. Kui aktiivselt saadet kuulavad, tekib kindlasti inimestel mõtteid selle kohta mida räägitakse. Mõni inimene tahab näiteks vastu vaielda esinejale. Saates tuleb tiitrina ja Aarne ütleb ka ise, et võib helistada ja kirjutada.

Kas interaktiivne arutluskeskkond täidab oma eesmärgi? Kas see on hea, et inimesed helistavad, on see positiivne?
Eks ta ikka on hea, kuigi olen kuulnud et paljud inimesed ütlevad et stuudios on nii hea arutelu, stuudios on nii huvitavad esinejad, miks te ometi lasete neil sinna helistada ja rääkida. Nad lihtsalt võtavad aega maha, et aega jääb vähemaks huvitavamatele esinejatele. Aga samas on olnud ka nii arukaid ja toredaid telefonikõnesid, et inimestel võiks ju olla üks koht, kus kaasa rääkida. Meie suhtume sellesse väga positiivselt. Me oleme ise selle välja pakkunud, aga vaataja seisukohalt on selliseid ja teistsuguseid arvamusi.

Kas te arvate et see aeg on piisav, mida te võimaldate inimestel rääkida?
Vaevalt küll, sest, et vahel, kui on huvitav teema, saade on lõppenud, telefon heliseb ja heliseb. Mõned inimesed on pahased, nad tahaksid rääkida oma lugusid. Kõik oma lugusid rääkida ei saa, sest esinejad on stuudios, siis tuleb välja valida just see kõige õigem. Mõni on pahane, et miks tema lugu ei olnud see, nagu ikka. Tegelikult nad

tahaksid rohkem rääkida, aga jah, kõik ei saa lihtsalt. Aga ma mõtlen, et üle 50 min. pikkuse saate kohta peaks see protsentuaalselt paigas olema, ma arvan.

Milline on Teie hinnang saatele? Kas tuleks midagi muuta?

Paremini saab alati, selle juurde me jään alati kindlaks. Et ma ei oska praegu öelda, mida muuta. Vahel mõne saatega ju tundub, et võiks ka teine osa olla, pikemalt aga siis ilmselt hakkaks venima. No saate aeg võiks olla parem, seda on siin telemajaski palju arutatud ja, kui programmi nüüd ümber tõstma hakatakse, et kas me ikka peaks olema reede õhtul. Et see on ju see aeg, kus inimesed tahaksid võibolla rohkem meelalahutusega tegelda ja väljas käia. Aga mis meisse puutub, siis alati on paremaid esinejaid leida, alati on stuudios huvitavamad diskussiooni tekitada võimalik, paremaid helistajaid valida või rääkimata sellest, et alati on võimalik paremat režiid teha. Kõike saab alati paremini teha, ei saa loorberitele puhkama jääda.

Aga selliseid konkreetsemaid takistusi?

Hetkel ei oska öelda, majanduskriisis...saadete rahad jäävad väiksemaks, st. seda, et ka võtteajad on väiksemad, montaažiajad on lühemad. Ma arvan, et meie kõige suurem viga on see, et me oma võtete ja asjadega, nt. rahvaküsitluse puhul, peaksime tõenäoliselt rohkem Tallinnast väljas käia. Me oleme üritanud, aga võibolla mitte väga piisavalt. Nüüd, kui rahasid enam ei ole.....Narva, Tartu, Pärnu, Saaremaa on siis rahvaküsitlusi, Kesk-Eestist.

Kas saade järgib oma algset plaani? Kas on midagi muutunud?

Laias laastus ikka jälgib, eks me midagi sellist mõtlesimegi.

Kas ja kui, siis millised on paremad saated ETV programmis?

Ikka on. Raske on võrrelda. Et saadete ja vaadatavuse võrdlemine on hästi mõttetu, et me ei saa ju võrrelda Vabariigi kodanikke ja Laululahingut. See ei tule kõne alla. Me võime Foorumiga võrrelda, aga ma ei tahaks ka seal sest Foorum täidab oma ülesannet ja see sõltub vaatajast kas teda huvitab rohkem selline ametlik seisukoht või kes siis tahab mõlemat kuulda. Isegi Välisilma ja Vabariigi kodanikke ei tahaks võrrelda.

On saade ainulaadne, Vabariigi kodanike sarnast ETVs ei ole?

No rohkem ei ole paregu jah. Venelastel on Vandekoda siiski esmaspäeva õhtuti. Olen kuulnud, et tehakse korralikult, kuid millegipärast venelased ETV vastu suurt huvi ei tunne. Ma arvan, et kõik teevad oma asja korralikult.

ERR arengukavas on öeldud avalik-õiguslik telekanal on avaliku mõtteruumi kujundamisel ja selle arengu eest hoolitsemisel tähtis institutsioon. Kui hästi saab hakkama saade Vabariigi kodanikud avaliku mõtteruumi kujundamisel ja selle arendamisel?

Paremini saab alati, aga noh eks me natuke saame. Ma arvan küll, et meil on arenguruumi. Me vähemasti üritame, anname endast maksimumi.

Kas on tulevikuplaane ka saatega seoses?

Praegu momendil ei oska öelda. Saade peaks jätkuma ka järgmisel aastal. ETV juhtkond arwab, et sellist saadet oleks vaja, niisugust diskussiooni saadet, seda enam kui Eestis ja maailmas on rasked ajad.

Kujundust veel lähiajal ei muuda. Majanduslikult ei ole ka see võimalik. Eks me ikka proovime teda paremini teha ja rohkem operatiivsemad olla, rohkem huvitavamaid esinejaid kaasata, jõuda rohkem Eestisse, igale poole, et ta näeks selline korralik välja.

Lisa 3.4. Andres Kuusk

Teisipäeval, 31, märtsil 2009

Tema kabinetis telemajas

Mis on saate eesmärk?

Vabariigi kodanikud sündis tegelikult ühest tipp-poliitiku lausest, mis kõlas umbes nii, et kultuuriinimesed võiksid jääda oma liistude juurde. Et see oli mingisugune lause, mis nagu ärritas, mitte ainult avalikkust, vaid ka meid kui, ajakirjanikke ja kuna samal hetkel oli Aarnel just formaadi otsingud pooleli ja oli teada, et ta saab oma saate, et siis me võtsime nagu sellest mõttest kinni ja mõte oli siis vastupidine, et Eesti on nii väike, et me ei saa ühegi inimese arvamust nagu prügikasti visata, otse vastupidi, et meil on väga paljud sektorid, kelle käest me muidu arvamust ei küsi ja sellest tulenevalt sündis siis Vabariigi kodanike idee, et targal kodanikul on oma arvamus mitmete teiste elualade kohta. Kas ta on siis kirjanik või insener või õpetaja, aga, et tal on ka oma arvamus poliitiliste protsesside suhtes jne, et see oli nagu see mõttekäik, kuidas see saade sündis.

Aga, kui hästi saade siis täidab oma eesmärgi pakkudes diskussiooni?

Noh, siin on natuke nagu lugu keerulisem, kuna teda tuleb tegelikult vaadata komplektis Foorumiga. Ehk see teemade planeerimine toimub nagu nii, et oleks olulised nädala asjad kaetud ja nagu kokkuvõttes nad peaksid moodustama komplekti, et kui Foorum hakib kolmapäeval läbi teema poliitilisest lähtekohast, siis tegelikult võib Vabariigi kodanikud võtta sama teema ja käsitleda seda samal nädalal, aga koos arvamusliidritega. Meil on paaril korral ka seda juhtunud, et sama teema on. Seetõttu, ma arvan, et seda tuleb võtta komplektis koos Foorumiga. Aga, kuidas ta on oma eesmärgi täitnud...Kõige raskem asi selle asja juures on see, nii naljakas, kui see ka poles, ikkagi ühtlaste saatekülaliste leidmine. Kasvõi viimane näide see, et noh ma arvan, et Merle Karusoo rääkis umbes 60% saateajast, mis iseenesest oli väga kihvt, ta oli väga hea leid seal saates, aga hästi keeruline on leida selliseid võrdseid, aga ka üllatusmomendiga külalisi saatesse. et noh ma arvan, et paljude vaatajate jaoks ei olnud enam üldse meeles, et Merle Karusoo on teinud selleteemalisi lavastusi. Et ma arvan, et üldjoontes on õnnestunud. Aga meil on teatud kvaliteedi kõikumisi aeg-ajalt seoses külaliste valikuga, et seal on alati see dilemma, et noh kas näiteks Meelis Atonen on pigem Foorumi külaline või pigem Vabariigi Kodanike külaline. Et ta on justkui poliitikast taandunud, samas ta on nii värskest tipp-poliitikas olnud, et kõik saavad aru, et ta on tegelikult veel poliitik. Et siin nagu on neid piiripealseid juhtumisi.

Kellele on saade mõeldud?

Sihtrühm on ikkagi täiskasvanud poliitikast ja ühiskonnaelus toimuvast huvitatud inimesed. Et selles mõttes ma pean tunnistama, et tegelikult on Eestis see sihtrühmade seadmine mõnes mõttes veel lapsekingades. Et me defineerime sihtrühmi vanuse ja siis veel mõne näitaja järgi, aga me ei ole sellega jõudnud sinnamaile, et me kvalifitseeriks vaatajat A,B,C inimeseks ja üks nendest oleks näiteks kõrgharidusega n-ö arvamusiider, arst jne. Et sellist täpset sihtrühma tegemist meil Eestis ei tehtagi. Niiet, kui küsimusele täpselt vastata, siis sihtrühm on täiskasvanud poliitikahuviline või ühiskonnaelust huvitatud inimene.

Mille poolest Vabariigi kodanikud erineb saatest Foorum?

Peamine erinevus on, et Foorumis on poliitikud ja Vabariigi kodanikes on arvamusiidrid.

Mis Te arvate, millisel määral annab saade poliitilisteks otsusteks või otsusteks üldse? Kui mõjukaks Te seda saadet peate sellest aspektist lähtuvalt?

Noh mõjususe hindamiseks kõige lihtsam võimalus on *googeldada* ja vaadata, kui palju saadet tsiteeritakse. Et saate tsiteeritavus on väga suur. Noh teine näide, mis annab indikatsiooni on saatejuhtide tuntus ja populaarsus. Vaieldamatult Aarne on oma isikult juba selline usaldusväärne sisendav.... No ma väga loodan, et annab, et kuigi Eesti poliitika kipub olema viimasel ajal ikkagi rohkem ja rohkem selline...noh mõnes mõttes on see professionaalsuse tunnus, et asi otsustatakse mingites ringides ära, aga teisest küljest on see ka nagu võõrandamise tunnus. Ideaalis, kodanikuühiskonnas peaks andma Aarne saate sugune saade justnimelt platvormi poliitilisteks otsusteks. Aga kuivõrd see reaalsuses toimub, ma arvan, et ma oleks väga optimistlik, kui ma väidaks, et poliitikud tõepoolest langetavad otsuseid selle põhjal, aga mingisuguse arvamuse kujundaja on ta kindlasti märgilise tähendusega saade. Et noh, ta on ikkagi üks selline saade, kus on olnud diskussioon, siis ma olen korduvalt ikkagi kuulnud, et erinevates ringkondades ja ka noh meediast lugedes, et „Kas sa lugesid seda?“ või „Kas sa vaatasid seda?“ Kas sa kuulsid, mis seal öeldi?“ Et seetõttu on ta ikkagi kindel mõju olemas, ma usun.

Kuidas Te mõõdate saatejuhi populaarsust?

Kas see oli mingi osa sellest tuntuuse küsitlus oli ja siis oli positiivne ja negatiivne skaala oli ka seal juures.

Kas seda tegi EMOR?

Vot ma nüüd ei mäleta, millise küsitluse juures see oli, aga ma tean et mulle on saadetud pärast sellise küsitluse esitlust.

Kas ETV on inimestele usaldusväärne kanal?

Jah, see on küll üks küsimus, millele võib vastata ilma kõhklemata. Meil on siin erinevatel aegadel olnud usaldusväärne kas presidendi järel või me oleme olnud lausa kõige usaldusväärsemad, et see on nagu väga konkreetselt uuritud.

Mis Te arvate, kuivõrd olulised on saateteemad inimestele?

...No meie viimase saate põhjal käivitus uuesti arutelu, et kas meil ikkagi on piisavalt põhjalikult dokumenteeritud ja salevstatud küüditatute lood. Et selle põhjal, kui palju

inimesi helistati saatesse ja tahtsid oma lugusid rääkida, et see on nagu üks näide, kui oluline see saade on inimestele ja, et ta tõstatab õigeaegselt õigeid teemasid. Et praegu lühiperspektiivis on ka olnud lihtsam, kuna õhk on poliitikast paks ja õhk on probleemidest paks. Et võibolla siin mingitel tõusuaegadel oli isegi keerulise...Et praegu mängib elu mõnes mõttes teemad ise kätte. Et kogu see majanduskeskkond, toimetulek, inimeste mure sellega seoses. Et ma usun, et nad on tõstatanud päris häid teemasid. Kuidas inimesed näiteks psühholoogiliselt toime tulevad majanduskriisiga. Väga oluline teema.

Kas praegusel majandusolukorral on oht muuta Vabariige kodanikke ka rohkem poliitiliseks? Või ta ikkagi jääb sinna põhimõteteliste teemade üle arutlejaks?

See on selles mõttes keeruline küsimus, et palju meil on võimalik lahendada poliitikat nagu tavaelust, et see on see sama, et Teeme ära seltskond räägib ühes külas aia värava kordategemisest, siis tegelikult on see ka poliitiline küsimus, kohalikul tasandil. Aga, et kas on poliitilisemaks muutunud. No...ega selles mõttes Vabariigi kodanikud ei ole jah mingisugune takkakiitmise saade, et ta on ikkagi selleks, et arutada, vaielda läbi ja noh mõnes mõttes anda noh teedekaardi poliitikutele ette, mille põhjal otsuseid langetada. Iseasi, kuidas realselt välja näeb ja toimib. Aga otseselt poliitikasse ju Vabariigi kodanikud ei sekku. Nad ütlevad küll, kui selle kodaniku arvates või tolle kodaniku arvates on midagi poliitikas, majanduspoliitikas või kusagil mujal poliitikas valesti. Aga meie poliitikat ei tee.

Saate vaadatavus on umbes 8%. On see hea näitaja?

Seal on see probleem, et tegelikult on reede kell 8 väga halb telekavaatamise aeg. Üldvaadatavus või siis inimeste arv teleka ees on väike, mistõttu sealt koguda mingisugust suurt numbrit on keeruline. Teistpidi või alati ju filosoofiliselt küsida, et mis on edukas saateprojekt. Et...kui 10% on selline minu definitsiooni järgi selline hitistaatus, et üle 10% on sellised nagu väga edukad projektid. Et siis tegelikult kõik projektid, mis on sinna lähedale, 8-9%, on ikkagi ligi sada tuhat vaatajat. Et see tähendab ikkagi, et ta jõuab ikkagi väga suure hulga inimesteni ja see on üldse huvitav dilemma saate edukuse ja reitingu koha pealt. Et see on nagu püsiv vaidlus televisioonis, kas eesmärk peaks olema kvaliteet või reiting. Või kas nad on üksteist välistavad mõisted või kas nad mingil juhtumil nagu toetavad üksteist. Et noh kõige parem näide on Pealtnägija, kus on täiesti hea kvaliteet ja on nagu väga hea vaadatavus. Teine näide on näiteks Välisilm, mis on väga hea saade ja vaatab 5-6% ja, kui küsida, kas see projekt on edukas, siis vastus on, et kindlasti on edukas kuna ta kindlasti püüab suure osa oma sihtrühmas, mis on ilmselgelt kõrgharidusega täiskasvanud välispoliitika huviline. Et kui nagu seda arutelu jätkata, siis ma arvan, et reedel kell 8 võtta 8% ma arvan, et see on väga hea, sest kui ma rääkisin saate mõjususest ehk siis tsiteeritavusest, siis see on väga hea. Inimesed räägivad, meedia kirjutab, ühesõnaga toimib.

Kuidas interaktiivne arutluskeskkond, mida on taotletud toimib? Kas see aeg, mis on inimestele antud helistada saatesse ja kommenteerida, on piisav?

...Tegelikult inimesed tahavad arutada palju rohkem, kui see, mis seal saates on. Iseküsimus on, kas ja, kui edukad me oleme selle internetikeskkonna lahendamisega olnud. Ja siin on mõnes mõttes ka selline ressursi küsimus, sest meil ei ole selles

keskkonnas eraldi toimetajat. Et ma arvan, et olemasolevate vahenditega on tehtud nagu täiesti optimaalne asi ära. Aga selleks, et tekitada nagu mingisugune foorum või keskkond, kus inimesed käiksid, siis see eeldab ikkagi seda, et keegi nagu seoks seda, vaidleks nendega, kirjutaks sinna pidevalt vastu midagi. Et selleks meil praegu jaksu ei ole. Seetõttu ma arvan, et miinimumvahenditega on tehtud enam-vähem optimaalne variant. Aga ma arvan, et üldisemalt on ETV olnud suhteliselt nõrk oma internetikeskkondade lahendustega. Kui vaadata, siis palju on meil saatejuhte, kes pidevalt blogi peavad ja kas nad on n-ö mingites kaasaegsetes suhtluskeskkondades. Siin on ma tean, et Toomas Luhats kirjutab blogi oma treeningust praegu ja promob seda Facebook'is näiteks. See on üks väheseid näitajaid, kus nagu tehakse väga modernselt asja. Noh Pealtnägija panustab oma veebikeskkonda. Neil on eraldi toimetaja, kes toimetab, lisab, teeb kõik klipid. Aga üldiselt on nagu arengumaad, et pigem on meie netikeskkonnad vanaaegsed.

Kas on ka mingeid plaane tulevikus, et paremaks midagi muuta või üldse muuta kasvõi saate formaati näiteks?

No teoreetiliselt on aruteludes käinud see läbi juba mõnda aega, et internett peaks olema mitte nagu formaadi lisa vaid selle loomulik osa formaadist. Üks asi on, et me oleme selle endale teadvustanud. Ja ei pea olema mingisugune ekspert, et kui meie kodulehel käia, siis nentida, et meil on sellel suunal kõvasti arengumaad. Osaliselt on see ressursi küsimus, osaliselt on see ka nagu...No võibolla me ei ole suutnud piisavalt tähtustada seda interneti rolli. See ei ole nüüd tsiteerimise jaoks ilus lause, aga meil ikkagi käsitletakse seda internetti nagu mingit lisa, kuid ta on kanal. Samasugune kanal nagu eeter.

Kas Te peate silmas, midagi Reporter Online'i sarnast keskkonda?

ETV-s on läinud paremaks. Meil on nüüd uus portaalijuht, kes on nagu konsolideerinud neid portaale, erinevaid brände on ühe katuse alla toodud kokku. Uudiste ja publitsistika poole pealt on see koostöö tegelikult läinud palju paremaks. Et *online* nopib...Tähendab me toodame ise väga palju ajakirjanduslikku sisu alates Terevisioonist, kus tegelikult sünnivad vahel päeva kõige olulisemad intervjuud. Ja *online* võtab need üles, teeb klipiks ja seda tsiteerivad pärast terve päeva kõik raadiod ja vahel ka televisioon ning lehed. Pluss Pealtnägija pluss Foorum pluss Vabariigi Kodanikud, et see on suhteliselt uus asi, et see koostöö on tekkinud. Ma arvan, et see on seda nende saadete mõjusust tõstnud oluliselt. Sest nii Kodanikes, kui Foorumis teeb *online* uudiste toimetus *live's* kirjutab, mis nagu toimus, teeb nagu sisu lahtikirjutust. Kui ma praegu võtan lahti meie kodulehe, siis Vabariigi Kodanikud, mis oli reedel, püsis viimaste päevade viie loetuma uudise hulgas.

Kas ETV programmis on Vabariigi Kodanikud üks n-ö ainulaadne saade, mille sarnast teist ei ole? On näiteks paremaid saateid? Või ei anna võrrelda neid?

Aarne on korduvalt valitud parimaks saatejuhiks. Ma arvan, et ta on Eestis üks parimaid intervjuueerijaid, üks teravamaid intervjuueerijaid ja ma arvan, et see formaat on mõnes mõttes ikkagi unikaalne, et arutada lihtsalt tarkade inimestega olulisi teemasid. Sest, et enamus saate formaate on sellised, kus üritatakse kokku tuua inimesi, kes vastutavad, kes tegelevad sellega, kes on puudutatud selle läbi, aga see mõte, et tuua nagu tarkade klubi

kokku...Tähendab meie eetripildis on see küll hetkel unikaalne. Et mõnes mõttes ta...Me oleme hästi palju vaielnud, kas Foorum ja Vabariigi Kodanikud on sarnased. Minu väide on see, et nad ei ole sarnased. Et see, et seal on nagu inimesed laua taga ja räägivad, et see on nagu visuaalne küsimus. Sisuliselt on see vaidlus nagu erinev.

Üks on parlamendisaade...?!

Jah üks on pigem nagu parlamendisaade, kuhu me kutsume ka eksperte, teeme vahel ka tarkade klubi, aga oma olemuselt on Foorum poliitdebatt.

Kas saates on pigem konflikti otsimine, kui et kuhugi konsensuseni jõuda? Kas see on eesmärk omaette?

Konflikti otsimine ei ole kindlasti eesmärk omaette, aga see on pigem nagu ajakirjaniku stiilis kinni ja teistpidi panna ikkagi oma vastased, külalised proovile, sa ikkagi provotseerid teda, heas mõttes provotseerid teda. Sa kutsud teda ütlema asjad välja nii nagu nad on, ilma ilustamata. Sest pahatihti juhtub see, et inimene võib olla kirjutanud ühtemoodi, aga siis, kui temalt seda teles küsida, siis keerutatakse kuidagi välja sellest. Hästi palju on sellist asja. Inimesel on lihtsam kirjutada midagi, aga kui sa juba telekraanile tuled, siis kuidas sa ikka ütled, et see peaks tagasi astuma või, et see on rumal, et see tundub nagu nii must-valge *statement*.

Lugesin ERR-i uut arengukava ja seal on öeldud, et avalik-õiguslik ringhääling on avaliku mõtteruumi kujundamisel ja selle arendamisel tähtis institutsioon. Kui hästi saab saade Vabariigi kodanikud sellega hakkama?

...No ta pakub platstarmi tarkadele inimestele arutada teemade üle, mille kohta nende käest nagu keegi ei küsiks midagi. Et tegelikult ju loogika peaks olema selline, et miks sa küsid näitleja käest maksupoliitika kohta või kirjaniku käest karistuspoliitika kohta. Aga tegelikult on see, et nad on targad inimesed, kellel on oma ringkonnas tugev autoriteet. Nad esindavad mingisugust rahvusgruppi, mingisugust hariduslikku tausta, et neil on nagu mingi väga kindel seisukoht asjade kohta ja sellest on abi. Ma usun, et see arendab demokraatiat. See laiendab seda arvamuste spektrit, mis meil ühiskonnas on. Et arvamused ei ole ainult poliitikute arvamused. Poliitikute arvamusi on ka oluline kuulata, see on see miks ma rõhutan, et Vabariigi Kodanikud on nagu komplekt koos Foorumiga. Et jah, pärast seda, kui need arvamusliidrid on oma arvamuse välja öelnud on paraku jah poliitikud need, kes peavad minema ja selle otsuse ära langetama. Seetõttu me ei saa neid poliitikuid ka sellest arutelust päris välja jätta.

Niiet Vabariigi kodanikud on siis üks tähtsamatest saadetest avaliku diskussiooni ja avaliku mõtteruumi kujundamisel?

Kindlasti, Vabariigi kodanikud on ETV üks tähtsamaid saateid selles osas.